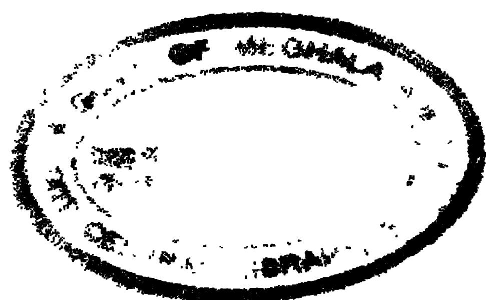
KA JINGIATHUH-KHANA-PATENG SHAPHANG KA HIMA SHILLONG

Da

I Shortimai Syiem

KA JINGIATHUH-KHANA-PATENG SHAPHANG KA HIMA SHILLONG

Da

I Shortimai Syiem

Ka sien shon kaba nyngkong – Nailar, 2003

La pynmih da I Plinsimai Syiem

La pynbit pynbiang (Edited) da I Sitimon Sawian

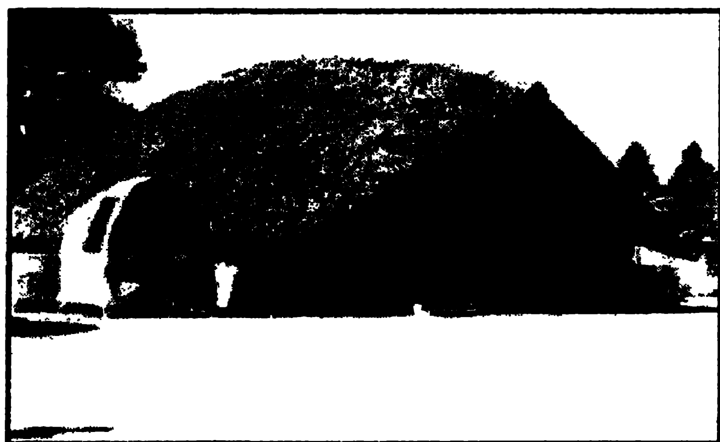
Photo Courtesy : Mr. Aly Shadap

La shon ha Ri Khasi Enterprise, G.S. Road, Shillong – 793 002

CORRIGENDUM

Page No. 60. - KA JINGKYNTANG SYIEMSAI IA KA WAN KIRI
dei ban pule KA JINGKYNTANG SYIEMSAD IA KA
WAN KIRI.

Page No. 125. - Dr. Homewell dei ban pule Dr. Homiwell.
Syiem Syngteng dei ban pule Syiem Synteng.

Ka Ïingsad ha Smit

Ko Pahsyntiew phi wan long briew,
Blei U la phah kum jingphohsniew.

. . . .

La phah burom bad nam ia phi,
Sha kane ka Ri baieit jong ngi,
Kan ïaineh ka hok bad ka riti,
Ha ki nongmih bteng jong phi.

– Shortimai Syiem –

Shortimai Syiem

JINGKDEW

PART – 2

PART – 3

KA JINGLAMPHRANG

Haba la ai ia ka thup jingthoh (Manuscript) ba la thoh da i Shortimai Syiem. Syiemsad ba la khlad ka Hima Khyrim. ka mynsiem jong nga shiphang ka kyndeh. Nga kynmaw biang ia ki por ka jinglong khynnah haba i mei jong nga i Shinti Kiri Syiem, ba la khlad noh, i ju ialam ia nga bunsien sha Ïingsad ha Smit. I ju ieit bad smat ban leit ia kynduh ia la ki kur, na kawei ka por sha kawei pat, sha Mylliem ne sha Smit. Ki ruh ki ju wan kylliang sha ïing jong ngi. Haba ki ia kynduh, katno ki iasngew rhem mynsiem ban ia kren shaphang ka Hima, la ka Mylliem ne ka Khyrim.

I Shortimai Syiem, katba nga lah ban lum, i long ka briew kaba kynjai kaba don ka bor pyrkhat, kaba iohi jngai bad kaba lah ban pyniadei bad la ki khun ki hajar ka hima. I long iba don ka bor sngewthuh ia ki skit tem ka Hima Khyrim, bad la ju ong ba, haba ki dhulia ki don ka jing bakla hangno hangno

ha ka shoh ksing i lah ban kdew shisyndon ia ka ha ki dhulia. Ia kane ka jingtbit jong i ha kane ka liang, ngi lah ban kubur na ka jingiashem bad i Dr. H. Lyngdoh, iba la thoh ia ka Pomblang Nongkrem ha ka kot Ka Niam Khasi. I ju bang ban iathuh ia ki khana pateng, ki khanatang, ki puriskam bad nga dang iashem katto katne ngut ki paralok kiba dang kynmaw ia ki khana ba lung ba la iathuh da i Shortimai Syiem.

Ha kane ka kot jong i Shortimai Syiem, i wanrah ia ka khana pateng ha ka dur ka 'literature' bad ka 'History'. Ka rah ia ngi sha ka mynnor ban iohi biang ia ka Pah Syntiew, ka lawbei Tynrai jong ka Hima Shillong, ka rah ia ka jingmut jingpynwan dur jong ngi ia ka jingkyndoh ki kjat ka Pah Syntiew halor ki mawsiang harud ka krem Marai haduh ba ka Shad Kynthei kan da wandur kumne kumba ka long mynta. La ong, ka Pah Syntiew ka long ka nongsdang ia kane ka shad. Ka nongthoh ha kane ka kot ka kdew ba ka Syiemsad ka don ka bynta kaba khraw ha ka jingiadei bad u Syiem, ki Bakhraw, ki dhulia, ki khun ki hajar bad kiwei kiwei. Dei ha ka Sad ka Sunon ba ka ieng ka nia ka jutang, ka shai kdar ba ka hok ka ieng rasong ha ka niam ne ka synshar ka khadar. Ka nongthoh ka pynpaw ia ka jingtbit ha kaba buh ryntih, ha kaba bsuh ia ki kyntien khasi kiba jem, kiba suk, kiba shai ban pynbang ia u nongpule, khlem da pynduh ruh ia ka 'originality' kaba don ha ka pyrkhat u Khasi. Ha kane ka kot yn lap ia ki symboh ka History ia kiba ki nongthoh, ki nongwad jingtip ki lah ban pyndonkam ia ki buit ki sap (methodology) kumno ban tip ia ka mynnor haba ka thoh ka pule kam pat don. Ka don ha ka ia ki "source materials" ia kaba ki riew wad jingtip, ki nongthoh kim lah ban iaid lait. Kane ka kot ka wan na ka trai hi, kaba long ka Syiemsad, ka nongbat (custodian) ia ka niam ha ka

Hima. Ka Sad ka Sunon ka dang ieng haduh kine ki sngi. ha ryngkat ki Shiphew Ksing bad Arphew Hynniew Skit.

Khublei.

Helen Giri,
Professor,
Creative Arts, NEHU,
Shillong, 22.06.2001

SHI KYNTIEN AR KYNTIEN

Katno ka jingsngewkmen bad jingsngewhun mynsiem haba la lah ban shon ha ka dur jong ka kot ia ki jinglum bad jingkynshew jong i Syiemsad Shortimai Syiem (Bam kwai ha Ïing u Blei) jong ka Hima Khyrim, shaphang ka jingseng ia ka Hima Shillong bad ka Hima Khyrim (Khairim).

Haba pule ia kane ka thup jingkynsew shaphang ki khmat syiem kiba la kiew khet bad synshar la ka Hima Shillong bad ka Hima Khyrim, nga dap da ka jingsngew lyngngoh bad jingsngew burom ia ka bor kynmaw jong i ba i la lah ban bud na kawei ka pateng ha kawei, ia ki jingjia kiba kham shonshap ha ka por synshar jong kita ki syiem bad ba i la lah ban buh ryntih ia ki.

I ju iathuh khana i ju ong. "Ka jingsngew synei ia ka jingshem bad jingiakynduh ka Jaid Syiem jong ngi, haba

kynmaw sngew kum ban jaw ummat. Nga la lum bad thoh kat kaba nga lah ban kynmaw. Ngan sa ai, ynda la kyntiew bha, ba phin pule ba phin tip."

Hynrei nga khlem ioh lad ban ioh ia kita ki jingthoh jong i ha ka por ba i dang im.

Ka long, shisha kaba phylla ba ka briew kaba khlem shong skul ka lah ban thoh haduh katne. I la nang ban pule ban thoh da kaba ia bud bad ia pule ryngkat bad kiba shi para ar kmie kiba ia leit skul. Ha kata ka por, ha ka por ba dang khynnah i Kong Shortimai ki kmie ki kpa kim da pynshlur eh ia la ki khun ki pyrsa kynthei ba kin leit skul, namar ki sngew, ba kum ki kynthei, ka kamram ka long hapoh ïing ha la rympei, ki kam ba kin khmih bad kit khia, ki bym da donkam ban ioh jinghikai na ki skul.

Kum ka Syiemsad kaba bat ia sad ka sunon, im ju don ka por kaba kylluid ban thoh jingthoh mynsngi. I ju iathuhkhana ba i ju thoh mynmiet mynmiet haba la kynjah ka shnong, haba la thiah ki khun, haba ym don ba donkam shuh ban ia kynduh ia i.

Haba nga pule ia ki jingthoh jong i, ka ju wan paw ka dur khmat ba kynjai jong i. I long ka briew kaba jai jai kaba pasiang kumba pasiang ki jingthoh jong i. I long ruh ka briew kaba lah ban pynsngewbha ia ki khynnah kumjuh ia kiba la san la rangbah. Ka mynsiem ba jynsur bad ba palei jong i, ka teh song ia ka Hima baroh kawei. Ki myntri ka Hima ki ju iathuhkhana ba lada don ka jingiakynat ne jingiapher jingmut hapdeng ki para myntri bad ki bakhraw kaba khraw katno katno ruh, ki tang shu ia kynduh ia ka Syiemsad, tang da ki ktien syrpai syrpud jong ka ki la ia klet noh ia ki jingiapher jingmut baroh.

I Shortimai Syiem, i la lum bad kynshew ym tang ia ka khana shaphang ki Syiem Shillong bad Khyrim hynrei i la lum bad thoh ruh ia ki jingiathuhkhana puriskam kiba ju iathuh pynbyrngia ia ki khynnah bad samla ha ki por mynshuwa ha ki rympei ki ïing Khasi. Na ka thup jong kine ki khana dang dep shon tang kawei kaba i la ai kyrteng "U Patsha bad u Syiar Bneng." Ia kane ka kot la shon ha ka por ba i dang im.

I ju sngewtynnad ruh ban pynpaw ia ki jingitynnad ka mariang, ia ka jinglong ki briew ha ka imlang sahlang, ha ka dur ki poetri. Ha kane ka kot, la kynthup katto katne ki poetri ba i la thoh.

Kane ka thup jingkynshew jong i Shortimai Syiem, nga ngeit kan long u synñiang ba kordor ha ka thoh ka pule Khasi bad kan long kaba ktik ia ki nongwad nongpule ia ka mynnor, ba kin nang ia wad ia tih ban tip shuh shuh shaphang ki mynnor kiba lah leit.

Sitimon Sawian
Shillong, 25.06.2003

PART – 1

KA HIMA SHILLONG

Ha khlieh une u lum haba ieng ki mawramsong don ka Krem Marai

KA PAHSYNTIEW

Ha trai u Lum Shillong, shaphang mihngi. hajan ka shnong Pomlakrai bad ka Nongkrem, ladon ka pyntha ba madan, kaba jlan bad ba ïar, ka khyndew ka long kaba sboh bad kaba scisoh. Ka don harud ka wah Umïew. ka wah kaba khuid khlir-khlir. Ha ka por kaba sliang bad thangrang um lada ngi dih ia kane ka um. ka pyntngen ia ka mynsiem ba thait bad ba lwait ki nongtrei. Kane ka um ka mih na kawei ka lyhuh bah ba itynnad kaba don shaphang sepngi ka Pomlakrai, ka long kaba itynnad bad ba ithiang ban peit ia ka jingleh ba phylla U Blei. Ia kane ka tyllong um ki ñiew ba ka dei ka um-syiem umblei bad ia kata ki khot kyrteng ka Langkyndur, ha trai u lum ka long lyhuh synrangmaw, bad nangne ka um ka shu jaw tok-tok, kane ka dei ka tynrai ba mih ka Wah Umïew. Nangta ka sa tuid sha ki pyntha bah kaba iaid lyngba na pyrshah uwei u lum uba ki khot u Lum Marai. Une u lum u don hajan ka shnong Nongkrem

shaphang shathie bad ka Wah Umïew shaphang shatei. Une u lum u long u lum maw uba ialang ki mawlong ki mawteh, ki don ki krem ki kroh. Ia une u lum la kah da ka khlaw kaba rben, ha khlieh une u lum ki don ki mawlongbah kiba heh. kiba mih napdeng ki khlaw ban pynpaw ia la ka nam ka burom. Ha trai kine ki mawlong la don ka krem kaba iphieng bad i shongkhia shong-blei. ban rung thala ym i nud. Pyrshah ka Wah Umïew. ha tduh ka krem. la ieng bun tylli ki mawlong kiba jrong kumba sawphew phut ne sanphew phut. Ha shyntur kata ka krem la ieng u mawlong uba tap kum ka tnum. halor une u maw la don ka dieng kaba heh bad ki tnat kiba kah rañain. kiba la tap phyrngup ia uta u maw. la i kumba ker pyrda ia ka khmat krem.

Ka khmat ka krem ka long kaba khim ban rung, syriem kum ka jingkhang ïing. Hapoh ka long kum ka kamra heh kaba kylluid nangta pat la poi sha kiba nangrit nangrit bad hadien ka la nangkhim haduh bym long shuh ban rung. hangne ka jaka ruh ka la long ktich ahor. La don ruh uwei u maw uba jrong kum ka kynroh bad hapdeng jong u la mih artylli kiba at kiba long thik kum ka jingbuiñ bad ia uta u maw ki khot u maw jingbuiñ. Kane ka jaka ka long ka ba khim bha ban iaid.

Ka khyndew ha une u lum ka long kaba sboh bad kaba bha ka rep ka riang. kumta naduh hyndai haduh mynta mynne ha kine ki thaiñ jong kane ka jaka ka rep ka riang ka bha shibun.

Hyndai la don uwei u briew uba na ka jaid Mylliemngap uba kyrteng u Bambteng. u rep lyngkha hajan une u Lum Marai harud kata ka krem. Une u briew u long uba smat uba sting. u ba trei minot bha. u hun u sngewbha tang ha la ka kam la jong. ban pyndap ban pynbiang ia la ki para ki pyrsa. wat lada u dei ban trei shitom ruh um ju thait. hynrei ka mynsiem jong u ka

shad kmen haba u iohi ba ki para ki pyrsa ki dap ki biang.

Ha kawei ka sngi kaba i tynnad bha, ka bneng kaba sngur bad phyrnai, ki kjat sngi ki doh ia ka khyndew bad ki ñiad ia ka syep ka mariang, ki pynjah thait bad pynhun ia ka mynsiem ki nongtrei, uta u Mylliemngap haba u leit sha lyngkha u dap da ka jingsngewbha haba u iohi ia la ki jingthung jingtep ba ki bha, u kba u khaw ki ia nguh bad kynoi ia la ki soh ba khia. U la shong-kai halor uwei u maw ban peit kai ia la ki jingrep ba ki bha, ka mynsiem jong u ka shad kmen da ka jingsngewbha, khlem ngiah shuh ban peit bad ba ka lyer pyngad ka beh hir-hir, kumba kynoi ia u katba u dang ngam sha ki thwei jong ka jingpyrkhat ia ka jingieit ka mariang ba ka la ai, kiba pynjah thait ia ka jingtrei shitom ki khun bynriew. Katba u dang peitkai kumne kyiieng sawdong ki lum ki them kat shaba kot ki khmat. Kumno re kumno u la poi pynshat ia la ki khmat sha kita ki mawlong kiba don ha tduh kane ka krem. Hangta u la iohi pynban ia kawei ka khynnah kynthei kaba iaid kai halor kita ki mawlong, ka hiar ka kiew, ka ryngkoh ka ryngkang ia ki khlem don jingwit. Ka shad ka kmen kumne la kumba dei ha ka jaka ba madan. Uta u briew um pat ju iohi khynnah ka ban bhabriew kum kata, ka jingbhabriew kaba la palat liam, um nang shuh ban batai. Ka sniehdoh kaba stem kum ka tiewlasubon, ki khmat peit kiba phyrnai, u shñiuh khlieh uba stem kum ka ksiar, u jrong kyrphum, u tap ia ki slajat. Kaba la biang baroh shi rynieng. U la long shoh bieit ia kata ka jingiohi ba phylla jong u haduh ba um nang shuh ban pyrkhat la ka dei ka briew ne ka kynja blei. Ha kaba khadduh u la rai hi ha lade ba la kumno kumno kane te ka la dei ka kynja blei. U la shu peit lyngngoh kumne ia kata ka khynnah khlem ngiah shuh, kata ruh kam ngiah ia la ka jinglehkai sngewbha halor kita ki maw. Kumno re kumno ka la

iohi liak ia uta u briew bad namar ba kam ju iohi riew pyrthei ka la phet noh shapoh krem. Haba u la iohi ba ka la phet noh u la bud ia ka sha krem hynrei haba u la poi ha khmat krem um nud ban rung bad u la leit phai noh sha la ïing.

Ynda u la poi ha ïing u la shu pyrkhat jylliew bad dap da ka jingsngew lyngngoh ia kata ka khynnah. Da ka jingmut dur ha la marwei kumne. hadien te um sngewlah shah shuh ban tip tang ha lade. kumta u la khot ia kiba ha ïing ha sem baroh bad u la iathuh lin ha ki ia kaei ba u la iohi bad u la ong, "Ngam sngewnang shuh ban batai ia ka jingbhabriew kata ka khynnah bad nga ngeit ruh ba ym don shuh ha pyrthei kum ka dur bad ka jingbhabriew jong ka". Kiba ha ïing ruh ki la sngewlyngoh ia kata ka jingiohi ba sngewphylla ban don kum kata ka khynnah ha Lum Marai Ki ruh ki la ong kumba ong u kñïi jong ki ba la kumno-kumno ka la dei ka kynja blei.

Uta u Mylliemngap ha kata ka miet um nang iohthiah shuh. u la shu pyrkhat lynga pisa mynsiem ha la marwei ba da kano keiñ ka lad un ioh kem ia kata ka khynnah? U la duwai ia u Blei ba un iarap ba un shem ka lad. Haba u iai pyrkhat u la pei jingmut ba un shu pah noh da u syntiew ia kata ka thei bhabriew.

Ha ka sngi kaba bud u la leit lyngkha kumba u ju leit bad da kaba wad syntiew artad lynti haduh ban da poi ha lum. Ha kata ka por u lap pynban ha lyngkha ia u syntiew pathaw khasi. u tiew jalyng-kteng. u la kheit shikham ia uta u syntiew bad u la teh ha uwei u dieng uba jrong. Ynda u la dep u la leit shongkai biang ha uta u juh u maw, u la iohi biang ia kata ka khynnah, ka lehkai kumjuh kumba ka leh ha kata ka sngi ba la dep. Une u briew u la leit tur bad la u syntiew. Kata ka khynnah haba ka la iohi ia u ka la sheptieng bad ka la kynriah da ka jingmut ban

phet noh. hynrei u pat u la pyni bad pyntur da uta u syntiew. Ha ka jingitynnad ia uta u syntiew kam nang phet shuh. ka shu ieng lyngngoh bad shu peit iapbieit da ka jingikwah ka bym nang batai. Uta u briew haba u la iohi ia kane ka lad u la tur ialade shajan bad uta u syntiew ha khmat. Ha kata ka por ka jingsheptieng ia uta u briew ka la jah ba ka la ikwah jur eh ia uta u syntiew. Ha ka jingkwah palat kumne ba la pynshoh bieit ka jingitynnad uta u syntiew, ka la tur shajan bad kner ia la ki kti ban shim ia uta u syntiew. Uta u briew pat u la ring bad kynran ia u dieng suki-suki shadien bad u la nangtur la ka met ban pynjan ki kti. ka ruh ka la nangtur la ka met ban pynjan ki kti sha u syntiew. Haba ka nangtur kumne, u pat u nang kynran ia u dieng haduh ba kan da ioh ia u syntiew. uta u briew ruh ha kata ka khyllipmat u la pyllait ia u syntiew bad u la kynrup kynsan bad bat khak ia ki kti jong ka. Ka la ia leh shipor ban lait na u. ka da khih da ksaid katba don la ka bor ka buit haduh ba kan da thait iar. Ka khynnah ka bapli kam lah ban ia leh bad u rangbah briew. Haba u la ioh kem bad ioh bat ia ka. u la khroh la kjor. u la nguh la dem ia ka da ki ktien jali-jaum bad u la ong ia ka ba kan leit shong leit sah ryngkat bad kiba ha ïing ha sem jong u. U da kular de ba un sumar sukher ia ka kum la ka jong ka para ka pyrsa, bad ba kan nym shaptieng ia u. u la smai u la soskular ruh ba un long kum u kñïi ia ka. u la kren ruh da ki 'tienhok 'tienblei. Hangta ka la jem ka mynsiem hinlyhin wat lada kam kren ruh la ithuh ba ka sngewthuh ia kiei ba u kren, hangta ka sa leit bad u da kaba suk.

Ynda ki la iapoi ha ïing. u la khot ia la kiba ha ïing ha sem. ia la ki para ki pyrsa, u la pynithuh ia ki bad u la ong ba kin ia ri ia sumar ia ka bad kin ia pynbiang ruh ia kiei ba ka kwah. Baroh ki la ia kren bad ia leh ieit ia ka. Haba ka la dei ka por

bamja. ia ka ruh ki la ai kumba ki bam ialade. hynrei kam treh bam bad kam kren shi kyntien ruh, ka shu kyrngah la ka khlieh bad ka shu peit katba ki ia leh. Uta u Mylliemsngap haba u la iohi ba kam treh bam treh dih u la sngewkhuslai bad u la pyrkhat ban shu ai kyrpang noh tang ia ka marwei ia ki jingbam baroh. Kumta u la phah ba kin shet kyrpang bad pynbiang kyrpang noh ia ka marwei naduh ka ja ka jingtah, ka um ka wah, u soh u pai bad baroh ki jaid jingbam. Haba ki la leh kyrpang kumne. ka sa bam sa dih pat katba ki ai. Haba ka la bam la dih kumne u la sngewsuk mynsiem. U Mylliemngap u shu peit bad ap ia ka kyndong ba u sheptieng ba ioh ka phet noh wat la u iohi ba ka la juh bha bad ba ka la sngewtynnad ruh para khynnah hynrei um nud ban ieh. Hadien u la buh da kawei ka pyrsa ba kan ap kan ri ia kane ka khynnah bad ba kan pynbiang nadong shadong katba ka kwah. Da kaba u buh nongap kumne u la ioh ban leit lyngkha leit risai biang kumba u juleh man ka sngi. Kane ka pyrsa jong u ka long kaba sian kaba stad bha, ka kohnguh ruh thik ia ka hukum u kñi. ka iaid ka ieng ha ryngkat kata ka khynnah. ka pynmyllen bad ka pynbyrngia da kaba ialehkai ialeh sngewbha man la ka sngi. Kane ka khynnah haba ka la iai ia shong ia sah ryngkat bad kata ka pyrsa, ka la ieit ia ka bad ka la nangjuh nangjuh ha ka jingiasngewbha sngewtynnad para khynnah.

Hangta ki briew baroh na kylleng sawdong ki thaiñ u lum Shillong haba ki la ioh sngew ia ka khubor ba u Mylliemngap u la shem ia ka khynnah kaba phylla. ki la ia wan na kylleng ban peit ia ka bad haba ki la iohi, ki la ia ngeit ba ka dei ka kynja blei, kim ia ngiah shuh ban peit ia ka dur ba bhabriew jong ka. Hadien nangta u Mylliemngap u la ia kynduh ia ki para bakhraw bad ki tymmen ki san. ban ia kren shaphang kane ka khynnah.

Haba ki la ia shong pyrkhat, ki la ia rai lang da kawei ka jingmut ban ia khot ban ialum noh da ka dorbar. Ynda la poi kata ka sngi ba la buh dorbar, u Mylliemngap u la sdang ia ka dorbar da kaba ong, "Ko para bakhraw, ko tymmen ko san, ko paitbah ko paitbun, ha kane ka dorbar pyllun ka ri Shillong kumba phi la iawan da ka jing-sngewbha bad jingiasuk lang, te mynta ngan iathuh bad pyntip ha phi baroh ba nga la ioh na Lum Marai ka briew kaba phylla, kaba la phah da u Blei bad kane ka khynnah ruh nga ngeit ba ka dei ka kynja blei. Kumta kumba ka long ka jingai ba phylla jong u Blei, nga kwah ba kan long noh ka nongsynshar, ka nongsumar, ka nongri ka nongda, ka nongkhroh ka nongkjor, ka nongmai ka nongsneng, ka nonglum ka nonglang ia ki khun ki hajar, kum ka kmie ka syiem. Te kumta nga pashat ha ka jingrai jong phi ka dorbar pyllun lada da kawei ka jingmut phin ia suk phin ia hun mo ba ngin ia thung syiem ia kane ka khynnah bad ba ngin ia ai noh ia ka da ka nam syiem?"

Ka dorbar ruh ka la sngew iahap ia ki kyntien u Mylliemngap bad da ka jinghun mynsiem ki la ia mynjur lang bad ki la iarai ban ia suk lang pyllun ban long tang kawei ka hima bad kane ka khynnah kan long ka syiem ba kan synshar ia ki baroh.

U Mylliemngap haba u la iohsngew ba ki la iabeit iasuk ban ia long tang kawei ka hima, u la dap da ka jingkmen ba ka la poi kat kum ka jingthmu jong u, hynrei ha kata hi ka khyllipmat u la poi kynmaw thret bad u la sngewbieit ha lade, kumno keiñ ba kat ka syiem ka kynrad kam don kyrteng? Shipor u la shu sngap. Hadien u sa pyrkhat, "Haba nga shu pah ia ka da u syntiew te ngan khot kyrteng noh da ka Pah-syntiew." Hangta u Mylliemngap u sa iathuh ha ka dorbar u la ong, "Ani phi! nga te nga la sngew sah ka bieit ia lade, haba kat ka syiem tang ka

kyrteng ruh kam don, te mynta phin ia mynjur ban buh kyrteng noh ia ka da ka Syiem Pah-syntiew?"

Kumta haba ki la ia hap jingmut lang baroh u Mylliemngap u la ong, "Nga dap da ka jingsngewnguh ia phi baroh, hynrei nga kwah ban ong biang sa kane kawei ha phi baroh ba ngin ia pyrkhat kumno ban ia thaw ïing noh ia ka Syiem bad ba ngin ioh ban pynkyntang noh ia ka Syiem bad ia ka ïing, hangta ngin sa pynkhamti ha ka ia ka niam ka rukom." Hangta baroh ki la ia mynjur da ka jingkmen jingsngewbha.

U Mylliemngap u sa buh sngi ba kan long biang ka dorbar. Nadien kata baroh na kylleng ki shnong ki la iawan ban nguh syiem ia ka Pahsyntiew, ki da dap ruh da ka jingkmen ba ki la don ka kmie ka ban lum ka ban lang, ka ban sneng ka ban kraw ia ki. U Mylliemngap ba u long u briew uba beit bad uba hok, imat ba u Blei ruh U la ai ia u ka sap kaba phylla ba ia kaei ba u pyrkhat na ka bynta ka jingbha, ki kam baroh ki iaid beit iaid ryntih bad baroh ki ieit ki burom bad ki shaniah ia u.

Haba ka la poi ka sngi ba ki buh ia ka dorbar, u Mylliemngap u la ong, "Shuwa ba ngin thaw ka ïingsyiem te, to ngin ia thung shuwa ia ki bakhraw ki basan ki ban pyniaid bad ban peit ia ki kam ha la ki jong ki jong ki jaka ha ka hima." Haba ki la ia mynjur baroh ia kane ka jingpyni jong u, ki la ia pyrkhat lang ha ka jingiabeit bad iasuk baroh, ki la ia thung kumne ia ki basan :-

(1) Basan Nongkrem (2) Basan Mylliem (3) Basan Nongkseh (4) Basan Nongumlong (5) Basan Swer (6) Basan Synrem. Ha kata hi ka sngi ki la thung Langskor ia u Mylliemngap uba long kum u kñïi ka Syiem, u long ruh u nongaibuit aibor ha ki kam baroh. Ha kata ka por ki kam baroh la leh bad pyndep hi da u Langskor. Ki paidbah ki la dap da ka jingsngew hun ba

Ka Bisi

Mynhyndai ka Bisi ka long ka shnong kaba heh, hynrei mynta ym don shnong shuh. Dei ha kane ka shnong Bisi ba la leit rah ia ka Pahsyntiew da u Mylliemngap. Dei ha kane ka shnong Bisi ba la kyntang ia ka jaid Syiem Shillong bad ba la seng ia ka Hima Shillong

ki la don ka Syiem bad ki bakhraw ki ban peit ki ban synshar ia ki. Hangta u Langskor u la aiti ha ki basan ba kin pynkhreh ban thaw noh ka ïingsyiem. Ki basan bad ki paidbah ki la trei da ka mynsiem, ki la pynpoi ki rishot ki rijied, ki dieng ki siej, u traw sop-ïing bad kiwei-kiwei. Kumta ki la thaw ia ka ïing syiem, da ka jingiabeit ia ryntih ki la dep kloi.

Ynda ki la dep u Langskor, ki basan ryngkat ki khun ki hajar ki la leit ialam ia ka Pahsyntiew ha kata ka ïing. Hangta u Langskor u la ong, "Kumba u Blei U la phah ia phi ban long syiem ha kane ka pyrthei, mynta nga la pynkyntang bad pynkup ia phi ka Pahsyntiew ba naduh mynta ka sngi phi la long ka Syiem-sad ka Hima Shillong bad kane ka ïingsyiem ba phin shong phin sah nga la pynkyntang ha ka nam jong phi bad ngin khot ia ka, ka Ïingsad bad ngin sa pynkhamti ha phi ka niam ka rukom."

Hadien kata ki la seng ka niam ka rukom jong ka Hima Shillong bad la pynkhamti ha ka Pahsyntiew Syiem-sad. ki la buh ba kin wan ai u blang u bhet na man la ki shnong ki shnat kat kum ki jaka ba pyniaid ki basan, ba kin wan ai ha ka niam ka hima shisien shisnem. Ka la long ruh ka shad shynrang ka shad kynthei ban buh kum ka dak ba shad ka Pahsyntiew halor ki maw ha u Lum Marai bad dei na ka ba la ioh ka rukom shad kynthei ki Khasi.

Ia ka Pahsyntiew la khot ka Syiem Blei ne Syiem Shillong namar ba ka wan mih na shaphang ka thaiñ u Lum Shillong. Ki ngeit ruh ba ka dei ka syiem kaba nyngkong ha Ri Khasi.

Ha kawei ka sngi haba u Langskor u don tang marwei ha kper, la wan mih uwei u briew uba la tymmen bha. uba i bakhraw, u kup da ki jaiñ ba phyrnai kiba lieh sada baroh shirynieng, u deng ki mawkordor bad la u diengduh ksiar u bat ha la ka kti

kamon, bad u la ong ia u Mylliemngap, "Ia nga la phah da u Blei ban wan sha me kumba me la shimti ia ka Pahsyntiew na u Lum Marai, ba ia ka u Blei U la phah ba kan wan long syiem ha kane ka pyrthei".

Hangta u Mylliemngap u la kylli, "Haba kumta phi pat phi dei u ei?"

Uta u tymmen u la jubab "Nga dei u Blei Shillong. Mynta nga aiti ha me ia ka Pahsyntiew ba men ri men sumar bha bad mem bit ban pynpoikha ia ka kat bym pat dap khadar snem naduh mynta ka sngi. Mynta nga la dei ban leit sawdong ka ri Khasi, ka ri dkhar ban leit saiñ hima ban pynlong tang kawei bad ngan wan phai pat ynda la dap khadar snem thik naduh kane ka sngi." Uda pynkular ia u Mylliemngap ba un bat bad kohnguh ia kane ka hukum. U tang shu lah kren ia kine ki ktien, u shu jah noh hi nangta. U Mylliemngap u la dap da ka jinglyngngoh ha lade tang ba u la buh jingmut bha ia ki jingkren jong u.

Katba nang iaid ka por ka Syiem Pahsyntiew ka la juh bha ba ka la sngewthuh ia ka jingim kum ki para briew bad ba ka la sngewtynnad ruh la ka kam synshar ia la ka hima. Hynrei u Mylliemngap pat u shu iai sheptieng bad sngew shitom jingmut ha la marwei ban ap haduh khadar snem, u la sngewslem eh ban ri ban ap ia ka bad u shu iai tieng ba ioh ka phet ynda la jan dap khadar snem. Da ka jingiai ap kumne u la sngewbtai haduh ba u la klet noh ia la ka kular bad u Lei Shillong. U la phah kyrwoh ban long ka dorbar ia ki basan ia ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar baroh.

Haba ki la ia wan poi baroh ha kata ka dorbar, u Mylliemngap u la pynpaw ia la ka jingsngew bad u la ong ban ia pyrkhat lang ban ia buh briew noh ia ka Pahsyntiew. Haba

ki la ioh sngew ia kane, ka dorbar pyllun da kawei ka jingmut ki la ia mynjur ia ka jingkren u Mylliemngap bad ki la ong ba ka la dei shisha ka por ban ia pynbuh briew ba ki la iohi ba ka la samla bha.

Haba ki la shem u briew uba bha ki la ring kongor ia ka Syiem Pahsyntiew khlem pat dap khadar snem. Te naduh kata ka por ia u lok ka Syiem ki ai ia u ka nam Kongor. Te ka la jia haba la dap khadar snem thik, uta u tymmen u la wan paw biang ha u Mylliemngap kumba mynshuwa. U la kylli. "Me dang bat ne-em ia ka ktien bad ka kular hok ba la ia buh ha kato ka sngi. khadar snem mynshuwa?" U Mylliemngap u la iathuh ba u la bakla bad ba ula pynkheiñ ia la ka kular, ba u la pynbuh briew ia ka Pahsyntiew. Uta u Lei Shillong u la bitar lep bad u la sngewsih ia u Mylliemngap ba u la pynkheiñ ia la ka jutang, ba u la thombor ia ka hukum bad ka kular bad u la ong. "Ka jingleh shitom jong nga baroh khadar snem ki la pulom bad bijai ei da ka jing-pynkheiñ jong me u Mylliemngap ia la ka juban hok." Ha ka jingbitar bad ka jingdom u Lei Shillong u la ong, "Kumba me la pynkheiñ ia ka jutang hok, naduh mynta ka jaid Mylliemngap ryngkat ka jaid Syiem kan jot kan pra. kan jynjar kan shitom".

U Mylliemngap u la tieng bad u la kyiuh ba u la sngewthuh ia la ka jingbakla ba u la pynkhein ia la ka kular. U la nguh la dem ia u Lei Shillong da kaba pan map ia la ki jingbakla baroh. u la sngewsih kthang haduh katta-katta ia la ka jingbieit jingbakla. Da ka jingiai pan map bad ka jingnguh jingdem kumta. u Lei Shillong haba u la iohi ba u bieit hok shisha u la ong. "To nga la suk bad la map" bad u la kyrkhu kyrdoh ba ka jaid Syiem Shillong Syiemblei bad ka jaid Mylliemngap kin neh kin sah bad kin iaroi iapar.

Ka Syiem Pahsyntiew haba ka la iohsngew ia kine ki jingiakren, ka la sngewsih bad sngewdiaw ha lade. U Lei Shillong haba u la iohi ia ka jingsngewsih jong ka. u la phai sha ka bad u la ong. "Phi dei ban shongsuk shongsain haduh ba phin da buh la ka nam la ka kyrteng longsyiem ha kane ka pyrthei. ki ban mih ka long bteng man bteng na phi". Ka Pahsyntiew ka la kohnguh ia ki ktien hok u Lei Shillong.

Haba ka Pahsyntiew ka la ioh khun, ka la ioh nyngkong da ka kynthei, uba ar u shynrang. Kine ki khynnah ki long kiba bha briew ki ia syriem ia ka kmie nadong shadong; ki long ruh ki khynnah kiba heh kiba plung. Ka Pahsyntiew naduh ba ka la ioh khun ka la sdang ban kren pariah ia ki briew. ka rukom kren jong ka kaba i khia thew. Ki briew kim ju ngiah ban peit ia ka, nadong hadong kaba la biang lut. Ia ki khun ki tang sdang sngewthuh ka la hikai ka akor ka burom, ki long ruh ki khynnah kiba tipsngi. ki kohnguh ia ka jingsneng ka kmie. Ka dap da ka jingsngewhun ban iohi ia la ki khun ba ki sian bad ki kohnguh hukum. Katba nangiaid ka por ka snem haba ki la nang iaheh iasan bha, ka kmie ka la hikai kumno ba kin burom ia ki bakhraw ki basan bad ia ki khun ki hajar. Baroh ki ieit ki burom bad kim ju ngiah ban peit ia ki bad ki long thik kum ka kmie bad ki ai nguh ia u Blei ba u la ai syiem ia ki kiba la pynhun bad pynsuk ia baroh. Ka Pahsyntiew ka la shu ap ia ki por ki snem ba ki khun kin nang ban pyniaid ia ka hima. Haba ka la iohi ia la ki khun ba ki la samla bha, ba ki la sngew-thuh bad ba ki la lah ban bat ia ki jinghikai ba bha jong ka. ka sa hikai pat ia ki kumno ba kin pyniaid ia ka hima. ba kin synshar hok da ka mynsiem kaba jemnud bad kaba jai-jai, bad ba kin leh ia kiei-kiei ha ryngkat u Langskor bad ki basan ki bakhraw. Ka iai batai ruh ia ki kumno ba kin leh ha ka niam ka rukom bad ba

kin synshar hok ia ka hima, ban suk ki khun ki hajar. Ki khun namar ba ki la heh la san, sa ba ki long kiba sian kiba stad ki la lah ban bat bad buh jingmut ia ki jinghikai ka kmie.

Ka Syiem Pahsyntiew ka la i hun ia la ki khun ba ki kohnguh bad leh thik kat kum ka jingsneng ka jinghikai jong ka. Ki la nang kumno ban burom ia ki bakhraw ia ki basan ia ki riewtymmen riewsan bad ia u Langskor ki ieit ki burom kum la u jong u kñïi. Haba ka la iohi bad ka la i biang nadong hadong ka la rai ban aiti noh ia ka jinglong syiem ha ki khun, ba ia lade te kam mon shuh naduh ba ka tip ia ka jing-pynkhein kular u Mylliemngap ba u la klet ia ka jutang ba u la ia kular bad u Lei Shillong.

Shuwa ba ka Syiem Pahsyntiew kan leit phai noh sha la ka jong ka jaka, sha la ki kmie ki kpa. ki hymmen ki para, ka la aiti ia la ki khun ha u Ñïi Mylliemngap bad ha u Kongor u kpa jong ki, ba kin ri kin sumar ia ki bad ba kin leh hok leh bha ia kiei-kiei baroh ba kidei ban leh. U Mylliemngap u la pan map na ka ia ka jingbakla ba u la kum pynkhein ia ka kular bad u Lei Shillong, hynrei ka la ong. "Nga la buh ia kine ki khun kiba la mih bujli na ka bynta jong nga, kin sah ruh ka nam ka kyrteng junom ha kane ka pyrthei, ki ban shimti ia ka jinglong syiem longbteng jong nga, te kumta kine baroh arngut ki khun baieit jong nga, kiba long ka mynsiem jong nga, nga aiti ia ki ba kin shong kin sah bad phi u kpa bad phi u Ñïi Mylliemngap ba phin ia sumar ia sukher bha ia ki.

U kpa. ki khun bad u Ñïi Mylliemngap ki la ia nguh ia dem, ki la ia khroh ia kynpad da ka jingiam pangnud ba kan shong kan sah bad la ki khun bad u kpa. ba kan peit kan synshar ia ka hima, hynrei ka la ong ia ki ba kin nym ia sngewsih shuh "Ka por kam shah shuh ba ngan shong ha kane ka pyrthei. nga la

dei ban pyndep ia la ka kular" Ka la doh la dait ka la buh khmut buh khmat ia la ki khun bad ka la khroh la kjor da ka ba ong. "Ko khun kynrad ksiar baieit jong nga, ba nga la kular ban buh ia phi ki khun ba phin shong phin sah ha kane ka pyrthei ryngkat bad i Pa jong phi bad i Ñïi Mylliemngap, to da kynmaw ia ka jingsneng ki jinghikai ba bha ka kmie jong phi."

U kpa da ka jingsngewsih kthang u la iai kyrpad da ka jingiam pangnud ba kan nym ieh noh ia ki hynrei ka la ong. "To shongsuk shongsain bad la ki khun. to peit to sumar ia ki ban sah ka nam ka kyrteng jong nga bad jong phi junom ha kane ka pyrthei". Ka ruh ka la nguh la dem ia u ba un ri un sumar ba un ieit ia la ki khun. U kpa um banse shuh u la kohnguh bad kular ba un ri bad ban sumar hok ia la ki khun.

Ka Pahsyntiew ka la ong. "Ko Ñïi Mylliemngap to ri to sumar ia ki khun jong nga kumba phi la ri phi la ieit ia nga. kumta ia kine ki khun jong nga ruh phin ri phin ieit kumjuh. Ia nga te wat leit sngewsih wat leit bynnud shuh ba ka la dei ka por bad ka kular jong nga ka la kut bad ngam lah shuh ban shong ryngkat bad phi te kumta nga iai ban kine ki ktien ia phi ba nga la aiti ha phi ia la ki khun ba phin ri phin da ia ki kum ki mawblei diengblei ban neh ban sah ka longsyiem longbteng ban neh ka hima ka sima".

U Langskor haba ka Pahsyntirew ka la ong ban leit phai noh sha la ka jaka. u la phah kyrwoh sha ki basan ki bakhraw bad ki khun ki hajar ba kin iawan baroh. Ynda ki la wan poi baroh ka Syiem Pahsyntiew ka la ong. "Ko Bakhraw ko Basan. ko khun ko hajar. nga la buh ia la ki khun ba kin shong kin sah bad phi. To da ia sneng da ia hikai ia ki ba kin ia synshar hok ia ka hima bad ba kin ia kitkhia ia ka niam ka rukom ban bha ban

suk ki khun ki hajar pyllun ka Hima Shillong".

Ki khun haba ki la iohi ba ka kmie ka la mut shisha ban iehnoh ia ki, ki la ia iam pangnud ki la khroh ia la ka kmie ba kan shong bad ki. ki la ong. "Ko mei baieit, ngi kynjah eh te mei iaphi. te balei keiñ phin shu iehnoh ia ngi baroh shipara bad i pa, ngim sngewjuh ban shong ha pyrthei khlem maphi mei baieit."

Haba ki la kren ia kine ki ktien ka kmie ka la sngewmyllung ia la ki khun. hynrei kam kwah ban pyni ha ki ia la ka jingsngew, ka la khroh la kjor bad ka la iai sneng iai pyni ia ki da ki ktien ieit jali jaum haduh ba kan da lah ban pynhun pyntngen ia ka mynsiem jong ki bad ka la ong, "Ko khun kynrad ksiar baieit thepmynsiem jong nga. ban sah ka tien hok kat kum ka hukum U Blei ba nga la kular tang haduh ba phin da ia heh ia sian maphi baroh arngut. te mynta ba phi la ia heh ia san kumne ba phi la ia sngewthuh bad phi la lah ban bud ia ki jinghikai jong nga. te mynta ka la dei ka por keiñ ia nga ba ngan leit noh ba ngam lah shuh ban shong ban sah ryngkat bad phi ki khun baieit jong nga. Naduh mynta phi la dei ban shimti maphi ia ka jinglongsyiem longbteng ban sah ka nam ka kyrteng jong nga junom ha kane ka pyrthei. Wat ia ïam wat ia sngewsih shuh ia imei jong phi. to ia shongsuk bad i pa ha ryngkat i Ñïi Mylliemngap kumjuh kumba nga don hi manga. Ngan nang pyntngen ngan nang aibuit aibor iaphi."

Ki khun haba ki la sngew-thuh ia ka jingbatai ka kmie ba kam bit shisha ban pynkhein ia la ka kular, la ka mynsiem jong ki ka pang hynrei ki kohnguh ban shong ban sah bad la u kpa bad u Ñïi Mylliemngap. Ka Syiem Pahsyntiew ka la kyrkhu kyrdoh ia la ki khun ba kin roi kin par ban neh ka longsyiem mansyiem junom ban sah ka nam ka kyrteng ha pyrthei.

Ki khun ki hajar ki la ïam pait dohnud ban ia khlad bad la ka Syiem namar na ka ba ki la ioh ka jingsngewthuh ia kiei-kiei baroh, kaba long ruh ka nongpyntngen, ka nongsneng ka nongkraw, bad ki la ong ba kim shym pyrkhat ba kan iehnoh ia ki. Hynrei ka Syiem ka la ong, "To wat ia sngewsih shuh namar ba nga la buh ia la ki khun kiba long ka mynsiem jong nga, ki ban peit ki ban synshar iaphi, bad nga ai ka jingkyrkhu kyrdoh iaphi baroh ba phin ia roi iapar ban bha ka rep ka riang bad ka khaïi ka pateng."

Kumta ka Syiem Pahsyntiew ka la mih suk mynsiem na Ïingsad bad ka la leit beit beit shaphang Lum Marai ne'Lum Shillong. Haba ka leit ka khlem kyrtiang dien shuh. Ha kata ka khyllipmat ba mih ka Pahsyntiew u Kongor bad u Ñïi Mylliemngap ki la ïam da ka jingsngewsih kthang ki sngew kumba ka la kit lut ia ka pyrthei baroh kawei ka bneng ka khyndew ka la dum ngaiñ ia ki, bad ki sngew kum bym don jaka shuh ia ki ha ka pyrthei.

Hangta u Langskor u la ai khublei ia ki para bakhraw bad ia ki khun ki hajar bad u la ong, "To ngin nym ia sngewsih shuh ba la don kine ki khun ki ban peit ki ban pyntngen, ki ban pynshngaiñ ia ngi bad to khie leit phai da kaba suk sha la shnong." Baroh ki la khublei ia ki syiem bad ki sa ia leit phai noh sha la shnong la shnong.

KA JINGTHUNG SYIEM IA KA KHUN KA PAHSYNTIEW

Haba ka Pahsyntiew kam don shuh u Ñïi Mylliemngap u la phah kyrwoh ia ki basan ki bakhraw ryngkat ki khun ki hajar ka Hima pyllun ba kin iawan poi baroh ha ka dorbar.

Ynda la poi kata ka sngi. ki bakhraw ki basan bad ki khun ki hajar ka hima ki la ia wan poi lut baroh ha kata ka dorbar. U Ñïi Mylliemngap u la ieng bad u la ong, "Ko Basan ko Bakhraw ryngkat maphi ki khun ki hajar, kumba baroh ngi la tip ba ka Syiem Pahsyntiew ka la leit noh sha la ka jong ka jaka, bad ba ka la buh bad aiti ia kine ki khun ha ngi ki bakhraw bad ha phi ki khun ki hajar, kumta kine keiñ ki ban shimti ia ka jinglongsyiem longbteng ka kmie jong ki ka Syiem Pahsyntiew, Syiem-blei, Syiem Shillong. Te mynta nga pynshai ha khmat jong phi ki Bakhraw ki Basan bad ha phi ki khun ki hajar pyllun ka Hima Shillong ban ia thung syiem nongsynshar noh ia ka khun ka Syiem Pahsyntiew. Te kumno phi ka dorbar phi ia mynjur bad

phi iahun iasuk ne-em ia kata?"

Ka dorbar baroh ka la mynjur da ka jinghun bad jingkmen ba ki dang don ka syiem ka kmie, ka ban pyntngen, ka ban pynshngaiñ bad ka ban sneng ban pyni ia ka bieit ka bakla ki khun ki hajar bad ki la ong, "La ka Syiem ka kmie kam don shuh bad ngi hynrei ngi hun ba ka la buh bujli ia la ki khun ki ban long ki nongpeit ki nongsharai ia ngi."

U Mylliemngap u la ong, "Nga pynshai mynta ha kane ka dorbar ban pynkhamti noh ia ka jinglongsyiem ha ka khun ka Syiem Pahsyntiew."

Kumta u la pynkyntang Syiemsad ia ka kumba dei ka rukom ka niam bad u la ong, "Naduh mynta ka sngi ka khun ka Pahsyntiew ka la long ka Syiem ka kmie jong ka Hima Shillong, ba kan neh ka hok ka riti, ba kan neh ka sad ka sunon, ka longsyiem ka longbteng, ka bishar ka khadar, ban neh ka niam ka rukom, ka khrong ka pynshok, ka ïew ka hat, ka dan ka sir te kat kiba mih na ka hima baroh dei ban aiti ha ka Syiem long Syiem kaba bat ia ka sad ka sunon bad ia ka niam ka rukom ka Hima." Kumta ki khun ki hajar ki paidbah ki paidlang, kiba khraw ki basan, ki la ia leh kmen leh sngewbha kyrhai.

Kane ka Syiem ka long kaba sian bad kaba stad imat ba ka la ioh jinghihai na la ka kmie, ka hima ka hun ka suk ha ka jing synshar jong ka. Ki ri ki sumar kyndong ia ka, ki shu sheptieng ba ioh ka phet kum ka kmie. Barabor ki khun ki hajar ki iawan nguh syiem, ba kan shngiañ, kan synshar suk ia ka hima ryngkat u Langokor u ba long u nongai jingmut ha ki kam baroh. Une u Langskor uba hok, uba stad, uba tbit bha ha ka rukom synshar ia ka Hima, u ieit bad shakri ia ka Syiem kumba u leh ia ka kmie, hynrei ha lade pat u iai tieng syier mynsiem ba ioh ka phet.

la u para bad ia u kpa ka Syiem, u Langskor u la hikai ia ki ba kin iarap ban ia pyniaid ia ki kam ha ka Hima. Haba ka la synshar bun snem, bad haba ka la samla bha, u Langskor uba long u knïi jong ka u la ibit ban pynbuh briew noh ia ka. Kumta u la wad briew, bad ynda u la shem u briew uba bha u sa khot ia ki para bakhraw baroh ban ia wan. Haba ki la iawan u Langskor u sa iathuh ia ki ba u la ibit ban buh briew noh ia ka Syiem.

Te haba ki la ioh sngew ia kata ka khubor ba bha, baroh ki la ia mynjur.

Hangta ki sa phah kyrwoh pyllun ka hima ba kin ia wan poi ban ring kongor noh ia ka Syiem. Ynda la poi kata ka sngi ring kongor ia ka Syiem ka la long ka jingkhawai kaba heh, baroh na ka hima ki la ia wan ban ialeh kmen leh sngewbha. U Langskor. ki basan ki bakhraw ryngkat ki khun ki hajar ki la dap da ka jingkmen ba ki la lait na ka jingsyier mynsiem ia la ka Syiem namar ba u la don u nongshimti ia ka.

Te haba ki sngi ki snem ki la nangiaid ka Syiem ka la ioh khun kynthei bad shynrang, baroh ki la ia kmen ia sngewbha ba ki la sngewshngaiñ ba la nang ia mih ki syiem.

Ka Syiemsad ka long kaba kitkhia bha ia la ka kamram ban pyniaid ia ka hima, ryngkat bad u Langshor uba long u nongai buit aibor. U da hikai bha kumno ban leh ha ka niam ka rukom ba kan bud thik kumba la hikai la sneng ka Syiem Pahsyntiew. bad ban kynmaw kat kum ka hukum jong ka. U Langskor u la tymmen bha hynrei ba u long u briew uba stad bad uba khlain ka jingmut jingpyrkhat, u ieit bad u sumar kyndong ia ka Syiem bad ia u para jong ka, u la long u kñïi ba shisha ia ki kumba u la shim ia ka kmie jong ki na u Lum Marai. Haba u la iohi ba kine ki syiem ki long kiba bud bad kohnguh ia ki jinghikai ba bha jong u. u la hun

la suk ka mynsiem. Te haba u la sngewthuh ia lade ba um sngewkhlaiñ bad donbor shuh ha la ka jinglongtymmen ban trei ki kam kiba shitom bad ba khia, u la sngewshitom jingmut ha lade, ba u iohi ba ka Syiemsad ka la trei ki kam kiba khia, ba ia ki kam synshar ruh kadei ban ia pyrkhat lang bad ia ka niam ka rukom ruh ka dei ma ka ban pynbiang. Kumta u Langskor u la khot ia ki para bakhraw baroh ba kin ia wan. Haba la poi kata ka sngi baroh ki la iapoi. U Langskor u la ong, "Nga pynshai haphi ki para bakhraw ba nga la iohi ia ka jingkhia ka kam ia ka Syiemsad, namar ba nga ruh ngam sngew don bor shuh ha ka jinglongtymmen, te nga kyrpad iaphi baroh ban ia pyrkhat bad ban ia ai jingmut lang namar ba nga hi te nga la peit bad bishar bha ia u para ka Syiem ba u long uba stad bad uba tbit ha ka jingiarap ban pyniaid ia ka hima. Te kumno ngin ia pyrkhat ban ia thung Syiem noh ia u ba un long u nongiarap ia ka Syiemsad?"

Baroh ki la ia mynjur ia kane ka jingai jingmut u Langskor, ki sa leit iathuh ia ka Syiem ba ki la iarai para bakhraw ban ia thung Syiem Synshar noh ia u para jong ka. Ka Syiemsad ruh ka la sngewbha shibun eh ban tip ia kane ka jingpyrkhat jing ki sa ba ka la iohi ia la u para ba u long u briew uba bha, uba tbit bad ba sngewthuh ha ki kam baroh, u ju kynmaw dngong ia ka jingsneng ba bha ka kmie bad u ju bud ruh thik ia ki jinghikai u Langskor.

U Langskor u sa phah kyrwoh pyllun ka hima ba kan long ka dorbar. Ynda la poi kata ka sngi baroh ki la ia wan bad u Langskor u la ong. "Nga iathuh haphi baroh ba manga bad ki para bakhraw ngi la iohi ba ka long kaba eh ia ka Syiemsad ba kan trei baroh ki kam ha ka hima, khamtam ba ka long ka kynthei, ka la leh shitom katba ka lah ban pyndep ia la ka kamram. Namar kata ngi ki para bakhraw ngi la ia rai ban

thung syiem noh ia u para ka Syiemsad, ba un long u nongmih khmat na ka bynta ka Syiem, u ban synshar halor jong ngi bad u ban peit ia ki kam kiba khia kiba shon baroh ha ka hima. Te kumta ka shong sa haphi ki khun ki hajar ban ia pyrkhat lang la phi sngewiahap jingmut ne-em ia kane."

Kumta baroh ha ka dorbar ki la iahap bad sngewdei ia ka jingkren u Langskor bad ki la ong, "Baroh ngi ia mynjur ia ka jingai jingmut jong phi ki bakhraw-ban ia thung Syiem noh ia u para ka Syiemsad. Bad mynta ngi la dap da ka jingkmen ba ngi la ioh sa u Syiem Rangbah u ban peit u ban synshar ia ngi, u ban long u nongsneng u nongkraw, u ban aibuit aibor bad u ban ai ka jingtngen ka jingshngaiñ ia ngi ki khun ki hajar bad ia ka Syiemsad, ka kmie jong ngi ka ban long ka nonglum ka nanglang ia ngi ban ia shem shisien shisnem ha ka leh niam leh rukom ha ïingsad ha ïingsunon". Hangta ka Syiemsad bad u Langskor ryngkat ki bakhraw ki basan ki la thung Syiem ia u para jong ka u Saidni Longsyiem. Une u Syiem u long uba sian bad uba shalak, u bud thik ia ki jinghikai u Langskor, u long ruh uba stad bha ban pyniaid ia ka hima bad u ju kynmaw ruh dngong ia ki jingsneng ka kmie ban synshar hok bad ban kitkhia ia ka niam ka nukom.

Naduh ba la long syiem u para, ka Syiemsad ka la suk, sa ba uba kitkhia ia la ka kam bad ki khun ki hajar ruh ki hun ki suk shibun ba u ju leit peit hima barabor. Katno ki dap da ka jingkmen bad jingshngaiñ haba wan poi u Syiem. Ha ka por ba long ka niam shisien shisnem, u Langskor u la aiti ki kam baroh ha u Syiem ba un pyniaid bad ba un kitkhia ha ryngkat ka jing iarap jong u bad ki bakhraw ki basan kiba la thung kat kum ka jingdonkam ka hima ha ka niam ka rukom. Naduh kata ka por la kyntang arngut ki sohblei kiba dei ha ka niam, u Sohblei na

ka jaid Rumnong uba dei ban leh lut ki kam kiba dei ha ka niam bad u Sohblei na ka jaid Mawroh pat ha ka niam u long u nongiarap ia u Sohblei Rumnong. Hynrei haba pynkyntang bad pynsoh ia ka Syiemsad dei ban leh u Sohblei Mawroh lane u Ñïi Langskor. Ia ki syiem kiba hiar pateng na ka Pahsyntiew ki la pynkyntang ban nym bam ia u pathaw-khasi namar ba ki ñiew burom ba u Mylliemngap u pah ia ka Pahsyntiew da u tiew pathaw-khasi. Ia ki jaid Mylliemngap, Rumnong, Mawroh bad Rynjah ruh ki pynkyntang ban nym bam pathaw-khasi namar kiba iadei bynta ha ka niam.

Ka jaid Syiem bad ka jaid Mylliengap kim bit ban ia poikha poiman. ka long kaba sang-iap sang-im ba ki la long kum shikur. naduh ba u Mylliemngap u la kular bad u la smai. la kyntang naduh krem Marai ba un ri un sumar ia ka Pahsyntiew kum ka para ka pyrsa bad ba un long kñïi ia ka.

Ka jaid Syiem bad jaid Mylliemngap ki dang don ki dang sah haduh mynta mynne kumba la map bad la kyrkhu u Lei Shillong.

KA JINGJIA HA NONGKSEH

Ki la bun ki pateng ki Syiem Shillong kiba hiar pateng na ka Pahsyntiew.

Ha ka por ba dang don ka Ïingsad ha Nongkseh ka Syiem Pah ka long ka Syiemsad ka Hima Shillong. Ka Syiem Pah ka don khun arngut, kawei ka kynthei bad uwei u shynrang. Ka khun kynthei ka kyrteng ka Wan Kiri bad u khun shynrang u kyrteng u Shonrai. Katba ki snem ki la nangiaid ka Wan Kiri ka la khie samla bha, hynrei u Shonrai u dang khynnah. Ha kata ka por la jia ba u Syiem Rangbah u la iap noh. u pyrsa ba u dang khynnah. kumta u Langskor, ka Syiemsad ha ryngkat ki basan ki la ia pyniaid ia ka hima. Une u Langskor uba mih bteng ruh u ieit bad u pynbiang ba kan suk ka Syiem kumba u la long shisha u kñïi naduh ka por ka Pahsyntiew. Kumta ia u Langskor Mylliemngap ki ong u kñïi ki Syiem. Ynda la poi ka por ban leh niam ka Hima Ṣhillong shisien shisnem bad ainguh ia U Blei

Trai Kynrad U Nongbuh U Nongthaw, ka Syiemsad. u Langskor bad ki hynriew basan ki la buh sngi.

Hangta ka Syiemsad ka sa phah kyrwoh ia ki khun ki hajar. Ki basan ki sa lum u synñiang na la ki raid ki shnat ban ia wan ai u blang u bhet ban long ka pomblang bad ka shad shisien shisnem. Ha ka sngi Ïew Pomtiah ba ki sdang ia ka niam, u Sohblei Rumnong u la suit u la shor ha u Blei Shillong, Blei Longsyiem bad ia u Saidni Longsyiem. Ynda u la dep, uwei na ki rangbah dhulia u la suit u la shor ia u Biskorom bad ia ka Blei Synshar. nangta ki dhulia ki sa tem ia ki skit singniam baroh. Ynda ki la dep ki sa ia bam khapiah bad ia dih iad-um. Hapdeng ba ki paidbah ki dang ia dih iad-um ka la mih ka jingud ba ka kthang. Ki la ia ong, "Balei ka kthang katta-katta ka iad-um ngim sngewnud shuh ban dih." Hangta ki la ia sngewlyngngoh bad haba ki la ia mad baroh-baroh ki shem shisha ba ka kthang. Hangta ka la mih ka jingiabun-ktien bad ka jingiakynroi kaba la khih tik. Ka Syiemsad haba ka iohi ia kane ka la ieng da lade ban kyrpad ia la ki khun ki hajar ba kin da sngap ia ka jingkren jong ka bad kin sa ia bishar ia kane ka jingjia hadien ba la dep ka jingleh niam. Ki paidbah da ka jingkren ka Syiem ki la iasuk baroh.

Ynda la dep ka shad tyngkoh bad ka jingleh niam ka la kut. ha kata hi ka miet ki paidbah ki la ia kylli biang balei keiñ ba ka kthang ka iad-um? Ki la ia kren da ki ktien dom ktien bitar bad ki la ia leit ha khmat ka Syiem, ki la ong, "Balei keiñ da phi ka Syiem ka kmie jong ngi phi phah ai ia ngi da ka iad-um kaba kthang? Imat kaba la khleh da ka um sohling. Kane te imat phi la mut ban pyniap ia ngi ki khun ki hajar."

Ka Syiemsad ka la dap da ka jingsngewsih ka bym lah

Nongkseh

Ka Jaka ba judon ka Ïingsad bad ka Kharai

shuh ban batai balei keiñ ban wan jia kum kane hapdeng ka niam ka rukom, ka la lyngngoh bad shaiong shaphang kane ka jingjia. Te da ka jingkhuid mynsiem kumba kam shym don shisha ka jingtip ei-ei ia kane ka la ong, "Ko khun ko hajar, balei phi ia kynnoh ia nga ka Syiem, ngam don jingtip ei ei ia kane ka jingkthang ka iad-um. U ei keiñ uba la nud ban leh dusmon haduh kat kane, uba la nud ban pynjot ban pynpra hapdeng ka niam? Haba ia phi ki khun ki hajar nga lum baroh pyllun ka Hima Shillong shisien shisnem ban ia pyndep ia ka niam ka rukom ha ka jingbeit jingryntih kumba ju long, bad nga da kyrkhu kyrdoh ba phin ia bha ia miat nadong hadong kat kaba phi ia trei ia ktah kan long ka jingseisoh, ba phin nang ia ïar ia long ka long briew man briew, ba phin iadap ia biang ia pahuh ia pahai baroh pyllun ka Hima Shillong, bad ia une uba mut ban pynjot hapdeng jong ngi ngam tip namar nga ka Syiem nga long tang ka briew ngam lah ban tip ne ban iohi, kumta nga duwai bad aiti ia kane ha U Blei Trai Kynrad Uba don ka bor bad Un ai ka jot ka pra ia uta uba pan kwah ia kaba sniew. Hynrei ia ngi ki bym don jingtip Un nangkyrkhu kyndoh ba ngin ia suk ia bha baroh". Ki khun ki hajar haba ki la iohsngew ia ki kyntien hok ka Syiem ka kmie ki la iahun iasuk, tang ba ki la ong ka dei ban da wad keiñ ia uta uba la leh haduh katne.

Hangta u Langskor bad ki basan ki la khot ia ki nongkhem iad-um bad ki la kylli, "Balei ka kthang ka iad-um, iaphi ba ngi la buh ba phin peit bad khem iad-um. Mynta haba ngi shem ba ka iad-um ka kthang, te phi dei ban iathuh hok, namar ba haduh katne phi la iohi ba la ia khih win ki paitbah."

Ki nongkhem iad-um ki la jubab, "Ngi khem ia ka iad-um kumba ju leh hynrei ba ka kthang te ngim shym leh mangi bad

mano keiñ ba leh haduh katne ngim tip, ngi jubab da ka hok ha khmat jong phi, ko Syiem kynrad bad ha phi ki bakhraw bad ki khun ki hajar, ngi iathuh ba ngi hok, ba ngim shym leh ia kane, tip mano uba la leh dusmon haduh kat kane ban pynbud nam beiñ iangi ki nongtrei bad ka long kaba sangiap sangim ban leh kat kane ha ka niam, ngi smai ruh ha ka kyrteng U Blei ba ngi hok ngi khuid, ngim shym khleh ia kane ka iad-um kthang."

Ki paidbah la ki ioh sngew katne ruh hynrei kim pat ia hun ki dang ia mih ka jingiakren dom bad ia kren kynroi. Hangta u Langskor u la kyrpad ia ki paidbah ba kin ia sngap ia ka jingkren bad jingpyni jong u bad u la ong, "Baroh phi la ioh sngew ba ngim tip u ei napdeng jong ngi uba leh ia kane bad dei tang U Blei Trai Kynrad Uba tip ia une u nongpynkhih win haduh katne, bad phi la ia iohsngew ruh ia ka jingkren jong ka Syiemsad, kumta phi dei ban da ia pyrkhat ba ngi ki briew ngim lah ban tip ia kane, ngin ia shaniah tang ha U Kynrad Uba don ka bor. Mynta ngin ia phah wad baroh kawei ka Ïingsad ba ioh don kiba shitom ne kiba iap, kiba la ia dih ia ka iad-um kaba kthang."

Ki paidbah ki la ia mynjur bad ki la ia leit ryngkat bad ki briew syiem ban ia wad hynrei kim shem ban don ba shitom lane ban iap bad ki sa ia leit ban iathuh ha ka Syiemsad, ha u Langskor bad ki basan ba kim shem ban don ba shitom. U Langskor u la ong, "Phi la iohi mynta ba ka iad-um kam dei kaba khleh um sohling kumba phi la ia pyrkhat, bad ngim tip keiñ uei uba la leh ia kane ka kam sniew uba kwah ban pynjot, ban pynkhih win, u ba khlem kheiñ shuh ia ka sang ka ma, uba la nud ban leh kat kane hapdeng ka niam ka rukom. Imat une u riew sniew uba kwah ban pynjot ban pynsniew ia ka jaid Syiem Shillong ka bym don jingtip ei-ei. Kumta baroh phi la ia ioh

sngew ba kam dei ka um sohling kaba pyniap shikynti, imat une u riew sniew u la leh da ka um u sohngang uba kthang hynrei ka bym lei-lei. Kane te ka long tang ban pynjynjar ia ka Syiemsad bad iangi ki bakhraw kumjuh iaphi ki paidbah". Ha kane ka jingpynsngewthuh u Langskor baroh ki la ia mynjur bad ki la ia suk. Kumta ki la ioh ban pyndep ia ka niam ka rukom da ka jingryntih kumba ju long.

Hynrei ynda la dap kumba saw ne san bnai hadien ka jingleh niam, ki briew bad ki bakhraw kiba ieit syiem ki la wan ban iathuh ia ka Syiemsad ba u Basan Nongkrem bad u Basan Mylliem ki ia byrngem ban wan thangkut ia ka Ïingsad, bad ba ki la tip ruh ba dei ma ki kiba la khleh kthang ia ka iad-um. Ka Syiemsad ka la ong, "Ia ka iad-um te nga ngiet ba kin khleh ba ki kwah ban pynkhih ia ki khun ki hajar, hynrei ba kin nud kat haduh ban thang ia ka Ïingsad te ngam ngeit."

Ka Syiem Pah ka long ka briew kaba bha, kaba jemnud bad kaba lui-lui, kaba dap da ka jingisynei ia ki briew, kaba kloi ban iarap iano-iano kiba don hapdeng ka shitom ka lanot, da ka ktien ba bha suda naduh ia uba khraw haduh ia uba rit, ki sem shiliang ki kup shiliang ki long ki lok jong ka. Kam ju tharai sniew iano-iano bad kam ju ngeit ia ki ktien briew, ka iai neh ha la ka jinglong ba bha. Hynrei ki bakhraw bad ki briew ki iai wan ban iathuh ia ka Syiem ba kine ki nongshun ki la ia byrngem ba kin ia wan thang ha kano-kano ka sngi. Ka Syiem ka iai ong, "Phi la iohi ianga ba nga ieit nga burom ia ki bakhraw ki basan kumjuh ruh ia ki khun ki hajar, ba ngam ju don ka leh heh leh meng, ngam ju kren sniew ne lehsiew iano-iano ruh, kumba nga don ka mynsiem kaba hok bad kaba khuid ha ka jingim jong nga, te mynta ruh nga iai ieng skhem halor

ka hok bad nga aiti beit ia lade met bad mynsiem ha U Blei Trai Kynrad ba ma U Uba buh ba thaw ia nga. Kumba ngam shym don pap ei-ei te balei keiñ ngan tieng ia ki para briew." Da ka jingaiti ialade ha ka jingpyniaid U Kynrad ka mynsiem jong ka ka la eh triang khlem don jingtieng jingsmiej ia kine ki nongshun. Kita ki bakhraw bad kita ki ba wan iathuh namar ba ki ieit ki burom ia ka haduh katta-katta ba ka long kaba hok bad kaba lui-lui, ki tieng ba ioh jia kaba sniew ia ka.

Ha kawei ka sngi kine kiba ieit syiem ki la wan ban pynbor ba kan phet noh bad ki khun na Nongkseh, ki la ong, "Ko Mei 'Iem kynrad, u Basan Nongkrem bad u Basan Mylliem ki la byrngem shisha ba kin wan thang kut iaphi ha Ïingsad mynta ka miet bad to ngeit keiñ ia ka jingiathuh jong ngi kiba ieit hok iaphi ko Syiem ko kmie, to phet noh nangne tang ban lait im ka mynsiem".

Hynrei ka Syiemsad ka la ong, "Mano ba thaw ia ka Ïingsad ba ngan shong bad mano ba la thung Syiemsad ia nga, mano ba la pynkhamti ia ka niam ka rukom ha nga, ym dei mo ki bakhraw ki basan ha ryngkat ki khun ki hajar? Bad kumba nga iai ong ba nga shaniah, nga burom bad nga ieit ia baroh, hato balei keiñ kin wan thangkut ia nga ha Ïingsad, nga la leh aiu ia ki? Balei kim pynshai bad hato shaei keiñ ngan phet bad shaei ngan rieh? Ah! shano mo ba ngan phet wir ba ngan ioh jaka rieh? Ngam lah te ban im ha khlaw kum ki mrad! Lada da u bakhraw u nud ban pyniap beiñ khlem pap te haei keiñ ngan rieh? Namar kata ngam tieng, ai ngan iap ha Ïingsad ha kaba ki la pynkhamti ia nga. Nga iai ieng skhem halor ka hok namar nga la aiti ialade ha U Blei U Kynrad uba buh uba thaw ia nga. La katta ruh ngam ngeit ba kin nud kat haduh ban pyniap ban pynduh ia la

ka Syiem bad ia ka Ïing Niam".

Haba ki la iohi ba ka Syiem ka eh kam treh ban phet ki la ong. "Ngi kyrpad ba phin sngap ko Syiem kynrad, ia ngi ki bakhraw kiba ieit hok ia phi. ngi kiba kwah ban sah ka jaid Syiem, ngi kyrpad ba phin phah noh tang ka khun kynthei jong phi ka Syiem Wan Kiri."

Kumta ka Syiem ka la sngewdei ia ka jingpyni ki bakhraw ka la ong, "Nga mynjur bad kohnguh ia phi kiba ieit ia nga, mynta nga la aiti ha phi ia la ka khun marwei ba kan phet noh bad phi ki bakhraw kiba ieit hok ia nga." Bad ka la pynkhreh ia ki shakri ki shakor ba kin ia bud ia synran ia la ka khun baieit ba kan tang lait im. ba ioh wan shisha ki nongshun. Ka la pynrah ka bam ka dih ka tyngka ka pisa bad ka ksiar katba ki ia lah ban rah. Haba ki la khreh ban mih na Ïingsad ki bakhraw ki la ong. "Ko Syiem kynrad mynta ngi la shimti na phi ia ka Syiem Wan Kiri ba ngin ia phet noh nangne. te to wat khuslai wat sahnud. ngi la tip mangi kumno ban iada ia I. U Blei U ban ai buit aibor ia ngi kiba ieit hok ia phi ka Syiem. Un pynkiar na ka kti ki nongshun. Ba tang na ine i wei i syiem i ban pynneh pynsah ia ka jaid Syiem Shillong. Wat dik shuh ba ngin kit ma ngi kiba ieit kiba la buh la thung syiem ia phi. kumba ngi la aiti ha u Blei 'Irai Kynrad. ma U keiñ U ban ialam lynti ia ngi bad Un ri Un da ia ine i khun jong phi ba Un pyllait na ka kti ki nongthombor lehbor kiba la nud ban byrngem ban shim ia ka jingim ba buh U Blei".

Ka Syiemsad da ka jingsngewsih kthang ban ia khlad na la ka khun ka la ong, "Ko khun baieit eh jong nga ngam shym poi pyrkhat ban jia haduh kat kane ka apot, mynta ngam banse shuh ban ia khlad bad phi ba phin tang lait im ka mynsiem. To khie ia phet noh nangne ryngkat bad kine kiba ieit hok ia nga.

tang nga te ngan shong ha Ïingsad bad u para jong phi, katba ka jia, la im ne iap ngan shong hangne. Lada mon hi da u bakhraw uba la thung syiem buh syiem ban wan pyniap te shaei ngan phet, ngam sngew don lad." Ka la duwai ia U Blei ba ka la aiti ia lade ha ka mon jong U. "Tangba ko Kynrad to isynei ia nga bad ri kyndong ia ka khun jong nga ka Wan Kiri bad to ri to ker Maphi na ki nongshun bad na kiei kiei kiba sniew, to don ryngkat bad ka baroh shilynter ka lynti ba ka iaid ba ka phet rieh na ki nongshun kiba la thew ban shim ia ka mynsiem, to ri pynim ia ka ba kan sah ka jaid Syiem Shillong kaba la buh kabå la ai Maphi, ba na ka marwei kan roi kyrhai, to pyntngen to pynshngaiñ Maphi shi lynter ka jingim jong ka, nga aiti ha ka mon bad ka jingpyniaid jong Phi tang ba kan im." Ka la kyrkhu kyrdoh, ka la doh ia la ka khun bad ka la ong "Ko khun kynrad jong nga, lada phi iohi ba la meh ding ka Ïingsad te to phet kat shaba poi. Un kdew lynti hi U Blei Trai Kynrad, shaniah ha U, bad ha kine kiba ieit ia phi, kin long ki nongiada jong phi kin synran kyndong kumba ki la shimti ia phi na nga ka kmie".

Ki bakhraw ki la khublei ia ka Syiemsad bad ki la ong, "Kumba phi la shaniah bad aiti ia la ka khun marwei ha ngi, ngi kloi ban jah ka mynsiem shuwa ban jia kaei kaei ia ka Syiem bad ngi ngeit ba U Blei haba U dang i bit ban sah ka jaid Syiem Shillong Un ialam lynti ia ngi sha ka jingbha Un da Un ker na ki nongshun kiba nud ban byrngem ia ka jingim kaba U la buh la thaw hi ma U."

Ki la dap da ka jingisynei bad ka jingsngewsih kthang haba ki peit ia la ka Syiem katno ka jingktah ban ia khlad na la ka khun. Ka Wan Kiri ka la doh ka la kdup ia la ka kmie baieit bad

ia la u para. Da ka jingsngewsih ka la ong, "Ka pap aiu kaba wan jia haduh katne ba ngan da hap phet noh na la ïing ban ia khlad bad phi, ko Mei baieit." Ka la ïam pait dohnud da ka jingsngewsih kthang haba ka peit ia ka kmie bad ia u para, ka bneng ka khyndaw ka la dum ngain ia ka, haduh ba ki bakhraw ki la ong, "Ka por kam shah shuh ngi la üei ban ia mih noh."

Hangta da ka jingbym-banse shuh ka Wan Kiri ryngkat ki bakhraw, ki shakri kynthei bad shynrang ki la ia mih noh na Ïingsad. Ki la ia phet da ka jingsyier mynsiem ba ioh ia kynduh bad ki nongshun. Ynda ki la poi ha uwei u lum na shaphang Shiliangum, na kata ka jaka lah ban iohi shynna ia ka Ïingsad ha Nongkseh, hangta ki la iashong ban ia ap aiu ba kan jia. Ka Wan Kiri ka ïam paitdohnud haba ka shong ban peit sha la ïing ba don ka kmie baieit bad u para ba aiu keiñ kan jia ia ki ha kata ka miet. Ki la shu ia ap dngong bad shu iapeit ban iohi la ka jia shisha ne-em kumba byrngem ki nongshun. Ynda la dap shiteng synñia ki la iohi shisha ba ka Ïingsad ka la meh ding lain, ka jingishyrkhei ka bym lah shuh ban batai. Ka Wan Kiri ka la sngewthuh ba ka kmie bad u para ki la iap ingkhong ha ka ding hapoh Ïingsad, ka la ïam da ka jingsngew sangsot bad sngewmyllung ia lade ba la duh ei ki mynsiem bad ka la ong, "Wow! ko mei, ko hep, phi shu iap ei mo ha ka kti ki nongshun kiba shu thom beiñ da ka bor khlem jingisynei shuh? Hynrei nga mut ban phet tang ban pynhun ia phi mei baieit bad ia kine ki bakhraw kiba ieit ia phi, ngam poi pyrkhat ba ki nongshun kir leh haduh kat kane, mynta sa tang manga mo marwei ngan in bad ba ngan iaid wir iaid sakma, ba ngan kylla pukir ha kane ka pyrthei, shaei mo mei ngan poi ha la ka jingshem jingjar sohsa haduh katne"? Hangta ka la kynmaw ban duwai ka la ong, "Ko Blei Trai Kynrad, sa Maphi ban ialam lynti ia nga sha

kano ka jaka ba ngan rieh tngen, la ia i mei bad ia i hep phi la aiti ia ki ha ki nongshun kiba la pynduh ia ka mynsiem jong ki, te lada phi dang ibit ia nga ba ngan im ban sah ka jaid Syiem Shillong to ialam lynti mynta ia nga, nga aiti ia lade ha ki kti ba donbor jong phi ko Blei".

Kita kiba ia don lang hangta ki la ia sngewsynei bad sngewmyllung ia ka jingsniewbok kane ka syiem samla ka bapli, baroh ki la ia ïam da ka jingsngewsih kthang ia ka jingiap ka Syiemsad bad u khun jong ka, haba ki peit lei-lei ia kane ka Syiem ki la ia pangnud haduh katta-katta. Hadien ki la ia kyndit bynriew, da ka jingtieng ki la khroh ki la pyntngen ia ka Syiem bad ki la ong, "Ko Syiem kynrad, to pyneh ba ioh tlot namar ba ngi dei ban iaid mynta baroh shimiet, ngi tieng ba ioh wan buddien u Basan Nongkrem bad u Basan Mylliem, te phi dei keiñ Syiem ban pynkhlain ia lade, ba ngi la dei ban mih noh nangne".

Kumta ka la pyneh ia lade bad ki la ia phet noh nangta, ki shu iaid na khlaw na khlaw bad kim tip shano ba kin poi. Ki ia iaid sakma kumne khlem ia ithuh lynti, ki shu ia thew shaphang sepngi, ki iaid na khlaw na khlaw ba ki tieng ba ioh wan buddien ki nongshun, ki shong thait tang haba kam lah iaid shuh ka Syiem.

Nongkseh
Um Khri ka jaka ba ju pynsum hati ki Syiem Shillong

KA WAN KIRI HA KA HIMA KHADSAWPHRA

Ki iaid kumne bun sngi haduh ba kin da ia poi ha Nongkhlaw (Khadsawphra) hynrei kim tip ba ki poi ha ei namar ba ki poi hangta mynmiet. Ki la ia leit wad ïing basa na kawei ka ïing kaba don harud shnong. Hangta don ka tymmen bad ki la ong, "Ko meirad, phin ia khot ïing basa ia ngi?"

Ka la ong, "Nga long kaba tang marwei ngam don khun, te lada phi ai ianga ban ia bam lang katba phi ioh te kata ngan shah ïing basa iaphi."

Kumta ki bakhraw ki la ong, "Hooid ngi kular ba ngin ia bam lang bad phi Meirad tang ba phin shah shongbasa ia ngi."

Kata ka tymmen ka la mynjur bad ka la shah ia ki ban iasah. Baroh ki la ia sngewsuk ka mynsiem bad ia sngewjahthait haba ka la shah kane ka tymmen, ki la ia sngewim bad ia sngewheh pat ka mynsiem ba ki la ioh jaka rieh bad ba ki la lait

na ki nongshun. Hangta ki la ai pisa ai tyngka ha kata ka tymmen ba kan thied bam kat kiba ka sngew donkam. Wat la ki ia shong ia sah hangne kim ju iamih haei-haei ruh, kim ju kwah iohi shnong iohi thaw ba ki tieng ba ioh tip ki nongshun. Ki ia mih shabar tang mynmiet bad dang step bym pat don ba iaid ba ieng, lada ka phah kam ka tymmen ruh ki trei tang ha kitei ki por. Ki da ia sngew suk shisha ba ki ioh jaka shong ha rudnong. Ia ka Syiem kim ju shah ba kan mih. ka shu hap shong khop hapoh ïing, ka mih shabar tang mynmiet. ka iaid kai ha phyllaw ka tymmen, namar kata ym ju don ba iohi ne ba tip ia ki ba ki don hangta, ka bam ka dih bad baroh ki jingdonkam ka tip ka tymmen, ki sei tang ka pisa.

Ka Syiem Wan Kiri ka la shong ha Khadsawphra bun snem hynrei ym ju don ba tip ba ka don hangta namar ba ka long sha rudnong, sa ba kata ka tymmen kaba sah riew kynthei kam don ba ha ïing ym ju don ba wan ba leit. lada jia ba wan briew ka mihnoh ia lade shabar kam kwah ba kin rung hapoh ïing, namar ba ka tieng ba ioh ki tip ba don ki riewphylla, ba ki la pynsmai ba kan nym iathuh iano-iano ruh ba ki sah hangta.

Ynda la dap khadar snem ba ki sah hangta ka Syiem ka la lut kdar baroh ka pisa ka tyngka. ki ksiar ruh ka la phah die lut haduh bym don shuh ban thied bam. ka la iathuh ha ki bakhraw ba kam don pisa shuh. ka la ong. "To ngin ia pyrkhat lang ba ngin ia leh noh kumno?" Kita baroh ki la ia sngewdik bad sngewdiaw haba ki tip ia kane ki la ong, "Ko Syiem ngin leh kumno haba ngi shu ia bam baroh khadar snem, ka pisa kan shan shuh shano, haba ngin ia trei ruh ngim nud ban ia mih, ka spah jong phi keiñ kaba la dap pynban. ngin leh kumno ngim sngewnang pyrkhat shuh. La katta ruh to ngin ia ai jingmut lang

ba ngin ialeh noh da kano ka lad".

Haba ki la ia shong pyrkhat kumne, ka Syiem ka la ong, "Nga don sa tang kine ki khadu heh, te ngan phah die noh da kine ba ngin tang ia ioh thied bam". Ka la loit ia kita ki khadu ksiar na la ki kti bad ka la ong, "Ko meirad to khie keiñ leit die noh sha ïew ia kine ki khadu, ynda phi la die te sa thied khaw bad ki jingbam kumba phi ju thied".

Kata ka tymmen ka la shim ia kita ki khadu bad ka la leit tyrwa die ha ki nongkhaïi ha ïew, hynrei kat ha kiba ka leit tyrwa ym don ba lah ban thied ba ki la bun tula eh bad ki la ong, "Ia kine te sa tang u Syiem keiñ u ba lah ban thied".

Haba ym don ba thied kumne, namar bym don bam shuh. kam banse shuh da ka jingsngeweh ka la leit sha ïing syiem, ka la ong ia ki shakri syiem, "Nga kwah ban ia kynduh ia u Syiem ba nga don kam eh". Ki shakri Syiem ki la leit ialam ia ka sha u Syiem. Ha ba ka la poi ha khmat u Syiem ka la ong. "Ko Syiem kynrad nga wan sha phi ban tyrwa die ia kine ki khadu ksiar"

U Syiem u la shim ia kita ki khadu haba u la peit bha u la kylli, "Ki dei ki khadu jongno tymmen, namar kine ki dei ki mar bakordor, ba dei tang ki kynja bakhraw ki ban deng kum kine ki jingdeng."

Kata ka tymmen kam nud thok ia u Syiem ka la hap ban iathuh hok. ka la ong "Ko Syiem kynrad, ka don ka briew kaba shong basa ha ïing jong nga mynta la bun snem bad ka la phah die ha nga ia kine ki khadu ha ïew, hynrei ki nongkhaïi kim ia donbor shuh ban thied. Kumta ngam banse shuh nga la hap ban wan tyrwa noh ha phi"

U Syiem u la ong, "To khie leit khot ia ka trai kine ki khadu ksiar ngam thied na phi namar ba phim tip ia ka dor kane ka mar"

Kumta kata ka tymmen ka la leit ban iathuh ia ka Syiem ba u phah khot u Syiem ia ka bad ba um thied ia ki khadu khlem da ia kynduh ia ka trai. Ka Syiem Wan Kiri haba ka la ioh sngew ia kane ka la sngewsih bad sngewjahburom haduh katta katta ia la ka jinglong rangli ba haduh ban da hap leit ha khmat u Syiem. Da ka jingsngewleh-raiñ bad sngewpukir ialade, ka la sngewsynei bad sngewrem ia la ka jong ka burom, kam lah kun shuh, ka la ïam ia la ka jong ka jingim ba shem pap ba tang na ka bynta ki khadu haduh ban da leit pyni ia la ka khmat ha u Syiem. Kita ki bakhraw ki la khroh bad ki la ong, "Ko Syiem wat leit pyn sngewsih shuh ia lade, ba ngi dei keiñ ban leit haba phah khot u Syiem."

Kumta da ka jing bym banse shuh ka Syiem ryngkat ki bakhraw bad ki shakri ki la ia leit sha ïing Syiem. Ynda ki la jan poi, kata ka tymmen ka la nang leit ban iathuh ia u Syiem ba ki la iawan. Kumta u Syiem u la phah ki briew jong u ban leit shaw ia ki bad ki la leit ialam ha khmat u Syiem, u la phah ba kin ia shong. Hangta u Syiem u la kylli ia kata ka Syiem "Kine ki dei ki khadu ksiar jong phi?"

Ka la jubab, "Hooid ki dei ki jong nga".

U la kylli biang, "Phi dei iei bad iba nangno, namar ba kane ka tymmen ka la wan tyrwa ia kine ki khadu kiba shongdor te ngam lah ban thied khlem da tip thikna ba ki dei ki jongno?"

Ha ka jaka ba un buh dor ia ki khadu, u la shu peit lyngngoh ia kata ka khynnah namar ba ka long kaba bhabriew bad kaba

i khiathew. U tang shu peit u ithuh ba ka dei ka kynja ba khraw. Kata ka Syiem ruh kam nang shuh ban jubab ka shu peit lyngngoh. kan batai kumno kam sngewnang. Hadien u la kylli biang "Phi dei iei keiñ thei bad ka shnong jongphi nangno?"

Kata ka Syiem ka la saw kyrang da ka jingsngewleh-raiñ bad sngewmyllung ialade kam nang iathuh shuh ka la shu peit sha ki bakhraw kumba kan ong ba kin iathuh lem na ka bynta jong ka. Kumta u wei na ki u la iathuh, "Kane ka briew ba phi kylli ka dei ka Syiem Shillong. Ngi la ia wan phet wir sha kane ka jaka jong phi mynta la dap khadar snem bad ngi la ia shongsuk imsuk ha kane ka jaka jong phi khlem don jingtieng jingsmiej shuh ia ki nongshun."

U Syiem u la lyngngoh bad u la ong, "Kumno keiñ ba haduh khadar snem ba phi la iashong hangne ha shnong jong nga hynrei ngam don jingtip ei-ei shaphang jong phi? Nga tharai lada kam wan die khadu kane ka tymmen te ngam tip ei-ei ruh ia phi." Bad u la kylli biang, "Balei keiñ bad dei na ka daw aiu ba haduh ba phin da iawan phet shaduh shane".

Uta hi u bakhraw u la iathuh, "Ngi ia wan phet shane namar ba u Basan Nongkrem bad u Basan Mylliem ki la ia thang kut ia ka Ïingsad ha Nongkseh, ka Syiemsad, ka kmie kane ka syiem bad u para jong ka ki la ia ing kut hangta, bad ka jaid Syiem Shillong kan sah sa tang na ine iwei i syiem jong ngi, ba dei na kata ka daw ba ngi la wan phet wir shaduh sha kane ka hima jong phi. ban pynrieh ia la ka Syiem ba kan sah bad kan neh ka jaid Syiem. Dei na kata ka daw ba ngim ju mih shano-shano ruh, ngi shu ia shong khop ha ïing ba ngi tieng ia kine ki nongshun ba la nud kat ia ka Syiem ka kynrad la jong ban thang ing thong khlem don jingsang shuh ba kat ia ka mynsiem ban

pynduh. Te mynta la khadar snem ba ka la duh ka niam ka rukom ha ka Hima Shillong. Hynrei ngi ki para bakhraw baroh ngi ieit ngi pynbiang bad ngi sumar ia la ka Syiem ka kmie kaba long ka nonglum ka nonglang ia ngi ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar pyllun ka hima shisien shisnem, ngi ia kynduh baroh ha Ïingsad Ïingsunon ha ka jinglehniam leh rukom. Te mynta sa ine marwei ban sah ka jaid Syiem, ngi ia ri ia synran kyndong ha kti ha kjat bad ngi la sien syntiew ia i ba in sa long i nong lum nonglang pat ia ngi kiba ieit syiem, namar ba ngim lah ban im khlem syiem. Wat da ki mrad ki mreng ki don la u syiem, hato mangi lei-lei ki briew ngin lah bam im khlem syiem, khlem don nongpeit nongsharai bad don nongsneng nongkraw ha ka thma ka ktien ha pdeng para mangi?"

U Syiem u la kylli biang, "Na ka daw aiu keiñ ba ki Bakhraw Nongkrem bad Mylliem ki thang ia ka Syiemsad ia u khun bad ka Ïingsad?"

U ta u bakhraw u la iathuh, "Ka la jia naduh ka miet ba sdang ka niam, ba dei na ka daw ba ka kthang ka ïad-um, ngi la ia wad mano ba leh hynrei ngim lap. Ngi la ioh sngew pynban ba u Basan Nongkrem bad u Basan Mylliem ki byrngem thang ia ka Syiem bad ia ka Ïingsad, ki da ia kop ia sarong artad ba dei ma ki kiba la khleh kthang ia ka ïad-um bad ki la ia ong ruh ba lada ki ioh ban pyniap kumba ki la thmu, kin iasam ia ka hima hapdeng jong ki bad ba kin sa ia long syiem ialade. Ngim tip shuh mynta ka la jia aiu ha ka Hima Shillong".

U Syiem haba u la ioh sngew ia kita kiei-kiei baroh na uta u bakhraw, u la sngewsynei bad sngewmyllung sat ia kata ka Syiem kaba la shem jynjar haduh katta. Haba u peit ia ka um nang pyrkhat shuh, ka mynsiem jong u ka la um hin-ly-hin, u

dap da ka jingisynei bad ka jingi ieit. u la iap mat pynban. Hangta hi u khlem ap shuh u la ong ia ki bakhraw. "Imat U Blei U la ialam lynti ia phi ba phin ia poi kumne ha shnong jong nga bad mynta nga kylli naphi kiba ri kiba sumar ia ka Syiem. phi kiba long ruh ki kur jong ka. phin ia kohnguh ne-em ban pynlong mahadei noh ha nga ia ka Syiem jong phi? Kata ruh ka shong ha ka Syiem lada ka treh da kaba suk mynsiem ia ka jingtyrwa jong nga. nga smai. nga kular naduh mynsiem ba ngan ri ngan sumar hok ia ka bad ngan long u nongiada da ka wait ka stieh ia ki nongshun ia ki dusmon kiba thew ban pyniap ia ka. bad shuwa ban jia kaei-kaei ia ka. nga kloi ban dkut shuwa u ryndang jong nga. Nga kular ha phi ki bakhraw haduh katta bad ba ka jaid Syiem Shillong kan sah pateng la pateng. ba kan iai sah ruh ka nam ka kyrteng long syiem ha ka pyrthei".

Ki bakhraw haba ki la ioh sngew ia kine ki ktien u Syiem ki la ong. "Ko Syiem kynrad ngi la sngewhun ia ki kyntien jong phi. ba phi la bah khala haduh katta na ka bynta ka Syiem jong ngi. kumta ngi ki bakhraw ngi la ia mynjur bad ngi la suk ba phin long u kpa ki Syiem Shillong. ngi ngeit ka Syiem ruh kan suk ryngkat kumba ngi la iahun iasuk ma ngi ki bakhraw. Kane te ka la dei shisha ka jingleh U Blei ba ngi ia wan poi shane ruh ba ialam lynti ma U. ba U la pyniathoh longkha ia phi baroh arngut, te mynta ngin ap sa ka jubab na ka Syiem".

Ka Syiem Wan Kiri kam banse shuh ba ki bakhraw ki la ia mynjur ia ka jingkren u Syiem, ka la ong, "Kumba ki bakhraw kiba ieit kiba ri ia nga ki la ia mynjur bad la iasuk te nga ruh nga la mynjur bad kohnguh ia kata".

Haba ki la ia hun la ia suk baroh arliang ki la ia buh sa ka sngi ka ïa ban ia poi ha ka burom. Ynda ki la leit phai sha ïing ka

tymmen, ka la nguh ka la dem ia ka Syiem ka la ong, "Ko Syiem kynrad nga la i pher ia phi naduh ba phi dang poi hangne hynrei ngam nud ban kylli. Nga la sngew hun eh ba phi la poi sha ka jingshembha bad dei ki khadu kiba la ialam ka longkha ia phi bad u Syiem jong ngi."

Haba la poi kata ka sngi ba la ia buh, ki bakhraw ka Hima Khadsawphra ryngkat ki khun ki hajar ki la leit shaw ia ka Syiem Wan Kiri na ïing ka tymmen bad ki la leit ialam sha ïingsyiem, hangta ki la ia bam ia dih bad ki la ia leh kmen leh sngewbha ki paitbah kyrhai.

Haba ka Syiem Wan Kiri ka la long mahadei ha u Khangthoh Syiemlieh, ma ka bad ki bakhraw ki la ia shongsuk shongsaiñ hangta bad ki la lait na ka tieng ka smicj na ki nongshun. Ia kata tymmen kaba ki shong ïing basa ruh ki la khot ba kan shong kan sah ha ïing syiem bad ka Syiem.

Ha Hima Shillong naduh ba iap ka Syiem Pah bad ba la pluh ka Ïingsad, ka niam ka rukom ka la duh, ki bakhraw bad ki khun ki hajar kiba ieit Syiem ka la long ka jingïam briew ba pangnud jong ki ia la ka Syiem, kaba long ka kmie bad ka nongsynshar jong ki, kaba ju lum ju lang ia ki ban ia kynduh shisien shisnem ha Ïingsad ha ka por ba leh niam.

Ia u Basan Nongkrem bad u Basan Mylliem baroh ki ia kiar ba ki isih bad i saitmet ba ki dei ki briew kiba sniew namar ba ki long ki nongpynjah mynsiem, ki ia tim ki ia ñiew ia ki, ki ong, "Kat ia ka mynsiem ksiar ka mynsiem rupa ka Syiem ka kynrad me ia nud ban ia pynduh, hato iano pat keiñ men ia khein, kum mame une u jaid briew keiñ ki ong ba dei u ksuid hapdeng ki briew, hynrei katta me dang ia nud bad ia thmu ban ia long syiem halor jong ngi. te lano-lano men nym ioh. Ngi

duwai ia U Blei Trai Kynrad ba Un da Un ker na ka kti kine ki nongthombor nonglehbor." Kumta ka jingthmu kitei ki runar baroh ka la pulom.

KA JINGWAD IA KA WAN KIRI

Ynda la dap khadar snem ba la duh ka niam ka rukom ha Hima Shillong, ka la jia ba wan ka nem sniew kaba jur. Ka la mih ka jingiap thngan, ka jingpang ka jingshitom ha ki bun rukom, ka thung ka tep bad baroh ki kynja symbai ki duh ki iap tram lut. Ka la long ka jing jynjar kaba haduh katta-katta tang ba kin bam ruh kim ioh shuh, ka la long ka jingiap kaba jur bad ka la mih ka jingud bad ka jingsngewsih baroh kawei ka hima. Hangta ki bakhraw bad ki khun ki hajar ka Hima Shillong ki la ia kynmaw ia ki sngi basuk kiba dap tang da ka jingkmen jingsngewbha suda ba ki ioh ruh ka jingsuk kyrhai ha ka hima haba don la ka syiem ka kmie ki la ong, "Lada ngi duk ne ngi trei shitom hynrei ngi dap ngi biang, ngi suk ka mynsiem, la ka im palei shong palei, bad ban ia kynduh shisien shisnem baroh ha Ïingsad ha ka por ba leh niam leh rukom, ki dhulia la ka tem ka put bad la ka shad ka kmen kynthei bad shynrang ha duwan Ïingsad kyrhai bad la ka

Syiem ka Kmie ba ka bujai sampai ia ngi ki khun ki hajar da ka jingsuk kynjai ha ki por ba ai nguh ia u Blei Trai Kynrad U Nongbuh U Nongthaw Uba la buh ia ka long syiem man syiem. Uba la bthah la hikai ban seng ban long ka niam ka rukom ha ka hima. Hynrei mynta pat shano ka Syiem ka ban lum ban lang pat ia ngi ba ngin ioh biang ka jungsuk ka jingbha?"

Kumta ki bakhraw kiba ieit syiem ryngkat ki tymmen ki san, ki la ia shong ban ia pyrkhat pyrdain ban wad ia ka daw. Ki la ong, "Imat la dei pynban ba duh ka niam ka rukom mo ba la wan hap ka jynjar ka lanot ia ngi haduh katne." Haba ki la ia kylli ha ka shat ka kheiñ, ka la pyni ka dak ka shin ba dei na ka bynta ba la duh ka niam ka rukom ba la mih ka jingjynjar haduh katne. Ki la ia pyrkhat khuslai ba nangno pat keiñ ba kin ioh syiem biang? Te ki sa ia kynmaw ba don ki bakhraw kiba la jah khlem don jingtip shano ba ki don bad ki la ia ong, "Ngi ngeit ba ka khun ka Syiem-sad ruh kan don ryngkat bad ki. Baroh shi katta tang ban ialap ruh ngim ia nud ba ngi tieng ia ki nongshun. To mynta ngin ia kylli ia ka khun ka Syiem-sad ka dang im ne-em?"

Hangta ki la ia shat ia kheiñ. Ka shat ka khein ka la pyni ba ka khun ka Syiem-sad ka dang im. Hangta ki la ia ong, "Haba kumta ngin ialeh noh kumno, la ngi tip ba ka dang im hynrei shaei keiñ ngin ia leit wad? Ka long ka ba eh keiñ haba khlem ioh jingtip. Ka Syiem ka bapli tharai ka la ia phet sakma kat shaba poi tang ban lait im na ka kti ki nongshun." Kumta haba ki la ia shong pyrkhat ban ialeh noh kumno, la don napdeng jong ki u ba ong, "To ngin ia phah kylli jingtip noh ha kiba leit ïew leit hat, sa tang da kata ka lad tharai ngin ia ioh jingtip."

Hangta baroh ki la iahap jingmut ia ka jingkren uta u

riewtymmen bad ki la iarai ban ia phah briew bad kiba leit ïew leit hat ban ia kylli ia pyrthew na ki briew ba ioh ki ia bna ne ia tip ba don ka khynnah samla bad ki rangbah kiba wan poi, te lada kino-kino kiba ioh jingtip ki dei ban wan iathuh mar-mar ban ioh ban ia pyrkhat ban ia leit wad.

Kumta haba ki la ia beit ki la ia kylli bad ia wad jingtip la bun ki sngi ki bnai hynrei kim ioh jingtip. Hadien la don kiba leit poi sha Khadsawphra, ki la ia kylli ki la ia pyrthew na ki briew ha ïew lada don mo ki riewphylla, kawei ka khynnah samla bad ki rangbah, kiba la poi sha kata ka jaka, "Kine ki la jah la bun snem na ka hima jong ngi, kumta ngi la ia poi ban ia wan wad shane."

Nangta la don napdeng jong ki briew hangta ha ïew kiba la iathuh ba la don ki riewphylla kiba la leit poi shata, bad kata ka khynnah samla te ka la long mahadei ha u Syiem kata ka hima.

Kita ki briew ki tang shu ioh jingtip kumta ki la ia mih noh nangta ban leit iathuh sha la shnong da ka jingsngewkmen, ba ki la sngewthuh ba ka la dei ka Syiem jong ki. Ynda ki la poi ha shnong ki la leit iathuh ha ki bakhraw bad ha ki tymmen ki san kumba ki la ioh jingtip. Haba ki la ia tip ia kata ka khubor ki Bakhraw bad ki tymmen ki san ki la ia duwai ainguh ia U Blei ba U la ri la pynim ia ka Syiem jong ki. "Ngi dang don ka hok kumba la buh la hukum hi Maphi, Trai Kynrad ia ka longsyiem mansyiem. Bad mynta ngin ia leit wad shaphang sepngi sha Khadsawphra ba ngin shem pat ia la ka syiem ka kmie."

Te kumta ki bakhraw bad ki khun ki hajar kiba la kwah la thrang syiem eh ki la khreh ban leit wad bad ki la ia pynbeit ban ia leit tang kiba dei eh ban leit. Ki la rah ruh ki jingai sngewbha ba kin long kum ki sakhi ia ka Syiem ba kan ngeit

bad ba kan sngewthuh ba ki dei na Hima Shillong. Kumta ki la ia mih na la shnong bad ki la ia poi ha Khadsawphra ha ka sngi ïew. Ki la ia kylli, "Don ne-em ka riewphylla kaba wan poi hangne ha shnong jong phi ba ka la jah mynta la bun snem, lada don te sngenbha seh ban iathuh."

Hangta kawei ka tymmen ka la iathuh, ba ka la don shisha ka riewphylla kaba wan poi hangta ryngkat bad ki nongbud bad mynta ka la long ka mahadei ha u Syiem jong ki. Kumta ki la ong ia kata ka tymmen, "To sngewbha keiñ meirad ban leit ialam ia ngi sha ïing syiem ba ngi kwah ban ia kynduh bad kata ka Mahadei".

Kata ka tymmen kala leit ialam ia ki sha ïing syiem. Ynda ki la poi ha khmat u Syiem ki la ong, "Ko Syiem kynrad, ngi wan shane sha phi ban ia kylli ba ioh don ka riewphylla kaba wan poi hangne ha shnong jong phi".

U Syiem u la kylli, "Phi dei ki ei?"

Ki la jubab "Ngi dei ki bakhraw bad ki khun ki hajar ka Hima Shillong, ngi ia wan wad ia la ka syiem ka kmie, ka la jah la bun snem mynta, ngi ia tharai ba ka la iap bad ka Syiem-sad ka kmie bad u para jong ka ha ka Ïingsad ha Nongkseh, ba la thang ia ka da u Basan Mylliem bad u Basan Nongkrem. Namar ba ngim sngewnud ban ia wad mar-mar ba ngi tieng ia ki nongshun bad haba ngi la lap ba ki bakhraw ruh ki jah, kumta ngi la don jingkyrmen ba ka Syiem Wan Kiri ka khun ka Syiem-sad ka dang im. Te mynta ngi sa ia wan poi ban wad shane sha shnong jong phi, ngi la ia poi shuwa ha ïew bad ngi la kylli na ki briew bad ki la iathuh ba la don ka briew kaba wan poi hangne bad ba ka la long mahadei. Te ngi sa ia wan ban kylli noh na phi keiñ Syiem. Shuwa ba ngin kren ruh ngi smai ha ka kyrteng jong U Blei, ba ngi long kiba ieit

hok ia la ka Syiem. Bad naduh bym don syiem shuh, ka la don ka jingjynjar ka jinglanot, ka jingdik ka jing khuslai bad mynta lei-lei ka la long ka nem sniew, ka jing iapthngan baroh sawdong ha ka Hima Shillong, ba kat kaba ngi thung ngi tep ki kynja symbai baroh ki shu iaptram lut, ka khaïi ka pateng bad ki ïew ki hat baroh la shu khang khyrdep. Te haba ngi la ia kylli ia bishar ha ka shat ka kheiñ ba dei na ka daw aïu ba la wan jia haduh katne, ka la pyni ba ka dei namar ba la duh syiem bad ba la duh ka niam ka rukom. Nangta ngi la ia kylli da u syiar la ka syiem ka khun ka Syiem-sad ka dang im? Ka dak ka shin ka pyni ba ka dang im. Kumta ngi ia wad jingtip kumne kylleng-kylleng hynrei ngim ioh khubor ei-ei. Te ngi la ia kylli biang ha ka shat ka kheiñ ban tip ba ka don shano hynrei haba ngi ia kylli ngi la ia pan shano shano ruh ka pyni ba kam don. Hadien ngi la ia kylli kata ka don pynban sha sepngi mo, ha kata ka jingiapan jong ngi ka pyni ba ka don sha sepngi. Bad haba ngi la ia kylli ia pyrthew kumne na ki para briew ngi la ioh jingtip ba don ka riew phylla kaba wan poi sha Khadsawphra. Te mynta ngi la ia wan hangne ha phi, ko Syiem kynrad, ban ia kylli ia pyrthew ia ka Syiem ka kmie, la ka don shisha ne-em ha ïing jong phi?"

Une u Syiem u long uba stad, uba hok bad uba ïar ka jingmut jingpyrkhat. Haba u la ioh sngew ia ka jingiathuh jong ki u la ong, "Lada phi dei ki briew kiba hok bad kiba ieit syiem shisha te phi ia nud ban smai ha ka kynteng U Blei bad phi ia nud ne-em bad leh ia kine laitylli ki jingkwah jong nga, (1) Ban bam ia ka mluh shishir ha ka sla kti jong phi (2) ban bam smai da ka ding (3) bad ban jliah ia ka waitlam arliang syrti jong nga? Te kumno phi ia pyrkhat ia kata? Don napdeng jong phi kiba nud ban leh ia kine ki jingphah jong nga? Lada phi nud te ngan ngeit ba phi dei ki bakhraw bad ki khun ki hajar kiba ieit bad kiba da

kwah syiem hok shisha".

Kita ki bakhraw ki la ia jubab, "Ko Syiem kynrad ngi nud ban leh ia kita baroh ki jingphah jong phi. Kumba ngi la wan da ka jingieit hok bad da ka jingieit khuid mynsiem ia la ka jong ka Syiem".

Hangta uta u Syiem u la pynsmai ia ki ha ka kyrteng U Blei bad u la ai shishir ka mluh ha u wei na pdeng jong ki. Uta u briew u la duwai bad u sa bam ia kata ka mluh hynrei um lei-lei, u la pynsmai da ka ding ruh um lei-lei, u Syiem u sei sa ka waitlam arliang syrti u la pynjliah laisien laiwat ia uta u briew hynrei u thyllieid jong u ym shym lei-lei.

U Syiem u la lyngngoh haba u la iohi ba u la jop ia kitei ki jingphah jong u bad u la ngeit ba u dei u briew uba hok shisha. Kumta u Syiem u la khot ia ka Wan Kiri ka mahadei jong u bad ia ki bakhraw kiba bud ia ka, ban ia kynduh bad la ki jong ki briew na ka hima Shillong.

Haba ka Syiem ka la wan ban ia kynduh ia ki, katno ki la dap da ka jingkmen bad jingsngewbha ban ia kynduh biang bad la ka jong ka Syiem, ki la ong, "Ngi ainguh ia phi, Ko Blei Trai Kynrad ba phi la ri pynim ia ka Syiem ka kmie jong ngi." Ki sa pynithuh ia lade ba ki dei ki bakhraw bad ki khun ki hajar jong ka, ki la nguh la dem ia ka bad ki la ong, "Ko Syiem kynrad, to pdiang kine ki jingai sngewbha jong ngi iaphi." U Lyngdoh Nongjri (na ka jait Nongkynrih) u la ai ki sla kñia ha ka Syiem u la ong, "Kine ki sla ki long kum ki sakhi ia phi ba nga ju leit ai ha ka jingleh niam leh rukom ki syiem Shillong ha Nongkseh." Nangta ki ia ai sa u kwai u tympew, ka kait, u soh u pai bad ter-ter sa kiwei -kiwei ki jingai sngewbha. Hangta ka Syiem Wan Kiri ka la ithuh ba dei shisha ki bakhraw bad ki khun ki hajar ka Hima Shillong. Haba

ka la ia kynduh biang kumne bad la ki jong ki briew kiba ieit ia ka, ba shaduh kat sha kata ka ri ki ia wan wad ia ka, ka la dap da ka jingkmen bad jingsngewbha. Ka la ong ruh ba dei da ka jingieit U Blei Trai Kynrad Uba la ri la da ia ka bad ba U la ialam lynti ia ka sha kata ka ri ryngkat ki bakhraw kiba la synran ia ka. Ki para bakhraw ki la ia khublei bad ki la dap da ka jingkmen ba ki la ia shem biang, bad ki la ia kyrpad ia ka Syiem ba kan leit phai noh sha la ka jong ka hima bad ba kan shimti ia ka jinglong syiem bad ba kan leh biang ia ka niam ka rukum kumba ju long. Ki la iathuh ruh ia kiei-kiei baroh kiba la jia ha ka hima Shillong. Ki la ia kyrpad ruh ia u Syiem ba un phah noh ia ka Syiem ba kan leit shimti noh ia la ka hima bad ki la ong. "To sngewsynei keiñ ia ngi, Ko Syiem kynrad bad phah ia ka Syiem jong ngi ba kan leit synshar ia la ka hima sima ba kan lum ia ngi ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar." Ki la ia smai la kular ha u Syiem ba kin long ki nongiada na ki nongthombor ki nonglehbor kiba nud ban thew pyrshah ia ka Syiem, namar baroh kawei ka hima ki la thrang bad kwah syiem eh bad ki la ong, "Ngi tip mynta ba dei tang u Nongkrem bad u Mylliem kiba shun syiem kiba la long ruh ki nongpynjah mynsiem, ki la ioh ban pyniap ia ka Syiem namar ba ma ngi kiba bun ngim don jingtip ei-ei. Mynta te ngi la nang keiñ ban ri ban sumar bad ban iada ia la ka jong ka Syiem."

Ka syiem Wan Kiri ha kata ka por ka la don khun arngut u synrang bad ka kynthei. Kumta u Syiem u la ong, "Shuwa ba ngan phah ia la ka lok bad ki khun ba kin leit sha la ka hima te ngan da ia pan shuwa ha ka bor U Blei ba Un pynim ban sah jaid kine ki khun jong nga, ki Syiem Shillong, namar ba nga tieng ba ioh jia kaei-kaei ia ki, ba ngi ki briew ngim lah ban iohi ne ban tip lupa. Kumta peit keiñ ngan ia pan mynta ba ngan pom ia kane ka lakait, lada kan sei liar kan sei sla kata kan sah

ka jaid Syiem Shillong."

Hangta u Syiem Khadsawphra u la duwai bad ia pan na U Blei Trai Kynrad U Nongbuh U Nongthaw, u la pom shi wait ia ka lakait, mar kumta hi shiphang ka la sei liar sei sla shisha kumba u Syiem u la ia pan.

U Syiem bad ki bakhraw ryngkat kiba ia don hangta haba ki la iohi ia kane, ki la ngeit ba na kine ki khun syiem kan sah kan neh ka jaid Syiem Shillong, ynda ki ia leit phai sha la ka jong ka hima. Hangta u Syiem u la ia kren ia pynbeit bad ki bakhraw ka Hima Shillong ba kin ia leit ban ia pynbeit shuwa ka jaka ba kan shong kan sah ka Syiem ba kan bit kan biang ha ka rukom im ka rukom sah ba kan lait na ki nongshun ki dusmon jong ka bad u la ong, "Te ynda phi la ia pynkhreh ba la ibit bad la biang baroh nadong shadong sa ia wan shaw ia ka Syiem, ryngkat bad ki nongiada da ka wait ka stieh."

Kita ki bakhraw ki la ia kmen ia sngewbha ba kin leit iathuh sha la ka hima ba ki la ia shem bad la ka Syiem ka kmie. Kumta ki briew ka hima Shillong ki la khreh ban leit phai noh, ki la nguh la dem ia la ka Syiem bad ia u Syiem bad ki la ia mih noh nangta.

Ynda ki la poi ha la shnong ki la lum ka dorbar ki bakhraw ryngkat ki khun ki hajar kiba ieit syiem, bad ki la iathuh ba ki la ia kynduh ia la ka Syiem bad ba ka la long mahadei ha u Syiem Khadsawphra. Ka la don khun ruh arngut u shynrang bad ka kynthei. Haba ki la ioh sngew ia kane ka khubor ba bha ba ki la shem ia la ka Syiem, naduh ki tymmen ki kro, ki kynthei ki khynnah ki la dap da ka jingkmen jingsngewbha bad ka mynsiem jong ki ka la shad kmen ba ka khun ka Syiem-sad, ka Wan Kiri, ka la lait im na ka thylliej ding bad na ka kti ki nongshun. Ki la

ai nguh ia U Blei ba U la ri la da ia ka bad ki la dap ruh da ka jingsngewnguh ia u Syiem Khadsawphra uba long u kpa ki Syiem Shillong, ba u la ri la sumar bad ba ka la ioh ka jingimsuk imsain ha ka shnong jong u. Ki la nangsngewhun bad sngewnguh shuh-shuh ia u Syiem ba un phah ba kan sa wan phai sha la ka jong ka hima, ba kan wan synshar ia ki bad ba kan wan leh biang ia la ka niam ka rukom kumba ju don naduh u longshuwa manshuwa. Haba ki ia pyrkhat ia kine kiei-kiei ba kin sa ioh ynda la wan phai ka Syiem katno ka mynsiem jong ki ka shad kmen da ka jingsngewbha ba kin sa ioh biang ia kaei kaba ki la kwah bad la thrang. Ki bakhraw bad ki khun ki hajar kiba ia don hangta ki la ia pyrkhat ha kano ka jaka kaba ishngaiñ ba kin pynshong pynsah ia la ka Syiem ka kynrad ynda ka la wan phai sha la ka jong ka hima, namar ba ki kwah ba kan shong shuwa sha ba kham kyndong ba ki tieng ia u Nongkrem bad u Mylliem kiba long ki nongshun jong ka. Haba ki la ia shong pyrkhat kumne ki la ia ong ba dei sa tang ha shnong Lyngshing namar ba don ka krem kaba heh ha kata ka jaka. Kumta baroh ki ia hap jingmut bad ki la rai ba ka Syiem kan shong kan sah shuwa ha Lyngshing. Ki la ia pynbeit ban ia thaw ïing noh ia ka Syiem ha kata ka krem. katba kim pat lah ban ia pyrkhat hangno ban ia thaw ka Ïingsad ka Ïingniam, namar ia kane ki dei ban da ia shong pyrkhat bha baroh sawdong pyllun ka hima. Ha kata ka por ki leh shuwa tang ba kan wan phai noh ka Syiem sha la ka jong ka hima.

Kumta ki bakhraw bad ki khun ki hajar ka hima Shillong ba ki la kwah Syiem eh. ki la ia trei baroh da ka mynsiem khlem jingthait jingshitom ki la pynkhreh ia ka jaka ban shong ka Syiem. Katta ka jingpynkhreh hynrei tang u Nongkrem bad u Mylliem kim tip ia ka jingleh kiba bun namar ba ki la ia leh jar-jar tang para ba ieit syiem.

Ynda ki la dep baroh ki jingpynkhreh, ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la ia khreh ban leit shaw noh ia ka Syiem. Ki la rah la ka wait ka stieh, la u khnam ka ryntieh bad ka bam ka dih. Kumta ki la ia mih na la shnong ban ialeit sha hima Khadsawphra. Ynda ki la ia poi ha ïingsyiem ki la nguh la dem ia u Syiem bad ia la ka Syiem bad ki la iathuh ba ki la dep pynkhreh ka ïing ba kan shong ka Syiem.

U Syiem da ka jing bym banse u la pynkhreh ban leit buh ia la ka lok bad ia la ki khun ba u ieit eh ba kin ia leit phai noh sha la ka jong ka hima. Haba u pyrkhat ban iakhlad na kiba u ieit eh. u la dap da ka jingsngewsih bad sngewdiaw halade, namar ba ka lok jong u ka poi sha ka hima jong u ruh dei ba ka phet iap na ki nongshun. Haba u pyrkhat ia kane ka jingeh ba ka la shem, um sngewkwah shuh ban phah ia ka, hynrei tang ba um banse ba ki bakhraw ki la jop ia ka jingiapan bad ka jingiatang jong u na u Blei, bad dei tang kane kaba la kham pynsuk ia ka mynsiem jong u namar ba u la iohi bad ithuh ba kidei ki briew kiba hok bad kiba da kwah syiem shisha, u la sngew shaniah bad burom ia ki.

Ka Syiem Wan Kiri haba ka la dei ka por ba kan pynkhreh ban mih noh ban leit phai sha la ka Hima kam sngewkwah shuh ban mih na kata ka jaka u tnga jong ka, namar ba ka la juh bad ba hangta ka la ioh ka jingim kaba laitluid bad ba ka mynsiem ka suk ka palei khlem don jingpyrkhat khuslai ei-ei. Ka la klet ia kito ki jingjynjar ki jingsngewsih bad ki jing-khuslai bad ka jingtieng that-that baroh kiba la jia ha Nongkseh. Haba ka pyrkhat ia kita kiei-kiei ka la kynmaw biang ia la ka kmie bad ia la u para, kiba la duh ei ka mynsiem ha ka kti ki nongshun kiba la leh bor la thombor. Bad mynta pat ka la dei ka por ban leit phai biang sha la ka jong ka hima tang bad la ki khun ba ym don shuh mano-mano. Ia kine

ki jingpyrkhat ka shu kun tang ha lade ba kam kwah ban tip u tnga jong ka ba ioh u sngew-sih bad haba ka iohi de ia la ki bakhraw bad ki khun ki hajar jong ka ba ki la kwah syiem shisha kam kwah ban pynsngewsih iano-iano ruh.

Haba ki la dep pynkhreh baroh ka Syiem Wan Kiri ka la sngewbynnud ban khlad na kata ka jaka kaba ka la imsuk ba ka ioh tang da ki jingsngewbha suda. Naduh ba ka la don ki khun lei-lei ka la nangsngew shngaiñ bad sngewheh ka mynsiem, khamtam haba don ryngkat bad la u lok, kam ju tieng ne syier mynsiem shuh. Ma u uba long u nongpyntngen jong ka, te ban khlad na ka jaka jong u ka la sngewrit mynsiem.

KA JINGLEIT PHAI SHA HIMA SHILLONG

Kumta haba ki la dep ka khreh ka khrum, ka Wan Kiri ryngkat ki khun bad ki bakhraw ki la ia mih ban leit sha Hima Shillong. U Syiem ruh u la leit ryngkat bad la ka lok, ki khun bad la ki nongbud ki nongsynran, ki rangbah kiengwait kiengstieh jong u. U Syiem u la shong halor u hati ia ka Syiem bad ki khun ki la pynshong ha ka jingrah ba ki la thaw. Ki ia iaid na khlaw na khlaw ba ki kiar ba ioh bna ki nongshun namar ba kim kwah ba kin tip ba dang sah ka jaid Syiem Shillong. Ka la shim por ia ki ba kin poi, ba ki la shu ia iaid na khlaw. Ynda ki la poi ha shnong Lyngshing ha ka jaka ban shong ka Syiem, ki la aiti ia ka Syiem ha ki rangbah shnong bad ki khun ki hajar ba kin ap kin pynbiang ia ka. Ki shnong Lyngshing ki la pdiang ia ka Syiem da ka jingkmen jingsngewbha ki la ia nguh ia dem ia ka, ki la sngew lhun ba ki la ioh syiem. U wei na ki rangbah u la ong, "Nga ai nguh ia Phi ko Blei Trai Kynrad ba Phi la ri la

pynim ia ka Syiem jong ngi, bad to ri to da Maphi ba ka Syiem ka la wan phai mynta sha la ka jong ka hima ba kan synshar bad ba kan lum biang pat ia ngi, to nangaibuit aibor Maphi ba ngin iada, ba ngin ialeh ia ki nongshun baroh kiba thew pyrshah ia ka Syiem." Nangta ki sa ia nguh ia dem sa ia u Syiemlieh bad ki la ong, "Ngi dap da ka jingsngewnguh ia phi ko kpa ki Syiem ba phi la shah ia ka Syiem ka kmie jong ngi ba kan wan ban shynshar ia la ka hima bad ban lum ia ngi kiba ieit bad kiba kwah syiem, bad katno ka mynsiem jong ngi ka shad kmen da ka jingsngewhun ba U Blei U dang ieit ia ngi haba ngi la ioh syiem biang kumne."

Hangta ki la ialam ia ka Syiem Wan Kiri, ia ki khun bad ia u Syiemlieh sha ka krem maw kaba heh, ki la thaw ïing hangta hapoh ban buhrieh ia la ka Syiem na ki nongshun bad ki la thaw ïing harud ka krem ia ki nongap pahara ia ka Syiem.

La bun ki sngi ki biai ba ki la ia shong hangta. U Syiemlieh u la i bit u la ishngaiñ ia kane ka jaka ba shong ba sah ka lok bad ki khun. U la nangsngewsuk ka mynsiem haba u iohi ba ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki ieit hok ia la ka Syiem, ki la ia leh tang kumno ba kan bit kan biang bad ba kan suk kan saiñ. Ki nongiada na ki nongshun ruh ki la pynkhreh kaba paka, ki la ap na ki lynti bad ha shnong, ki tiar ki la biang ban ialeh ia ki nongthombor bad ki nonglehbor ia ka Syiem. Haba u la iohi ia kine ki jingpynkhreh u la nangsngewhun. U la nang hikai bad nang aibuit ia kita ki briew ha ki bun ki rukom ban iada bad ba kin long kiba sian bad shalak ba kin nym bieit ba ioh don u nongpah u nongphon ia ki. Kita ki briew ruh ki la nang sian nang stad haba u la aibuit kumne namar uta u Syiem u long u ba shlur bad u ba stad.

Ka por ka la nangiaid ba ki shong hangta, ki khun ki hajar ki la nang iatip ia bna ba ka Syiem Wan Kiri ka la don ha shnong Lyngshing, kumta ki la ia wan baroh da ka jingsngewkmen ban ia kynduh bad la ka Syiem ka kmie. Katno ka jingsngewbha jong ki ban ia shem pat kumne, ki la nguh la dem ia ka Syiem bad ki la ai sngewbha katba ki ioh namar ba ki la shem jynjar nadong hadong naduh ba ki la duh syiem, bad ki la ong, "Ko Syiem kynrad mynta ngi la sngewim bad sngewkhlain pat ka jingmut jingpyrkhat ba la don maphi".

Ka Syiem ka la jubab, "Nga ruh nga la dap da ka jing sngewhun ban ia shem pat kumne bad phi baroh kiba ieit ia nga, ba U Blei Trai Kynrad U la ri pynim bad U la pyllait ia nga na ki nongshun, bad haduh ba ngan da ioh ruh ban wan phai biang pat sha la ka hima ban ia kynduh ia phi ki bakhraw bad ia phi ki khun ki hajar kiba kwah ia nga ba ngan wan shimti ia la ka hima. Kumta nga pdiang da ka mynsiem ia kine baroh ki jingai sngewbha jong phi bad kiei-kiei kiba phi ai nga suk nga hun".

Ha kata ka por baroh ki dap da ka jingsngewbha bad ka jingsngew shngaiñ haba don ka syiem, ki la ialeh katba ki lah ban pynbiang tang ban suk ma ka.

U Langskor bad ki bakhraw ki basan ki ia shong ia sah ryngkat bad ka Syiem. Baroh ki ia ieit bad ki sngewtynnad eh ia u kpa Syiemlieh ki syiem ba u long u briew uba bha, uba beit bad uba ki lah ban sngewthuh jingmut, u long ruh u nongaibor aibuit ia ki. U Syiemlieh ruh u la sngewjuh ha ka jaka jong ki, ba ki long ki briew kiba bha bad kiba da ieit hok ia la ka Syiem bad ba ia u ruh ki ieit bad ki burom kumjuh. Tangba u sngewsahnud ia la ka hima bad ia ki kur ki jaid, u shu sngewhun ba u la aiti ha

ka jingpyniaid ki bakhraw bad ki para ki pyrsa ba kin ia peit bha katba um pat wan phai. Ban iehnoh ia la ka lok bad ki khun um pat sngewnud katba kim pat lah ban iarai ia ka jaka ban thaw Ïingsad, u kwah ban da iohi shuwa haduh ban da bit da biang ka lok bad ki khun, bad haduh ba kin da ia seng biang ka niam ka rukom kumba la buh la seng u longshuwa u manshuwa. Ba u la sngew synei ia la ka lok ba ka la shem jynjar bad shem pap eh. u ialeh katba lah tang kumno ba kan hun bad kan suk, um ju shah ba kan leh sngewsih ne leh diaw, bad um ju shah ba kan shong marwei, u la buh da ki riewtymmen ba kin iathuhkhana ba kan myllen ryngkat bad la ki shakri ki shakor kyrhai. Ka Syiem Wan Kiri ruh wat la ka shong ha krem ka sngewsuk ka sngewjuh ba don ryngkat u lok uba da ieit thepmynsiem ia ka bad ia ki khun. Ka sngew shngaiñ bad kam ju don jingpyrkhat sngewsih ne khuslai shuh lane ban tieng ban smiej ia ki nongshun. kumta ki la ia shongsuk ha shnong Lyngshing bad ki khun ki hajar kiba iawan na man la ka shnong man la ka raid ban wan ia shem bad la ka Syiem. Ki wanrah bad la ki jingai sngewbha kum u khaw, ka shriew, u soh u pai, u kwai u tympew bad kiwei kiwei, ki kwah tang kumno ban pynbiang ia la ka Syiem. Ki ia ap ki ia sumar kyndong ia ka, ki nong ap pahara ki dei ki khla ka wait ka raid Lyngshing bad na kiwei kiwei ki raid ki ia jied da ki riew radbah kiba shlur.

Ka Syiem namar ba ka la shu shong tang hajuh ba kam ioh iaid mon shuh kum ha shnong Khadsawphra ka la kham raikhoh. Ki bakhraw haba ki la iohi ia kane ki la ia kylli, "Ko Syiem phi sngewsuk ka jaka shong? Ngi la ia sngewsynei ia phi, ba phi shong ha krem ba dum, phi ioh jingshai ruh ba la shu thang da u kseh bad u prew. Ngi sngewthuh ba phi la shitom keiñ Syiem tang ba ngin leh kumno ba ngim pat lah ban leh ei-ei katba ngim

Ka Lynshing
Ki thain ha kaba don ka krem ba pynrieh ia ka
Wan Kiri Syiem Shillong

pat ia lah rai lang baroh ia ka jaka ban thaw Ïingsad."

Ka Syiem ka la ong, "Nga juh nga suk hangne wat lada nga shong ha krem, ka mynsiem jong nga ka hun ka suk kumba nga shong ha ïingpaki ïingdulan haba nga iohi ba phi ia ieit hok ia nga, namar kata wat ia khuslai na ka bynta jong nga, nga sngewbit sngewbiang ka jaka shong ka jaka sah."

Ynda ki la shong hangta da ka snem u Langskor bad ki bakhraw ki la khot ka dorbar ban ia pyrkhat ban pynkynriah noh ka jaka shong ka Syiem. Ynda la dei kata ka sngi baroh ki la ia wan poi ha ka dorbar, u Langskor ki bakhraw ryngkat ki khun ki hajar. Ki la ia shong pyrkhat shaphang ka jaka ban shong ka Syiem. Te la don kiba ai jingmut ba ka jaka ha Nongkhlieng lehse kan kham bit ban shong syiem. Haba ki la ia pyrkhat ia kata, ki la sngewiahap jingmut bad ki la ia mynjur da ka jingiabeit lang baroh bad ki la ia rai ba ka Syiem kan leit shong noh sha Nongkhlieng ba kan suk kan biang ba ka ïew ka hat ruh ka kham jan.

Te da ka jingiabeit bad ka jingiasuk lang ki la ia thaw ïing ha Nongkhlieng ban shong ka Syiem. Ynda ki la dep ka ïing bad ba ki la ia pynbiang nadong hadong, ki sa ia leit shaw ia ka Syiem. Nangta ka Syiem ka la mih noh na Lyngshing ban leit sha Nongkhlieng. Ki briew ha Lyngshing ki la ia sngewbynnud ban mih noh ka Syiem, ba ki la sngew shngaiñ ba ka la sah slem bad ki, bad ki la ong, "Tang ba ngi la ioh syiem ngi hun ngi suk lada phi shong ha kano-kano ka jaka ha ka hima, ba ngi kwah tang ba phin imsuk imsaiñ ko Syiem kynrad." Ki la ia kyrkhu kyrdoh ia ka ba kan bha kan miat bad ba kan roi kan ïar ka jaid Syiem Shillong.

Kumta ka Syiem, ki khun bad u kpa ki la ia mih noh na

Lyngshing ryngkat ki shakri ki shakor bad ki nongbud kiba kiengwait kiangstieh bad ki bakhraw ki basan.

Haba ka Syiem ka la poi suk ha Nongkhlieng, ki khun ki hajar ki la ia ap kyrhai ban pdiang ia la ka Syiem, ki la tem ka bom ka ksing la khynwin hi jrain. Ki la ia khublei la ianguh iadem ia ka Syiem da ka jingkmen, jingsngewbha, baroh ki la ia hun ba ki ioh Syiem ioh kmie biang.

Ka Syiem Wan Kiri ka la shong suk hangta bad ki khun ki hajar ki la ia wan na man la ki shnong na man la ki raid ban wan ia nguh syiem. Ha kata ka jaka ruh ki la ia shong slem, ki la kham bit kham biang nadong-hadong, hynrei haba ki ia pyrkhat ban ia thaw Ïingsad pat kim ibit ia ka jaka. Bad ki la ia lum dorbar ban ia pyrkhat biang ha kano ka jaka kaba kin ia ibit ban thaw Ïingsad bad ban ia seng biang ia ka niam ka rukom kumba ju don naduh mynshuwa. Te haba ki la ia shong pyrkhat kumne la don u ba ong, "Nga te nga bit ch ban thaw Ïingsad ha raid Mawlieh." Hangta baroh ki la sngew iahap, sa ba ka long halor lum. Kumta ki la iarai lang ban leit thaw Ïingsad ha Mawlieh. Haba ki la ia hun bad ia suk lang baroh, ki la leit ia thaw shuwa ka ïing ban shong ka Syiem. Ynda ki la ia dep thaw bad ki la pynbiang ia ki jingdon-kam baroh ki sa ia leit shaw ia ka Syiem. Kumta ka Syiem ka la mih noh na Nongkhlieng ryngkat ki bakhraw, ki khun ki hajar bad ki nongsumar, ki nongap-pahara baroh ki la ia leit noh sha Mawlieh, ki la tem ka bom ka ksing bad ka ia risa kynhoi da ka jingsngewbha.

Ka Syiem hangne ka la ibit shibun ka jaka shong ka jaka sah, ka bam ka dih ka la biang ba jan ka ïew ka hat, baroh ki la isynei ia ka ba kat haba ki pynshong pynsah ka juh ka suk. Bad haba ki ia kylli, "Phi la shitom keiñ Syiem ba ngi la pynshang

iaphi shaneng sharum namar ba ngim ibit ngim ikop ba phin shong?" Hynrei ka la ong "Wat ia khuslai na ka bynta jong nga, nga hun nga suk ha kano-kano ka jaka kaba phi ia ibit maphi kiba ieit bad burom ia ngà". Baroh ki la iahun ia ki ktien ka Syiem katba ka kren ki long kum ki jingaibor ai mynsiem ia ki. Ki khun ki hajar na kylleng kylleng ki la wan ia nguh Syiem, bad ki la ia dap da ka jingkmen haba ki tip ba ynda ki la dep pynieng ka Ïingsad ba kin sa ioh biang ban leh ia ka niam ka rukom kumba ju don. Ki la sngewhun ruh ba ka Syiem ka la thikna ka jaka shong, namar baroh ki la ia sngewsynei ia la ka Syiem ba ka la shem than ha ki jingeh, ki ia kwah tang ba kan hun kan suk bad ki ialeh katba lah ba kan sngewbha.

U Langskor, ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la pynlong ka dorbar ban ia pyrkhat ban thaw noh ka Ïingsad. Haba ki la iapoi lut na man la ki shnong na man la ki raid ki la ia rai ban ia pynieng noh ia ka Ïingsad, bad ban ia wan pynpoi ki rishot ki dieng ki siej ha Mawlieh. Haba ki la ia rai kumne ha ka dorbar, baroh ki khun ki hajar ryngkat ki bakhraw ki la ia trei da ka jingsngewbha khlem don jingshitom bad da ka jingiasuk lang khlem don jingiapeit khmat. Ynda la poi lut baroh ki rishot, ki dieng ki siej, u maw u traw bad kiwei-kiwei, ki la ia pynieng ia ka Ïingsad da ka jingiabeit bad ia ryntih lang, baroh ki la ia trei shitom khlem don jingthait. Haba ki la iohi lei-lei ba ka Ïingsad ka Ïingniam ka la dep, ki la sngewhun ba ki la lah ban pyndep ia kaei ba ka mynsiem jong ki ka thrang baroh shi katta. Baroh ki la dap da ka jingkmen jingsngewbha bad ki la jah lut ka jingthait ka jingsakhrai.

KA JINGKYNTANG SYIEMSAI IA KA WAN KIRI

Nangta u Langskor u la phah kyrwoh ba kin ia wan poi boroh ba kin pynkyntang Syiemsad ia ka Wan Kiri. Ynda la poi kata ka sngi haba ki khun ki hajar ki la ia poi baroh ha Mawlieh, u Langskor, ki bakhraw bad ki tymmen ki san ki la leit ialam ia ka Wan Kiri ba kan shong kan sah ha Ïingsad. U Langskor u la ong, "Mynta ka sngi ngin pynkyntang Syiemsad ia phi ka Wan Kiri, ka khun ka Pah Syiemsad. Kumta naduh mynta kane ka sngi phi ka Wan Kiri phi la long ka Syiemsad, phin shong phin sah ha kane ka Ïingsad Ïingsunon bad ngi la pynkhamti ha phi ia ki kam baroh kiba dei ban leh ha ka niam ka rukom ka Hima Shillong."

Ynda ki la dep, ki khun ki hajar ki la ia shad ki la ialeh kmen leh sngewbha bad ka bam ka dih kyrhai. Hadien kata ki bakhraw ki basan bad ki khun ki hajar kí ia thaw ka kut ha Mawlieh kaba ki khot ka khyrdop ba kin ap pahara ia ka Syiem na ki nongshun,

Ka Jingkieng-maw ha ka Wah Wan Phan ha ka lynti na Nongkhlieng sha Langkyrdem (Mawlieh)

bad ha riat Mawshai ba ka long ka it ha kane ka jaka la ap pahara ki Mawshai ba ioh wan rung tuh ki nongshun. Haba ki la ia dep pynkhreh ia kine ki jaka, ki la sngew shngaiñ.

Nangta ka Syiemsad, u Langskor bad ki bakhraw ki basan ryngkat ki khun ki hajar ki la ia pyrkhat ban ia pynlong biang ka niam ka rukom kaba la buh la seng ki longshuwa manshuwa naduh ka Pah Syntiew bad u Saidni, u syiem uba nyngkong ka Hima Shillong. Kumta ki la ia buh sngi ban long ka Pomblang, ka niam ka Hima Shillong, kaba la duh ha Nongkseh, namar ba dang don u Langskor bad ki riewtymmen ki la bud thik ia kaba judon. Haba ki la buh sngi ki la phah kyrwoh man la ki raid ki shnong. Te baroh ki la wan rah la u synñiang u bynhei bad ki la aiti ha ka Syiemsad, bad ma ka pat ka la ai ha u Langskor bad ha ki bakhraw ki basan ba kin ia pynbiang ia ki jingdonkam baroh. Ynda la poi ka sngi ban sdang ia ka niam, baroh pyllun ka hima ki khun ki hajar ki la ia wan poi. Ki leh ka niam ka rukom kumba ki leh ha Nongkseh. Ki pom ia u Lang Ïewduh ha Lyngkyrdem bad ia kata ka jaka haduh mynta mynne ki khot ka Ïewduh. Ha ka por ba ki leh niam ki la pynap pahara na khyrdop Mawlieh bad na riat Mawshai da ki riew radbah ki khlawait kiba ki la wad na ka hima, namar ba ki tieng ia ki nongshun ba ioh ki wan leh klep. Da kaba ki leh kumne ki nongshun kim nud tur, ka jingiatylli ka la pynshyrkhei ia ki riew sniew. Ha kata ka snem ki khun ki hajar ki la iabha iamiat bad ki la ia im pahuh pahai, ki la ioh ka jingkoit ka jingkhiahkrat bad haba ki bet ki thung ia ki laiphew symbai ha ka meiramew baroh ki bha ki seisoh, ka ïew ka hat ka khaïi ka pateng ka ple lad ka plie lynti. Ki la ia ai nguh ia U Blei Trai Kynrad ba U la kyrkhu ia ki ba ki la ioh ban pyndep ia ka niam ka rukom.

U Syiemlieh u kpa ki syiem haba u la iohi ba ka Syiemsad

bad ki khun ki la ia suk ia saiñ ha ka shong ka sah, u la sngewhun eh ba ki la ioh ban pyndep ia ka niam ka nukom, u la sngewsuk ruh ba ki biang ki nongri ki nongsumar bad ki nongap pahara kiba janai, u la ibit ibiang baroh nadong shadong. U Syiemlieh u la ong ia ka Syiemsad ka lok jong u bad ia ki bakhraw, "Ka ladei ia nga ba ngan leit phai noh sha la ka hima ba nga la ieh slem eh tang ha ka jingpeit ki bakhraw bad ki para ki pyrsa, nga la sah nud namar ba kadei ka kamram jong nga u Syiem ba ngan synshar hok ia la ka hima bad ba nga dei ban peit ia la ki kur ki jaid. Namar baroh shi katta nga poi ha ka jingeh ba ngam nud ieh ia la ka lok bad ia la ki khun, katba kim pat iabit iabiang ka shong ka sah bad ba nga kwah ruh ban iohi haduh ba kin da ioh ban pyndep ia ka niam. Te mynta nga la ibit ibiang nadong hadong ka jingim jong ki bad ba ki nongshun ruh kim nud tur shuh ba ki la tieng la shyrkhei ia phi kiba ieit kiba ri ba sumar ia ka Syiem. Te kumta ngan leit noh bad ngan ieh ha phi ki bakhraw bad ha phi ki khun ki hajar ia la ka lok bad ki khun jong nga ba phin ia ri ia sumar bad ban pynsuk ia ki kumba phi la wan ban shimti ia ki na ka Hima jong nga. Te mynta ruh nga la aiti ia ki ha phi baroh ba phin nang ia kit khia ban iada ia ki, buit bad bor bad ba phin nym ia bieit ruh ba ioh don ki nong wan pah wan phon ia phi, te to da ia husiar bha. Phi la ia tip ba ka Hima jong nga kaba jngai, ka lynti ruh kaba shitom, kumta ka long kaba eh keiñ ia nga ba ngan wan barabor, wat la katta ruh ngan ialeh katba lah ban wan poi. Namar mynta nga sngewsahnud tip kin ialeh kumno ia ki kam ha ka Hima. Shisha nga la buh ki nongap pahara kiba janai hynrei ngam sngewsuk ba ioh don ki nongthombor leh bor."

Hangta ki bakhraw ki la ong, "Ko Syiem, phi u kongor u kpa ki syiem jong ngi, ngi sngewthuh ba phi u Syiem ka jingkit

ka long kaba khia shisha, ngi la sngew synei ia phi ba phi la ieh slem ia ka hima. Ngi dap ruh ia phi da ka jingsngewnguh ba phi la ri la sumar ia ka Syiem jong ngi bad ba ngi la ioh syiem biang kumne. Ko Syiem, phi u thawlang hok ba u Blei U la ialam lynti ia ka Syiem jong ngi sha ka Hima jong phi bad ba phi la buh kine ki mat kylliang ba kin ia ïar ia long kyrhai ki jaid Syiem Shillong ba kan sah ka nam jong phi, u Pa Syiemlieh pateng la pateng. To khie leit suk sha la ka Hima. Ia ka Syiemsad bad ia ki khun jong phi, ngin ri ngin sumar ngin pynbiang ia ki bad ngin iada na ki nongshun bad na ki nongthombor baroh, ngi kular kumba ngi la wan shimti hok na phi, ngin long ki nongkit, bor bad buit ngin ieng ban iada ia la ka Syiem ka kmie, phi ruh wat sngew sahnud shuh bad to khie leit suk keiñ sha la ka jong ka Hima".

Ka Syiemsad haba u lok jong ka, u la khreh ban leit noh sha la ka jong ka hima, ka la pynkhreh ka bam ka dih ba un bam ha lynti. Ha lade te ka la dap da ka jingsngewsih kumba kyrsiew biang ia la ki jingshem jynjar baroh kiba la jia ha Nongkseh. Haba don u kpa Syiemlieh ka shngaiñ kam ju don jingpyrkhat ei-ei shuh hynrei ha kata ka por pat ka shu wan biang ka jingkynmaw ia la ki jingshem baroh bad ka la ong ia u lok, "Haba phi khreh ban leit noh te ka shu wan ka jingsngewkynjah bad ka jingsngew rangli biang ia lade ba ngam don shuh mano-mano, nga shu kham sngewtngen ba la don kine ki khun, hynrei haei keiñ ia nga, ngam sngewnang shuh ban batai namar ha phi nga la aiti bad shaniah ialade bad ngam ju don shuh ka jingtieng." Katba ka dang kren kumne ka la wan biang ka jingkynmaw ia la ka kmie bad ia la u para. Baroh shi katta ka la klet ia ki, namar ba ka la shem ka jingtngen bad ka jingsuk na u lok, kumta kam lah kan shuh ka la wan ka jingktah ia ka bad ka la

ïam paitdohnud. Ki khun namar ba ki la sian, haba ki iohi ba ka ïam ka sngewsih ka kmie ki ruh ki ia ïam lang. U kpa haba u la iohi ia ka jingsngewsih ka lok bad ki khun, u la dap da ka jingisynei bad ka mynsiem jong u ka la um hin-lyhin haba u pyrkhat ia ka jinglong marwei jong ka, khlem kur khlem jait sa tang bad la ki khun, um lah shuh khlem ia ïam lang haba u peit ia la ka lok bad ki khun kiba la mih na la ka doh ka snam. Ka la ktah ia u haduh katta katta namar ba dei shisha sa tang ia u ba ka shngaiñ, u shu sngewhun noh ba u la iohi ia ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar ba ki long kiba da ieit shisha ia ka Syiem. Kumba ki la bahkhala ba ki la tip hi ma ki ia la ka Syiem, ki da long ruh katta, ki kitkhia bad ki ialeh katba lah ba kan biang kan bit ka Syiem.

Hangta u Syiemlieh u la ong, "Ngam kwah ban khlad bad ban ieh iaphi bad ia la ki khun, hynrei ba kadei ka kamram jong nga ban leit peit ia la ka hima. Kumba la hukum da U Blei ia ka jinglong Syiem bad ba la suk ryngkat ki briew kiba la pynkhamti ha nga ia ka hima ba ngan long u Syiem, namar kata nga dei ban kitkhia ban synshar hok kumba nga la shimti, bad phi ruh phi la iohi kumno ba nga pyniaid ia ka hima, ba nga long ruh u nongaibuit aibor ia la ki briew ba ki riew sniew baroh ki tieng ki smiej ba shi kyntien na nga ki kam ki beit ki ryntih bad ki khun ki hajar ki iahun ia suk. Mynta ba nga la jah slem eh ngam tip shuh kumno kin ia pyniaid, namar kata nga kyrpad ia phi, kmie kynrad, wat ïam sngewsih shuh, ba ki khun ki la sian haba ki iohi ba phi ïam phi sngewsih ki ruh ki ia ïam ia sngewsih. To pyrkhat keiñ na ka bynta jong ki bad na ka bynta jong nga, phim tip katno ka mynsiem jong nga ka pang ban iohi ba phi dik ba phi sngewsih. Shisha la bun snem ba phi don bad nga phi dap da ka jingsngewbha, phi tharai ngan hun ban iehnoh ia phi bad ia la ki khun lada ngam iohi da lade ba ki bakhraw bad ki khun

Ka jaka ba ju don ka Ïingsad ki Syiem Shillong ha Langkyrdem (Mawlieh)

ki hajar jong phi ba ki long kiba da ieit hok iaphi ka Syiem? Bad ki long ruh ki briew kiba beit kiba bat hok ia la ka kular bad ia la ka juban lak kaba ki la khlei. Lada kim long haduh katta ngan shu nud ban aiti ia phi bad ia la ki khun ha ka kti jong ki, ba kin ri kin sumar bad ba kin long ki nongiada ia phi na ki nongshun bad ki nongthombor? Ba dei da ka hukum bad ka jingpyniaid U Kynrad Uba donbor ba phi la ioh ban wan shimti biang ia la ka hima bad ba phi la ioh ruh ban pyndep ia ka niam ka rukom. U Blei Trai Kynrad Un pyntngen Un pynshngaiñ bad Un pynhun Un pynsuk ia phi kumba phi don ryngkat bad nga. Nga kular ruh ba nga tang shu lah pyndep pynbiang ia ki kam hima sima ngan sa wan peit ia phi bad ia ki khun"

Ka Syiemsad ka la sngewhun ia ki ktien u Syiem, ka la sngewthuh ruh ba ka shimti ia ka jinglong rangbah, te ka la sngewtngen bad ka la eh ka mynsiem triang. Hangta ka la ong, "Ko kpa, ki ktien jong phi kiba dei bad kiba shongnia shisha namar ba dei da ka jingpyniaid U Kynrad Uba donbor ba nga ia kynduh bad phi, bad ba nga la ioh ruh ban wan shimti biang ia la ka hima. Phi ruh kumba phi long u Syiem ka kamram jong phi ka dei ba phin synshar hok ia la ka hima kumba ki la pynkhamti ha phi. To khie leit da kaba suk, U Blei Un don ryngkat bad phi Un da Un ker ia phi baroh shilynter lynti haduh ba phin da poi ha la ka jong ka hima. Kumjuh ma nga bad ki khun ngin ia shong suk ha la ka jong ka hima ryngkat ki bakhraw bad ki khun ki hajar kiba ieit hok ia nga ka syiem, wat leit sahnud shuh ia nga bad ia ki khun, namar haba phi khreh ban leit noh te ka shu wan keiñ ka jingsngew ha ngi ki briew, ba haba phi don nga klet lut ia kiei kiei baroh kiba la jia. Kine ki khun ba phi la buh, kin long ki nongpynshngaiñ ia nga bad kan sah ka nam ka kyrteng jong phi pateng la pateng ha ka jaid Syiem Shillong".

U Kongor Syiemlieh haba u la iohi ba ka lok kam sngewsih shuh u la sngewsuk ka mynsiem, u la doh la dait ia la ki khun, u la khublei ia la ka lok ba kin ia shong suk, u la khublei ia u Langskor, ia ki bakhraw bad ia baroh. Ki la ia sngewbynnud ba u leit noh namar ba u long u briew uba bha. Kumta u la mih na Mawlieh ryngkat bad la ki rangbah kiengwait kiengstieh jong u ban leit phai noh sha la ka jong ka hima. Haduh mynta mynne kiba na ka jaid Syiem Shillong ki dei kiba hiar pateng na ki khun u Syiemlieh.

Ka Syiem Wan Kiri bad ki khun ki la iashong suk ha Mawlieh, ki nongshun kim ju nud ban wan pynthud ia ki ba ki la tieng la shyrkhei ia ki nongri nongda ia ka Syiem.

Ka hima Shillong naduh ba ka Wan Kiri Syiemsad ka la shimti ka la suk bad iaid beit iaid ryntih bad ym ju don jingpynwit shuh. Ki syiem ki la iashong suk ha Mawlieh bad ki khun ki kaiew ka Syiemsad Wan Kiri ki la iaroi kyrhai kynthei bad shynrang.

HAKA POR KA JINGSYNSHAR U SYIEM SANSAP

Une u Syiem u long u briew uba bha, uba kynjai bad u ba nang ban kren ia la ki ki khun ki hajar. Baroh ki ieit ia u. U ju sngewtynnad ruh ban leit beh mrad.

Ha kawei ka sngi u la leit beh mrad bad ki bakhraw ryngkat ki shakri ki shakor. Ynda ki la poi ha khlaw ki la ia pra ban ia ap ha la ka jaka-jaka. U Syiem u leit bad la ki shakri.

Katba ki dang ia iaid peit jaka ban ia ap, kynsan-kynsan la shu dum lyoh ngaiñ, ban peit tang ia ka lynti ruh um iohi shuh. U la shu iaid sakma khlem tip shano ban poi. U la khot u la pyrta ia la ki shakri hynrei ym dom ba ioh sngew, hangta u la sngewthuh ba u don tang marwei. U shu iaid la ka iaid kat sha ba lam ka kjat. Hadien u la iohi ia ka jingshai bad u la iaid beit beit shata shaba don jingshai. Ynda u la poi ha kata ka jaka u la shem pynban ia u pukir uba la tymmen, u spong da u shñiuh

khlieh. Uta u pukir u la ong, "Ko Syiem, shano phi wan?"

U Syiem u la lyngngoh kumno keiñ u tip ba u dei u syiem bad u la jubab, "Nga wan beh mrad phi pukir hynrei la lap kynsan ka jingdum lyoh bad ngam ithuh lynti shuh, ia ki shakri ruh ngam ia kynduh shuh, nga la shu iaid la ka iaid kat shaba poi, hadien nga sa iohi ia ka jingshai bad nga iaid beit-beit haduh ba ngan da wan poi ha kane ka iaka jong phi"

U pukir u la ong, "Ko Syiem phi long u briew u ba donbok ba phi ia kynduh bad nga. To pan keiñ kaei ba phi kwah bad phi dei ruh ban pan tang kawei. Nga kular ban ai kat ka jingkwah jong phi."

U Syiem ba un pan da kaei-kaei ruh um sngewbiang shuh, u la shu peit lyngoh ia u pukir ba u kylli kynsan kumne. Hadien u la kum poi iohi ia kaei re kaba don ha lyngkdong u pukir kaba u sieh ha u shñiuh bad u la i kwah ia kata. U la ong, "Ko Pukir, nga te nga i kwah eh tang ia kato kaba don ha lyngdong jong phi"

U pukir u la ong, "Ia kaei kaba nga la kular ngan ai bad to shim keiñ ia kata kaba phi kwah"

U Syiem u la sei ia kata na khlieh u pukir, u la iohi ba dei ka waitsum kaba phyrnai khrek-khrek bad kaba itynnad. Katba u dang peit ia kata ka waitsum kaba iphylla, u pukir u la ong. "Kato ka dei ka mynsiem jong nga bad naduh mynta ka sngi ngan iap noh."

U Syiem haba u la ioh sngew ia ka jingiathuh u pukir bad tip ba ka dei ka mynsiem jong u la kyndit um nangkren shuh. U la ong, "Ba ngan da la tip ngam nud pan ia kane. Balei keiñ ngam pan da kiwei kiwei hynrei ba nga da kwah ia ka mynsiem jong phi, nga kyrpad ba phin map ia ka jingbymtip jong nga

bad to sngewbha ban shim noh ia kane ka waitsum jong phi."

Hynrei u pukir u la ong, "Ïa kaei kaba nga la ai ngam lah shuh ban shim. Kato ka wait ka la dei ka jong phi Syiem bad ha ka ka don ka bor ba lada phi kwah ia kino-kino kiba her ha suiñ bneng bat pyrshah da kaba nep shalor, ha kata hi ka khyllipmat kin hap. Bad phim dei ban shut ia ka ba lada phi shut te ka bor kaba don ha ka kan duh noh. Bad sa kane de ngan batai ia phi ba phi dei ban da kynmaw bha ba phin leh ruh thik kum ka hukum jong nga. Lashai ka sngi phin wan rah ka mluh shimon bad ka jaiñsala shi than. Phin tap shuwa da ka sala ia nga na khlieh haduh kjat, nangta sa theh sa ka mluh nalor baroh shimon. Ynda la dap lai sngi sa wan peit ia nga, wat leit bakla keiñ ia kane ka jingbatai jong nga, bad phi dei ruh ban wan tang marwei ban leh ia kane."

U pukir haba u la dep batai u la thiah beit jwoit ha kata ka jaka bad u la iap.

U Syiem u la sngewsih ialade haduh katta-katta haba u iohi ia u pukir ba u la iap, ba da ka jingkwah jong u kala pynlong haduh katne. U la sngew ialade kumba phohsniew ia kane ka jingshem ba phylla, bad haba u ong ban leit phai noh sha la ïing u la iohi ba kata ka jaka ka la shai kdar khlem dum shuh. U la mih noh nangta, haba u la iaid tang shiphang u la ia kynduh ia la ki jong ki nongbud, bad ki la ong, "Ko Syiem, ngi la ia khuslai ba ngim ia shem shuh ia phi, ngi la shu ia wad ia ka khlaw ka btap" u Syiem u la ong "To phi wat ia sngew ei-ei ba nga bakla lynti." Ba um sngewkwah shuh ban ia kren bun ktien, u la ong, "To ngin ia leit phai noh sha ïing,"

Ki shakri ki la iphylla ia u Syiem ba um kren um khana shuh kumba u ju long, namar ba u ju sngewtynnad ban ia biria,

hynrei ha kata pat u shu sngap haduh ban da ia poi ha ïingsyiem. U Syiem ban kren ne ban leh ei-ei ruh um sngew kwah shuh u shu shong pyrkhat marwei ia la ka jingshem ba phylla, u shu peit ia kata ka waitsum kaba thaba, u la kynmaw ia ka jingiap u pukir ba u long u briew uba hok wat ia la ka mynsiem ruh u ai haba u la kular, u la shu pyrkhat ha lade, "Balei keiñ ba nga kwah ia kane, ba ngam pan da kiwei-kiwei ki jingkwah."

Ha kata ka miet um ioh thiah shuh. U la pynkhreh lupa ka sala bad ka mluh, dang step phyrngap haba baroh ki dang iohthiah. u Syiem ba um kwah ban tip mano-mano, u la mih na ïingsyiem bad u leit tang marwei, u shong halor u hati u rah ia ka mluh bad ka jaiñsala. Ynda u la poi ha kata ka jaka, u shem ia u pukir ba u don hajuh. U la tap ia u da kata ka jaiñsala naduh khlieh haduh kjat baroh shi than bad u la theh sa ka mluh halor ka sala baroh shimon. U la leh thik kumba la hukum u pukir. Ynda u la dep u sa kiew halor u hati bad u sa leit phai noh sha ïingsyiem. Te ynda la dap lai sngi, u Syiem u la leit biang sha kata ka jaka hynrei u shem ba u pukir um don shuh hangta. U Syiem u la sngew shaiong ha lade ia kane ka jingshem ba phylla, u la ap shiphang hangta hynrei bym don ba wan mih shuh, u sa leit phai noh sha ïing.

Ha kawei ka sngi ba u don ha kper tang marwei u la iohi ia ki pukni ba ki her ha suiñ bneng. U la leit shim ia ka waitsum u pukir bad u la bat pynphai ia ka syrti banep sha bneng bad ha kata hi ka khyllipmat ki pukni ki la hap ha khyndew. U Syiem u la sngew phylla ha lade haba u iohi ia kita ki pukni ba ki hap ha kjat jong u. Kumta u la sngewkwah ba baroh kin iohi ia kane ka jingphylla. U la khot ia la ki para ki pyrsa, ia ki bakhraw bad ia ki shakri ki shakor. Ynda ki la ia wan baroh u Syiem u la iathuh lut kumno ba u ia kynduh ia u pukir bad ba u la ioh ia kata ka waitsum. "To ia peit keiñ ia kine ki pukni kiba hap na suiñ

bneng ba nga pynshah da kane ka waitsum, ngam kwah ban iathuh iano-iano ruh namar ba nga kwah ban iohi shuwa da lade ia ka bor kane ka wait." Baroh ki la ia sngewlyngngoh ia ka jingiathuh u Syiem bad ki la ia peit ia kata ka waitsum kaba thaba khlek-khlek kaba lah haduh ban pynhap ia kita ki pukni.

U Syiem u la ong, "Nga la iohi ba phi baroh phi la ia khuslai ba nga shu sngap ha kito ki sngi, khamtam lei lei me uba ia bud ia nga, ba me nangiatharai ba nga shitom, shisha nga la sngew ialade kum uba pang namar ba nga sngewsih nga khuslai katba ngam pat lah ban pyndep ia ki hukum u pukir. Mynta te nga la sngew suk bad sngewhun, kumta nga kwah ba phin ia iohi bad ban iatip ia ka jingshem jong nga".

Naduh kata ka por u Syiem um ju siat sim shuh bad u shu pynshah da kata ka waitsum. Haba ki la ia bna ia kata ka wait baroh na kylleng kila ia wan peit kai ia kata ka wait ba phylla u Syiem.

Ki khun ki hajar ki ieit bad burom ia u Syiem haduh katta-katta. Une u Syiem u ieit u burom naduh kiba rit ki kup shiliang ki sem shiliang haduh ia kiba heh, u long ruh uba kloi ban iarap ha ka khia ka shon, ha ka jynjar ka lanot. Wat lada don ka jingiakajia ynda kila poi ha khmat u Syiem u la bishar ia ki da ki ktien ba jai jai, u la pyni u la sneng u la kraw ban ia klet noh ia ka lait ka bakla jongno-jongno, ban nym ia bat shuh ban ia sah ka jingbha. Haba ki ioh sngew ia ka jingsneng u Syiem baroh arliang mamla ki ia klet noh ia ka jingiadom iabitar ki iapoi ha ka jingiasuk iabha. Ka jinglong ba bha jong u ka da sah pyrto. Ha ka por ba leh niam ka Hima Shillong baroh ki khun ki hajar kynthei bad shynrang ki leit ban ia shad ia kmen ha ka jingleh niam leh rukom shisien shisnem. Namar ba ka hima ka long

kaba heh bad ba ïar kim lah ban ia leit barabor sha Ïingsad ba la jngai eh. Ha kane ka por katno ki kmen ki sngewbha ban ia kynduh ia la u Syiem bad ia ka Syiemsad. Ki nongap pahara ruh ki dang ia ap/kumjuh ha ki jaka ba la buh.

Haba u Syiem u la tymmen, ha kawei ka sngi u la khot ia la ki para ki pyrsa baroh, u la sneng la kraw ba kin ia ieit bad ban iarap iwei ia iwei ha ka khia ka shon ne ha ka sngewbha sngewmiat bad ban pynduh ia ka jing bishni. "Namar" u la ong, "haba phi ia tylli ym ju don ba lah ban pynpra, bad khamtam ia phi ki pyrsa shynrang ba phin ia ngeit ia kohnguh ia uba rangbah ba phin ia ai buit aibor ryngkat ha ka bishar ka khadar ba kan iaid beit iaid ryntih ka hima sima. Phin ia kynmaw de ba phin nym ia shut ia ka waiksum u pukir, lada phi ia shut te ka bor ka wait kan duh noh."

U Syiem haba u la ioh sneng ia ki para ki pyrsa u la sngewsuk bad ym slem shuh hadien kata u la iap noh.

Ha ki pateng kiba hadien ki la ia shut ia ka waitsum u pukir bad naduh kata ka la duh noh ka bor bad ka jingphyrnai bad ka la long noh kum ki wait baroh.

-------- -----------

U Maw Bishar ha Langkyrdem (Mawlieh)

U KSAN SING SYIEM

Ki jing synshar ha ka Hima Shillong, ka iaid beit iaid ryntih. Ka niam ka rukum ruh ka long shisien shi snem, ki khun ki hajar ki dap da ka jingkmen jingsngewbha ban ia kynduh ha lingsad. Hynrei tang kawei ka jingwit ba ki dang iai ap pahara ia ki Nongkrem bad Mylliem. Shisha la kim ju nud ban wan pynthut hynrei kim ju shaniah ia kita kiba mih bteng na kita kiba la pynduh ia ka mynsiem ka Syiem.

Ha ka jingsynshar u Ksan Sing Syiem bad ka Syiemsad Khen Kiri ka jingsynshar ka beit ka ryntih bad ka hima ka suk ka saiñ. U Ksan Sing Syiem, u long uba kynjai ha ka jinglong briew, uba stad bad u ba beit, ia u ki ong u khraw pyrkhat.

Ha kawei ka sngi ki jaid bakhraw na Nongkrem bad na Mylliem ki la ia wan sha Mawlieh. Ynda ki la poi ha khyrdop ba ap pahara ki Mawlieh, ki la kyrpad ia ki nongap ba kin pyllait

iaid ba ki kwah eh ban ia kynduh ia u Syiem bad ia ka Syiemsad bad ia ki bakhraw ki basan. Ki ong. "Ngi wan mynta da kaba beit da kaba bha bad da ka jingkhuid mynsiem ba ngi la kwah syiem. Wat ia tharai ba ngi long ki nongshun bad to sngap ia ki ktien hok jong ngi bad ngi smai ha ka kyrteng U Blei ba ngi wan da ka jingthmu kaba bha bad to sngewsynei keiñ ialam ia ngi sha u Syiem."

Kita ki nongap pahara haba ki la iohi ba ki kren hok shisha. uwei na kiba ap pahara u la leit ban iathuh ia u Syiem. Ynda u la poi ha Ïingsad u la shem ba u Syiem u don ryngkat bad ki bakhraw ki basan bad ki tymmen ki san, u la ong, "Ko Syiem ki la wan ki jaid Bakhraw na Nongkrem bad na Mylliem ba ki kwah ban ia kynduh bad phi. Ki la ong ba ki la kwah syiem eh." Bad u la iathuh lut ia ka jingkren jong ki.

Ki briew ha shnong haba ki la tip ia kane ka khubor baroh ki la ia leit sha Ïingsad, bad ki la ia ap kumno ba u Syiem un kren. Hangta u Syiem u la ong, "Na ka bynta kane nga pan jingmut na phi u Langskor, ki bakhraw bad na phi baroh kiba ia don hangne ban ia pyrkhat ia kane ka jingwan kyrpad kine ki bakhraw ki bym don jing iadei ei-ei shuh bad ngi da ka spah snem, namar ba kadei da ki kam sniew jong ki hi ba ki la leh ha Nongkseh bad baroh phi la tip ia kane ka jingjia, ba lada ym dei da ka jingieit U Blei Trai Kynrad ngim sah jaid shuh, bad ka dei ruh da ka jingieit jong phi baroh kiba la ri la da ia ngi na kine ki nongshun. Te mynta ka shong ha phi ba phin da ia pyrkhat bha bad ban ia ai jingmut lang, haba phi la ioh sngew na une u nongwan iathuh ba ki da smai ba ki wan da ka jingkhuid mynsiem".

Haba ki la ia pyrkhat ia kane u Langskor u la ong, "Ko

Syiem, ka bha ba ngin shah ia ki ba kin wan ba ngin tip ia ka jingmut aïu ba ki don, bad ba ngi dei ban long kiba la pynkhreh lupa ia ki jingiada." Te kumta ki la ia rai bad ia mynjur lang baroh ban wan ialam ia kita ki briew sha Ïingsad ryngkat ki paid kiengwait kiengstieh bad la ka ryntieh u khnam kiba la pynkhreh ban iada ia ki Syiem.

Haba ki la wan ialam ia ki ha khmat u Syiem, ki la nguh la dem ia u Syiem bad ia ka Syiemsad, ki la ong "Ko Syiem kynrad ngi wan mynta ha khmat jong phi kumjuh ha phi ki bakhraw bad ha phi baroh kiba ia don hangne, ngi wan mynta da kaba beit babha, bad da ka jingkhuid mynsiem, ngi smai ha ka kyrteng U Blei Trai Kynrad ba ngi kren ia ka hok ha khmat jong phi, ba ngi la kwah syiem eh. Ngi pan map ruh na phi ia ka pap ba la leh u ñïi u kong, u long pdeng jong ngi, ki long kiba bieit kiba dakait kiba khlem kheiñ kiba la shu thom da ka bor ia ka hok bad kim ia pyrkhat shuh ia ka sang ka ma, ki la leh ia ka pap haduh ba ma ngi ki longdien ki longbteng ngi la sngewlehrain bad sngewjahburom ba ngi la shah ñiew beiñ bad shah kdew kti ha ka pyrthei ba na ka bynta kita ki bym man kiba la nud ban pynduh kat ia ka mynsiem ka Syiem ka kmie bad ban thang ia ka Ïingsad ka Ïingniam. Hato kim dei kum ki mrad ba kat ia ka bor U Blei ban leh pyrsah ba ki la pynduh ia ka mynsiem ksiar ka mynsiem rupa ka Syiem tang namar ba ki la kwah long syiem eh, bad ki la leh ia ka bym dei hok? Te ki la ioh la ka bainong bad ki la shem ka jynjar ka lanot ha ka pyrthei. Te ngi pat ki longdien mandien ngi tur mynta ia ki jingeh baroh ba ngi kwah syiem. Mynta ngi wan nguh wan dem ban pan map bad ban iai kyrpad na phi ki Syiem ki Kynrad bad na phi ki Bakhraw ki Basan bad na phi kiba ia don hangne ban map ia ka pap ka sang, ka runar ka dakaid kine kiba la leh dusmon bad leh

thombor. Namar kata wat kyntait keiñ ia ngi na ka bynta ka jingleh kitei. Bad ngi iai ban bad iai kyrpad ba phin ia pdiang biang ia ngi ki Bakhraw Nongkrem bad Mylliem, ngi kiba kwah ban ioh ka jingiasuk iabha bad phi ki Syiem ki Kynrad kumjuh bad phi baroh. Kumba ngi la iohi bad ngi la tip ba tang ka hok keiñ kaba tam ha kane ka pyrthei ba dei da ka jingieit U Blei ba tang shitir u shñiuh u la ri u la pynsah ia ka jaid Syiem bad u la pynneh ka hok ka Hima Shillong. Ngi nud ban wan ha khmat jong phi bad ban pan smai ha ka kyrteng U Blei ba ngi bat ia ka hok u ñïi u kong longshuwa manshuwa jong ngi kiba bha kiba la buh la seng ia ka longsyiem mansyiem bad ia ka niam ka rukom. Bad ngi kyrpad mynta ban ia klet noh ia u ñïi u kong longpdeng uba bieit uba dakaid, uba la thaw ka jot ka pra. ki ia kit hi la ka pap ha khmat U Blei. Te ka shong sa ha phi mynta ban ia bishar ia ka jingkwah jong ngi ki longdien ba ngi ia kwah ia ka jing ia tylli bad ka jingiasuk ia bha."

U Syiem u la ong, "Nga te nga pan jingmut na phi u Langskor, ki bakhraw ki basan bad na phi baroh kiba iadon hangne ba phin ia pyrkhat"

Ynda ki la iashong pyrkhat para ma ki u Langskor u la ong, "Ko Syiem ngi ki bakhraw bad baroh, ngi sngewthuh shai ba kine ki la kwah syiem shisha bad ban iasuk iabha bad ka jaid Syiem, kumjuh bad ngi ki bakhraw bad ki khun ki hajar ha ka hima. ka pynlong ia ngi ban shaniah ia ki ba ki bat ia katai ka hok kaba la don lupa na kjat na tynrai ka hukum Blei ba la buh la seng u ñïi u kong longshuwa. Haba pyrkhat ia kata te kumno keiñ ngin ia kyntait ia kine ki bym don pap, kiba wan wad ia la ka jong ka hok, ba ki la ia wan nguh wan kyrpad ban ia map ia ka pap ba la leh u ñïi u kong longshuwa jong ki? Ngi sngewdei eh ia ki 'tien hok ba ki kyrpad ha ngi te ngi la sngew dei keiñ

ban map bad ban pdiang ia kine ki bakhraw. kata ruh ka shong sa ha phi keiñ Syiem bad ka Mei, 'Iem Syiemsad kumno phin ia pyrkhat ia kane ka jingpyni jong ngi"

U Syiem ba u long uba bha uba jynsur mynsiem u bym ju don ka jingbuhnud lane ban pynhiar kput iano-iano, haba u la ia kren pynbeit baroh shipara u la ong, "Nga mynjur ia kane ryngkat ka jaid Syiem ba ngi la kloi ban map ia phi ki longdien kiba la wan wad ia ka jingiasuk iabha ba ngin nym ia bat shuh ia katai ka jingleh kam pap u ñïi u kong longpdeng jong phi. Te kumta mynta ma nga'u Syiem ha ryngkat u Langskor, ki basan ki bakhraw bad ki tymmen ki san ngi la map ia phi ki Bakhraw Nongkrem bad ki Bakhraw Mylliem. Mynta sa kane kawei nga kwah ban ong, shisha mynta phi la ioh ka jingmap na ngi ki briew hynrei phi dei ban nguh ban pan map na U Blei ia ka pap ban ia khuid ia bha ba kan nym don shuh ka jingwan ud hadien habud ia ka kam sniew ba la leh u ñïi u kong longpdeng jong phi. phi dei ban nguh ia U Blei ban lait noh na u siar u byrnai (ka jingleh siar ka tyrut ka smer) ban duh ka pap ka sang ban sah ka jingbha ia ki longbteng ka jaid Syiem bad ia ki Bakhraw Nongkrem bad ki Bakhraw Mylliem".

Kine ki bakhraw ruh ki la ia mynjur bad ia kular ban ia nguh ia dem ia U Blei ban lait na u siar u byrnai ban ia sah ka jingiabha pat ia ki longdien mandien. bad ki la ong, "Ngi kular bad smai haphi ki bakhraw ba ngi tang shu poi ha shnong ngin ia nguh ia dem noh ia kane."

Hangta u Langskor u la ong, "Ngi ki para bakhraw ngi la ia sngewhun bad sngewbha haba ngi la iapoi biang ha ka jingiasuk ka jingiabha kumne bad ngi ia shaniah da ka jingkhuid mynsiem ia phi kumba phi la ia kular mynta ba phin nguh ia U Blei ban ia

lait na u siar u byrnai. bad lada phim leh ia kane te kata kan sah ka pap ka sang haphi hi".

U Syiem bad ki bakhraw da ka jingiashaniah la kim pat ianguh iadem ia u siar u byrnai ruh ki la pdiang biang ia kine ki bakhraw bad naduh kata ka por la don biang u Basan Nongkrem bad u Basan Mylliem ha ka Hima Shillong.

Naduh kata ka por ka Hima Shillong ka la suk bad ka la beit la ryntih ha ka jingsynshar. Ha ka por ba leh niam shisien shisnem, ka hima kam shah ia ki Bakhraw Nongkrem bad ia ki Bakhraw Mylliem ban iadei kti ei-ei ha ka niam namar ba kim pat nguh ia u siar u byrnai.

U PIAR SING SYIEM BAD KA KHEIN SYIEMSAD

Ha ka por ka jingsynshar u Piar Singh Syiem bad ka Khein Syiemsad ki la wan ki nonglam ktien na u Syiem Synteng. Haba ki la poi ha khmat u Syiem ki la nguh ki la khublei ia u Syiem bad uwei na ki u la ong "Ko Syiem ngi wan mynta sha phi ba phah u Syiem jong ngi ban iathuh ia phi ba u kwah ban ia pynbeit ia u pud u sam hapdeng ka Hima Shillong bad ka Hima Synteng, bad ba u kwah ruh ba phin wan hi ma phi keiñ Syiem namar ba u Syiem Synteng ruh un wan hi da lade ban ia peit ban ia pynbeit ban sah ka jingiabha para syiem para hima. Bad u kwah de ba phin nym ialam paitbah, phin ialam tang mar sanphew ngut baroh arliang bad ban nym iarah tiar thma namar haba ngi ia kwah ia ka jingiabeit iabha".

U Syiem Shillong u la ong, "Nga mynjur ia kata ka jingkwah u Syiem Synteng ban ia pynbeit noh ia u pud u sam ka hima. Shisha haba ia kwah ia ka jingbha te nga da sngewdei kum ka

jingkwah u Syiem ba ngin nym iarah tiar ialeh thma, kumta ng ngeit bad nga shaniah ia ki ktien jong phi u nonglam-ktien. Ti ban ia hun lang baroh ar hima, kata ka long ba ngin nym i. shukor ba ngin ia bat ia la ka ktien ba la ia kren hok ba ngin nyn ia rah tiar ia siat baroh ar hima ha kata ka jing ia kynduh. Kumt. ban ia hun da ka jing ia shaniah ia ka juban hok ba la ia kren, t phi dei ban da smai bad soskular ha ka kyrteng U Blei ba phi nym ia kylla jutang shuh kumba la ia kren".

Uta u briew u Syiem Synteng u la ieng bad u la ong, "Nga smai keiñ Syiem ba ngin ia hun lang baroh arliang." U Syiem u la pynsmai bad soskular laisien laiwat ha ka kyrteng U Blei ba nym ia kylla shuh ia la ka jutang ba la ia kren hok.

Hangta ki la ia buh ka sngi ban ia kynduh ha ka jak khappud hima. Ynda la poi kata ka sngi ba la ia buh ban ia lei pynbeit ia u pud hima, u Syiem Shillong ha ryngkat ki pyrsa, k bakhraw ki basan, ki la iamih na Mawlieh, ki la bat ruh ia la ka kular, ki khlem ia rah tiar ialeh thma bad ki la ia leit ruh tan sanphew ngut. Haba ki la iapoi ha kata ka jaka khappud ba la ia buh ban ia kynduh, ki briew u Syiem Synteng ki la ia ap hangt hynrei u Syiem u khlem wan kumba u la iakut, u la phah tang d ki daloi bad ki briew jong u. Hangta uwei na ki daloi u la ong "U Syiem um lah ban wan bad u la phah tang ia ngi ban nan ia pynbeit".

U Syiem Shillong u la ong, "Hynrei nga khmih lynti bar wan hi da u Syiem keiñ kumba u la ong ba u kwah ba ngan war da lade, haba u phah tang ia phi ban ia pynbeit te ka bha ba ngir ia sdang noh, ba ngin ioh ban ia leit phai noh sha shnong."

Katba ki dang ia kren bad ia pynbeit ia u pud, la shu war mih kynsan ki briew kiba tur kiba rah la ka wait, ka stieh, u sum

U Maw Sangot Langkyrdem (Mawlieh)

bad la ka ryntieh u khnam ki la beh ia u Syiem Shillong bad ia ki briew jong u bad ki la shu ia phet iap namar ba kim don tiar ban iada ia lade. Khlem jingisynei ki briew u Syiem Synteng ki la pyniap bad khrai khlieh naphang.Katba ki dang pyniap kumne uwei na ki bakhraw haba u la iohi ba ki la pyniap ia u Syiem, haba u la iohi ia kane ka jingpyniap beiñ kaba la ishyrkhei. u la tieng bad kiuh um nangleh ei-ci shuh, u la long kumba bieit, katba ia u pat ym don ba kynmaw peit. Hadien ka la wan ka jingkyndit bynriew haba u iohi bym don ba kynmaw peit ia u, da ka jingtieng u phet rieh shapoh khlaw. U la shu shong dngong bad u shu pynshad la ki khmat ba ioh don ba wad ia u. Haba u la iohi bym don ba wad u la phet iap nangta bad u la shong thait tang haba um lah iaid shuh. U la leh kumne haduh ban da poi ha Mawlieh bad u la leit beit-beit sha Ïingsad. U la tlot ba khlem bam khlem dih. Haba u la poi ha khmat ka Syiemsad u la kyllon um lah kren shuh bad ki la ia sumar haduh ba un da khlain. Ynda u la lah ban kren u sa iathuh lut kumba la jia, kumno ba ki la lah ban pyniap beiñ ia u Syiem bad ia baroh, "Ka la jia haduh katne ruh namar ba ngim don tiar ban iada ialade" u la ong. "Ki la mih kynsan kine ki riew thma te ngi la dei ban shu ia phet iap, hangta ki la ioh ban pom pyniap naphang. Haba nga iohi lei-lei ba la iap u Syiem ngam sngewthuh shuh ia lade, da ka jingtieng bad ka jingsngewsih kthang nga la kiuh baroh shi rynieng ban iohi kum kane ka jingjia kaba ishyrkhei ba ki la shu duh ei ki mynsiem. Lada ngi iap ha ka jingialeh te kaba ju long hynrei kum kane eh ka jingpyniap kput ngam lah shuh ban klet ia ka jingduh ei ki mynsiem kiba lui-lui. Haba u Syiem u bat hok ia la ka kular hynrei ka jia pynban haduh katne, imat ia nga la ri pynim U Blei tang ba ngan ioh ban wan iathuh ha phi ia ka jingjia hynrei te phi la shu sah ha ka lyngngoh".

Ka Syiemsad haba ka la iohsngew kyndit ia kane ka khubor kaba sngewshyrkhei bad ka jingjia ba sngewsih kthang ba ka la duh ia la u jong u para bad ia la ki jong ki khun bad ia ki bakhraw. kam nang kren shuh. Ka la ïam paitdohnud ba ki la duh ei ki mynsiem da ka jingshaniah para bniew, kiba la shet haduh katne. Ha ïing Syiem ka la long ka jingïam briew. Ki la ia pyntngen ia ka Syiemsad bad ki la ong, "U Blei hi keiñ U ban pynsuk U ban pyntngen ia phi, ko Syiem kynrad, Un hikai, ba Un nangaibuit aibor, hynrei ngi ki briew te ngim nang shuh ban pyrkhat."

Ka Syiemsad ka la ong, "Nga te ngam sngewnang shuh ban batai ia la ka jingshem jynjar kaba la wan jia haduh kat katne. Kumno pat ngan lah ban tngen kat kane ka jingshem. mynta nga la aiti ha phi ki bakhraw bad ha ki khun ki hajar ba phin ia pyrkhat bad ban ia ai jingmut kumno ban ialeh."

Kumta u Langskor bad ki bakhraw ki la phah kyrwoh baroh kawei ka hima ban ia poi lut ki khmat rangbah baroh ha kane ka Dorbar Bah pyllun ka Hima Shillong, ban ia pyrkhat ia ka jingshah pyniap beiñ u Syiem, ki pyrsa bad ki bakhraw ki basan. Bad ki la ia buh ka sngi ka ïa ba kin ia wan poi ki khun ki hajar haba ki la ioh ia kane ka jingpynbna. Ka khubor ba sngewsih ka la long ka jingïam briew ha ka hima baroh kawei ba ki la duh ia la u Syiem u kpa ka hima bad ia ki bakhraw ba ki la shah pyniap kput ha ki nongshet kylla ba da ka jingshaniah khuid mynsiem ki la duh ei ki mynsiem ba lui lui.

Ynda la poi kata ka sngi ki khun ki hajar ki la wan poi baroh ha kata ka Dorbar Bah pyllun ka Hima Shillong. Ki la leit ban ia kynduh ia ka Syiemsad ki la nguh la khublei ia ka bad ki la dap da ka jingsngewsih kthang ban peit ia la ka Syiem ka kmie ba ka khuslai ka sngewsih ba ka la duh noh ia la u para bad ia la ki

khun ha ka juh ka por.

Hangta u wei na ki rangbah u la ong, "Ko Syiem kynrad, katno ngi dap da ka jingkyndit bad ka jingsngewsih kthang kaba la pynpait ia ka dohnud jong ngi haba ngi tip ia kane ka jingjia ba la iap u Syiem, ki khun jong phi bad ki bakhraw, ba ki la duh ei ka mynsiem da ka jingleh ki nongshet kylla, kiba la shet ia u Syiem jong ngi uba beit bad uba lui-lui, uba la shaniah khuid para syiem, bad uba bat ia la ka kular ba la ia kren hok, hynrei ki la nud ban pyniap beiñ ia u Syiem jong ngi! Haba pyrkhat ha ka jinglong briew ngi sngew ba ngi la kut lad, hynrei mynta ngin ieng ha la ka hok ba ngin nym duh jing-kyrmen ba ngi don U Blei uba iohi lut ia kine kiei-kiei baroh. Namar kata, ko Syiem kynrad, ngin ia shaniah ha ka jingpyniaid Uta Uba donbor ba Un nang pyntngen Un nang pynsuk hi ma U iaphi, bad ba Un ai ka buit ka bor bad Un ai ka lad ka lynti ia ngi ki khun ki hajar ba ngin leit wad ka kput na ka bynta u Syiem bad ia kito baroh kiba la duh ka mynsiem, ba ngin jop ia kine ki nongshet kylla".

Ka Syiemsad ka la ong "Nga dap da ka jingsngew nguh ia phi baroh ba phi ia pyntngen ba phi ia pynshngian ia nga hynrei kat kane mo ka jingshem jong nga ba halade pat ngam sngewlah shuh ban pyntngen? Kumta nga kwah ban pynshai mynta ha phi u Langskor, ki bakhraw bad ki khun ki hajar ba nga la rai mynta ba ngam kwah shuh ban long Syiemsad ba nga la duh ia la u para bad ia la ki khun baieit kiba nga la khmih lynti ba kin mih bteng ia u kñïi hynrei ka la jia pynban da kumne. Te ngam mon shuh ban bat ia ka Sad ka Sunon, la nga don kine ki khun kynthei hynrei ngam kwah shuh na ka ïing jong nga ban long syiem. Kumta nga kynpad ia phi ki bakhraw bad ia phi ki khun ki hajar ba phin nym ia pynbor shuh ia nga ban bat ia ka Sad ka

Sunon bad naduh kane ka sngi nga la iehnoh ia ka jinglong Syiemsad ka Hima Shillong. Nga kyrpad biang iaphi ki bakhraw bad ia phi ki khun ki hajar ba phin ia pdiang ia kane jingtyrwa jong nga. Te kumba ma nga ka hynmen nga ieh noh mynta ia ka jing long Syiemsad namar kata ngan aiti ha ka para jong nga ba kan long ka Syiemsad bad ba ngan nym dawa shuh. Kumba nga la aiti hok da la ka jong ka mon bad ki khun kynthei jong nga ruh ki la suk bad ki la mynjur ryngkat ia kane ka jingaiti jong nga ka kmie".

Ka Syiem ka la khot ia ka para bad ka la ong, "Nga kyrpad ia phi ka para jong nga ba phin shimti suk mynsiem ban long ka Syiemsad kumba ma nga ka hynmen jong phi nga la aiti ha phi da ka jingkhuid mynsiem ba naduh mynta ka sngi phin shimti noh maphi ban long ka Syiemsad."

Ka para ka bapli ka la kyndit ban ioh sngew ia ka jingkren ka hynmen bad ka la ong, "Ko kong kynrad, wat kren bieit kumne, mano-mano ruh haba shem kum kane ka jingjia ngim sngewthuh shuh kumno ban pyrkhat, phi dei ban bat ia la ka hok ba ka hima ka la pynkhamti ha phi. Haba ki khun jong nga ki don, ha ryngkat ki bakhraw bad ki khun ki hajar ba kin leit wad kput ia kine ki nongshun kiba la pynduh ia ka mynsiem u hynmen jong nga bad ki khun, namar ba ki khun jong phi ki dei hi ki khun jong nga, mynta ym dei ba shem tang maphi hynrei phim tip katno ba nga khuslai da ka jingsngewsih kthang haba shem kat kane ka jingjia ba la shu pyniap beiñ bad pynduh ia ki mynsiem ba lui lui. Mynta ngi dei ban ia pyrkhat bha kumno ba ngin leh. Ngi dei ban ia nguh ia dem noh ia u Blei Trai Kynrad bad ngin aiti lut ia kine kiei kiei baroh ha U, ba Un ai ka buit ka bor ka lad ka lynti ba ngin leit wad ka kput ia kine kiba la pynduh ia ki mynsiem".

Hynrei ka Syiemsad ka la jubab, "Ko hep, nga sngewthuh ia kiei ba phi pyni hynrei ba ngam mon shuh te, sngewbha ban pdiang da kaba suk ba nga la aiti suk mynsiem ha phi kumjuh phi ki bakhraw ruh bad ki khun ki hajar to sngewbha wat ia pynbor shuh ia nga. Kumta to ia pdiang da kaba suk ia kane ka jingaiti jong nga ha ka para bad nga kwah ruh ba phin ia pynkyntang bad ban pynkup pynsoh ka long Syiemsad mynta ka sngi namar ba ngi la ia don lut baroh ha kane ka dorbar khamtam ban iasuk ka leit ka wan."

Ka para kam banse shuh ka la kohnguh ia ka jingkwah ka hynmen. Ki bakhraw bad ki khun ki hajar ruh ki la ia mynjur bad ia kohnguh da kaba ia suk lang baroh kumba kwah ka Syiem.

Hangta u Langskor u la ong, "Ko Syiem kynrad, ma nga bad ki bakhraw ngim banse shuh, te kumta mynta ngi la pdiang bad mynjur ia ka jingkwah jong phi ba phim mon shuh ban long ka Syiemsad, bad mynta haba nga pyrkhat pat ia ka lawei nga tieng namar ba ngim lah ban tip lehse lashai la shisngi ioh don na ki khun ki ksiew jong phi ki ban wan dawa pat ia ka jinglong syiem te kan poi ia ka Syiem kaba bat ia ka Sad ka Sunon bad ia ngi ki bakhnaw ha ka jingeh, namar kata kan khambha ba ngin da ia pyrkhat bha na ka bynta ka jingsuk ka jingbha ia ki longdien mandien."

Ka Syiem ka la jubab, "Nga kular bad nga smai ha ka kyrteng U Blei haphi ki bakhraw bad haphi ki khun ki hajar, kumba nga la aiti hok ha ka para jong nga ba kan shimti ia ka jinglong Syiem, ki khun ki ksiew jong nga ruh kim lah shuh ban dawa ia ka jinglong syiem, kumba ma nga ka kmie nga la aiti hok ha la ka para naduh mynta ka sngi."

U Langskor u la ong, "Katta ngi la hun ia ki juban hok jong phi ka Syiem, kumba phi la aiti suk mynsiem ha la ka jong ka para, kumta mynta hi ka sngi kumba phi ka hynmen phi la kwah ngin ia pynkyntang Syiemsad noh ia ka para jong phi."

Ha kata hi ka sngi ki la kyntang Syiemsad ia ka Kontu Kiri bad ka la shimti ia ka Sad ka Sunon. Kumta naduh kata ka sngi ka Kontu Kiri ka la long ka Syiemsad ka Hima Shillong.

Ka Syiem Khein Kiri ka la ong, "Mynta nga la hun bad nga la suk ka mynsiem ba la dep ka kam. Hynrei nga kwah biang ban ong ia phi ki bakhraw ba phin ia kyntiew khet noh ia u Ksan Shillong u khun phrangsngi ka Kontu Kiri, ba un mih bteng ia la u kñïi, bad ba phin ia thung noh ki ban mih bteng ia kito ki basan ki bakhraw kiba la duh ka mynsiem namar ba ngi dei ban leh noh na ka bynta ka jingbha, bad ba ngin ioh ban ia pyrkhat kloi ia ki kam ba ngi dei ban leh."

U Langskor, ki bakhnaw bad ki khun ki hajar ki la ia mynjur ia ka jingkren ka Syiem, khamtam ba ki la kwah Syiem u ban aibuit aibor u ban sneng ban kraw ia ki.

Kumta ki la jied bad ki la pynskhem shuwa ia ki Basan. Haba ki la pyndep ia ki kam baroh ki la pynkhreh sa ban kyntiew khet ia u Syiem. Ki la kyntiew khet ia u Ksan Shillong bad ka kmie san ka la kyrkhu kyrdoh ia u bad ka la ong, "Ko Ksan Shillong, mynta phi la long u Syiem kumba U Blei U la sei long rangbah ia phi na ka jaid Syiem ba phin long u nongsaid u nongkorbar, u nongaibuit aibor ia la ki khun ki hajar. Kumta to lum keiñ ia la ki basan ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar ba phin ia pyrkhat kumno ban ia leit wad kput ia kito kiba la pynduh ia ka mynsiem u kñïi jong phi, ki hynmen bad ki bakhraw. Ngi

duwai ia U Blei ba Un don ryngkat bad phi ba Un ri Un da, Un ai ka buit ka bor ia phi bad ka lad ka lynti ba phin jop ia kine kiba la nud, bad leh pyrshah ia ka bor jong U Nongbuh U Nongthaw ia ka long briew man briew"

U Syiem Ksan Shillong u la ong, "Ko meisan, mynta kumba nga la shimti ia ka jinglong rangbah, ba nga la long u Syiem nga kular ia phi ba ngan wad ka kput ia kine kiba la pynduh ia ki mynsiem bad ngan ieng ha ka hok, kumba u kñïi jong nga u la bat ia la ka kular, hynrei ki nongshet kylla ki la thom da ka bor ban pyniap khlem tieng shuh ia U Nongbuh U Nongthaw ia ka longbriew man briew. Nga duwai nga kyrpad ia U Blei ba Un iarap bad Un ai ka buit ka bor ia nga ha ryngkat ki bakhraw bad ki khun ki hajar ba ngin wad kput ia ki nong wan pah wan phon kiba la pynkhein ia la ka juban lak kaba ki la ia soskular ban nym ia kylla shuh ha ka kyrteng U Blei Trai Kynrad, kumta to ialam lynti Maphi ko Kynrad ba ngin ioh ka jing jop."

U SYIEM KSAN SHILLONG

U Syiem Ksan Shillong, u Syiem ka Hima Shillong u long uba kynjai bad u ba ïar ka jingmut jingpyrkhat, uba stad bad uba tbit ban pyniaid ia ka hima. Ki kup shiliang ki sem shiliang baroh ki ieit bad iaroh ia ka nam ba bha jong u.

Haba ka hima ka la iaid beit iaid ryntih, u Syiem u la phah kyrwoh baroh kawei ka hima ban long ka Dorbar Bah ka Hima Shillong bad ban iapoi baroh ki khmat rangbah.

Ynda la poi kata ka sngi ki bakhraw bad baroh ki khun ki hajar ki la ia wan poi ha ka donbar bad ki la ia shong pyllun ha ka duwan Ïingsad. U Syiem u la ong, "Nga dap da ka jingkmen bad ka jing sngewshngaiñ haba ia shem lang kumne ia phi ki bakhraw bad ia phi ki khun ki hajar. Nga khot ia phi baroh ba ngin ia pyrkhat noh ba ngin ia leit wad kput ia kiba la pyniap ia u kñïi jong nga, ia ki hynmen bad ia baroh kiba la duh ka

mynsiem. Nga pang ka mynsiem haba nga pyrkhat ia ka jingleh sat kine ki nong shet kylla. Te mynta ka la poi ka por ba ngin da ia pyrkhat sani bha ia kane ka kam iap kam im. Bad ngin aiti ia kine kiei-kiei baroh ha U Blei U Nongbuh U Nongthaw ba Un ai ka buit Un ai ka bor bad Un kdew ka lad ka lynti bad ngin ieng ha la ka hok kumba u kñïi jong nga u bat hok ia la ka kular, bad ngin jop halor kine ki nongpynkhein kular kiba la shu thom da ka bor. Te mynta nga kyrpad ia phi baroh ban ia ai jingmut."

Haba ki la ia pyrkhat kumne la don u riew rangbah uba la ong, "Ngi dei ban da ia pyrkhat bha shuwa ba ngin leit namar ka kut u Syiem Synteng kaba la pynap da ki tup ki man, ban shu ia tur pyrshah khlem don ki tiar kiba biang te ngin shem jingeh. Kumta ngi dei ban da ia wad bha ka buit shuwa ba ngin tur".

La don sa u bakhraw u ba la ong, "Ka dei shisha ba ngin da ia pyrkhat bha shuwa ba ngin leh, kane ka dei ka kam iap ka kam im. Kaba kongsan tam eh nga sngew dei ba ngin da ia leit peit shuwa ia ka jaka ba ngin buh ka kut ba ngin ap bad haba ngi la ioh ka lad kaba biang ngin sa ia tur pyrshah".

Nangta pat la don sa u riew tymmen u ba la ong, "Nga sngew dei eh ia ka jingpyni u bakhraw, ba ynda ngi la ioh ka jaka ba ngin ia thaw ka kut, ha kata ka jaka ngin buh ia ki khla kawait ba kin ap, nangta pat ngin wad sa ka jaka ban shong u Syiem ryngkat bad ki nongiada, ba un ap tang ia ki nongai khubor bad ba un nang aibuit aibor ia ngi kumno ba ngin ia leh, namar ba ngim kwah ba un don ha ka jingma, hynrei ma ngi ki ban tur ki ban iada ia u Syiem na ki nongshun".

Baroh ki la ia mynjur ia kine ki jingai jingmut kine ki riew rangbah bad ki la ong, "Ka shong sa ha phi, ko Syiem, kumno phin ai jingmut bad ba phin buh sngi ba ngin ia leit peit ia ka jaka.

Hangta u Syiem u la ong. "Nga la sngewhun ia ka jingai jingmut jong phi baroh, bad nga ainguh ai U Blei ba U la plie kane ka lad ia ngi mynta ha kane ka jingiashong pyrkhat bad nga iai duwai ba Un ai ka lad ka lynti ba ngin ioh ka jingjop, ka nam bad ka burom."

Kumta u Syiem u la buh sngi ia ki bakhraw bad ia ki riew rangbah ba kin leit ia peit ia ka jaka. Ynda ki la ia wan phai ki la leit ban iathuh ha u Syiem ba ki la ioh ka jaka ba kin thaw ka kut bad ki la jied ruh ka jaka kaba ibit bha ban shong u Syiem.

U Syiem u la ong, "Nga sngew hun ba phi la ioh ka jaka te mynta ngin ia ai jingtip noh ia ka hima ba kin ia pynkhreh."

U Syiem u la phah kyrwoh pyllun ka Hima Shillong ba kin ia wan poi baroh ha ka sngi ka ïa ba la ia buh bad ba kin ia pynkhreh, kin ia pynbiang ki tiar ialeh-thma bad ba kin ia lum ruh ka bam ka dih ban iarah.

Haba ka la poi kata ka sngi ba la ia buh, baroh ki la ia wan poi, bad la dap ka shnong ka thaw da ki riew ialeh-thma, ki kieng la ka wait ka stieh, la u sum, la ki ryntieh bad ki khnam ryngkat bad ki nongkit bam, ki la leit sha Ïingsad. Ki la ia khublei ia u Syiem bad ia ka Syiemsad, bad ki la ong, "Ko Syiem, baroh ngi la ia wan poi."

Hangta u Syiem u la ieng na tyngkong Ïingsad bad u la ong, "Nga dap da ka jingsngewkmen bad ka jingishngaiñ haba nga iohi kumne kyrhai ia phi ki khun ki hajar bad nga la sngewhun eh ba phi la ia biang baroh ki tiar ialeh thma, te ka la dei sa ka sngi ba ngin ia leit. Mynta to khie iabam iadih bad to ialeh sngewbha katba phi ia sngew bit." Hangta ki paitbah ki la ia tem bom tem ksing bad la ka phawar ka kynhoi kyrhai ki la

ialeh-sngewbha katba ki mon.

Ha ka sngi shuwa ba kin mih u Syiem u la ieng ka nguh ka dem ia U Blei U Trai Kynrad, u la ai ha u riew tymmen ka um ha u luta bad u la duwai kumne, "Ah Blei Trai Kynrad, ko ba ha khlieh tam, nga ieng ka nguh ka dem mynta ha ka nam ba khraw ka jong Phi, ba u Syiem Ksan Shillong ha ryngkat ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la ieng mynta da ka thma ia u Syiem Synteng. Kumba u Piar Sing Syiem da ka jing shaniah khuid mynsiem para Syiem, u bat keiñ ia ki tien hok ba la ia smai ha ka kyrteng ba khraw jong Phi bad u la leit ha ryngkat ki pyrsa bad ki bakhraw hynrei kine ki nong-shet-kylla ki la pynkheiñ ia la ka juban hok bad ki la thom da ka bor bad ki la pyniap ia baroh. Ko Kynrad, nga nguh nga kyrpad ba Phin bishar ma Phi ia kine kiba la nud ban leh pyrshah ia ka bor jong Phi, ba ia ka mynsiem ba buh Maphi ki la nud ban pyrduh, to sngewsynei keiñ ban iarap da ka bor ba khraw jong Phi ia u Syiem, ia ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar, ba kin leit wad kput mynta. To ai Maphi ka buit ka bor ka lad ka lynti ba kin leit ialeh da ka wait, da u sum, da ka ryntieh da u khnam, to nangkyrkhu to nangkyrdoh Maphi ba kin ioh ka jingjop ia ki nongshun, ba kin wan rah ka nam ka burom, kumba ngi ieng ha ka hok. Katta keiñ, ko Kynrad, nga nguh ha ka nam ba khraw jong Phi." Nangta u sa theh ia kata ka um na u luta nonglieh.

Ka Syiemsad ka la kyrkhu kyrdoh ia la u khun ka la duwai, "Ko Blei Trai Kynrad, ko ba buh bathaw ia ka long briew, nga nguh nga kyrpad ha ka nam ba khraw jong Phi ba Phin don ryngkat bad u khun jong nga u Ksan Shillong uba mih bteng ia u kñïi ia uba la pyniap da ki briew u Syiem Synteng. Phi la iohi lut ia kine kiei-kiei baroh, ko Kynrad, kumta nga nguh nga kyrpad ha ka nam ba khraw jong Phi ba Phin da Phin ker ia u Syiem, ia

ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar, ba mynta kin leit wad kput kin hiar da ka thma, to ai keiñ Maphi ka buit ka bor ka lad ka lynti, kumba ki ieng halor ka hok ba kin jop ia ki nongshun." Hangta ka sa theh ka um halor ki kjat u Syiem na u luta nonglieh.

Ka kmie-san ka Khein Kiri ka la bat ia ki kti u Syiem ka la duwai la kyrpad ia U Blei ba Un da Un ker, ba Un ai buit aibor ka lad ka lynti kumba u ieng halor ka hok, ba un leit ialeh ia ki nongpynduh ia ki mynsiem, "To nangkyrkhu kyndoh Maphi bad to ieng keiñ da ka bor ba khraw jong Phi, ko Kynrad, ban ialam lynti ba kin ioh ka jingjop ia ki nongshun."

Hangta u Syiem Ksan Shillong bad u para jong u ki la shong halor ki hati ha ryngkat ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la ia mih na Mawlieh, ki la ia tem bom tem ksing bad la ka risa kynhoi. Ynda ki la ia poi ha Puring ki la buh nongap bad ha markhap jong ka ki la thaw ka kut, hangta ki la buh ki riew ba kynsai ki khla ka wait ba kin ap, ha man la ki jaka ki buh nongap. U Syiem pat u leit sah ha Nongjrong bad la ki nongiada, u sah hangta namar ba u ap ia ki nongwan rah khubor. Hangne ki la tem bom tem ksing bad sngi bad miet, ba na kata ka jaka ka lyer ka rah ia ka jingsawa shaduh ki jaka u Syiem Synteng. U Syiem u la mana ia la ki briew, ba kim dei ban tur khlem ioh ka dong kaba biang namar ba u kwah ba ka jingialeh kan long kaba sei soh. Haba ki la ia ap kumne la bun ki sngi la bun ki taiew, ha kawei ka miet la don arngut ki synteng ki la wan sha ka jaka u Syiem Shillong. Ki nongap pahara ki la kem ia ki bad ki la ong, "Me dei ki nongwan syntiat lym kumta balei me ia wan rung sha ka hima jong ngi."

Hangta kita ki briew ki la jubab, "Ngim dei ki nongsyntiat, hynrei ngi wan mynta ba ngi kwah ban ia kynduh ia u Syiem

Shillong bad ha u ngin iathuh lut ia kiei-kiei baroh. Wat ia tharai sniew ia ngi, ngi ioh ban wan ruh ba ngi shu ia phet tuh, namar ba ngi kwah ban iarap ia u Syiem jong phi, bad ngi smai ha ka kyrteng U Blei ba ngim don ka jingmut ban shukor."

Ki nongappahara haba ki iohi ba ki kwah shisha ban iarap, ki la leit ialam ia ki sha ka jaka ba shong u Syiem. Ynda ki la poi ha khmat u Syiem ki la nguh la dem na ki kjat bad ki la ong, "Ko Syiem kynrad, ngi wan ba ngi kwah ban iarap ia phi namar ba ngi tip ba phi ap ban hiar thma ia u Syiem jong ngi. Ngi dei ki koidi, ki la kem ia ngi ruh ba ki shu pharep ia ka kam ba ngi khlem leh bad ngi la kyrpad ba kin sngap ia ka jing jubab jong ngi ba lada ngi la leh ia ka kam sniew, te ka shong hok ba kin leh ha kano-kano ka jing-pynshitom, hynrei kim sngap bad kim bishar, ki la shu thep ia ngi ha patok, ki teh da ki kynjri nar na kti bad na kjat, ki pyntrei ryngkat bad ki kynjri, haba ki lap ba ngi shong thait ki shoh ki sympat, ki la pynshiton da ki bnai bad ngi la kyrpad ia u Syiem ba un da bishar, hynrei um leh ei-ei. Haba ki la wan loit ia ki kynjri nar ki la teh pat da u tyllai bad ngi la ia pyrshang ban ia loit markylliang da ki bniat bad mynta ka miet ngi la ialah loit bad ngi la ia ap haduh ba kin da iathiah bad ngi sa ia wan phet sha ka jaka jong phi, ko Syiem kynrad."

U Syiem u la ong, "Haba kumta men iarap ia nga ha kano ka rukom".

Ki koidi ki la ong, "Ko Syiem, nga ngeit phi la tip ba u Syiem jong ngi u la biang ki tiar ialeh thma bad u pynap da ki tup ki man, phim lah keiñ ban ialeh tang da u khnam ka ryntieh, u sum bad ka wait, ba phin jop ruh dei da ka buit, kata ka long ba ngin iarap ma ngi bad phin leit jop da ka ba suk, ngin leit thep ma ngi ia ki tup ki man da ka ktieh bad ngin theh da ka um ia u

bakhor, nangta ngin sa plie ia ka khyrdop ha ka por shiteng synñia ba ki dang ia thiah baroh. Hangta phin sa ia rung ha kut bad hadien kata te ka shong pat ha phi kumno ba phin ia leh." Ki la ong biang, "Ngi kyrpad biang ia phi Syiem kynrad, ba phin sngew synei ban ai ia ngi mar 25 tyngka marwei."

U Syiem u la ong, "Kumno ngan shu ai lehse men ia shukor? Mano ba lah ban shaniah."

Kita ki koidi ki la ong, "Ngi kren hok ba ngin iarap ia phi Syiem, namar ba ngi isih ia la u Syiem u bym shym bishar kat kum ka hok hynrei u la shu sngap ia ka jingpynshoi ki briew, te ngi kloi mynta ban smai ha ka kyrteng U Blei."

Kumta u Syiem u la pynsmai ia ki ha ka kyrteng U Blei bad kita ki koidi ki la ong, "Ngi smai ha ka kyrteng U Blei ba ngin iarap hok ia phi u Syiem Shillong bad ngin nym kylla shuh ia la ka jutang ba ngi la ia kren hok."

U Syiem u la ai ia ki mar 25 tyngka marwei, ki la nguh la khublei ia u Syiem bad ki la ia buh ka miet ka ïa ba kin ia wan poi ha ka por shiteng synñia bad ia ka khyrdop kin plie lupa. Kumta u Syiem u la pyllait ia kita ki koidi ba kin ia leit phai sha shnong.

Ki briew u Syiem Shillong ki la ia mih mynmiet ban leit hiar thma ia u Syiem Synteng bad mynsngi pat ki ia rich ha khlaw namar ba kim kwah ban iohi ki briew. Ha kata ka miet ba ki la ia buh bad ki koidi, ki la ia poi ha ka shnong Nartiang ka jaka ba shong u Syiem Synteng. Ha ka por shiteng synñia ki briew u Syiem Shillong ki la leit tur bad ki la shem ba ka khyrdop ka la plie, ki la ia rung ha kut. Ki briew u Syiem Synteng ki la kyndit ba ki khlem poi pyrkhat, ki la siat da ki tup ki man hynrei kim

bthei. Hangta ki briew u Syiem Shillong ki la jop da ka ba suk bad ki la kem ia u Borkusain u Syiem Synteng bad ia ka para jong u ka Rimai, ki la leit ialam ia ki sha u Syiem Shillong. Haba ki la poi ha khmat u Syiem ki la khublei bad u Syiem Borkusain u la ong, "Ko Syiem Shillong ki briew jong phi ki la jop ia ka hima jong nga to leh ia nga katba phi sngewbit hynrei nga kyrpad ia phi tang ba phin nym pynban doh masi bad ban nym pynshong ia ngi ha ka snieh masi namar ba ngi sang, to sngew synei tang ba ngin lait na kane".

U Syiem Ksan Shillong u la ong, "Nga kular ba ngin nym leh ia kaei-kaei kaba phi sang bad phin ioh ka jingsumar kaba biang. Phin tip ba nga long u briew u bym kwah ban pynhiar kput, U Blei Un nym ai ba ngan don kum kata ka mynsiem, tang haba nga iohi ba ki wan ialam ia phi u Syiem ruh ka mynsiem jong nga ka ktah shibun hynrei tang na ka bynta ka jingpyniap beiñ ia u kñïi, ia ki hynmen bad ia ki bakhraw, ngam banse ban wad kput kumba ma phi hi uba la pynkhein ia la ka kular hok bad u kñïi jong nga, te mynta wat la nga la jop ia phi ruh hynrei ngam kwah ban pynshitom lane ban leh ia kaei-kaei kaba phi sang".

U Borkusain u la ong, "Nga dap da ka jingsngew-nguh ia phi Syiem bad nga iohi shisha ba phi dei u briew uba bha bad ka dei shisha da ka jingiarap U Blei ba phi la jop ia nga da kaba suk namar ba nga la pynkheiñ ia la ka kular bad u kñïi jong phi. Ka jia haduh katne ruh ba nga kohnguh ia ka jingpynshoi kiba bun, kumta mynta nga la sngewthuh bad nga la shem ba ka hok keiñ ka jop ha kaba khadduh. Te ka shong ha phi mynta ban leh ia ngi katba phi mon, tang ba nga iai kyrpad ba phin map ban nym pynshong ia ngi ha ka snieh masi".

Kumta u Syiem u la ong, "Mynta nga aiti ha phi u Basan Nongkrem, u Basan Swer bad u Basan Synrem ba phin ia peit ia sumar ia u Borkusain bad ia ka para jong u, ba phin ia ai ka jaka shong ka jaka sah kaba bha ba phin ia pynbiang ka bam ka dih bad ba phin ia kynmaw ruh ba phim dei ban ai dohmasi ne ban pynshong ia ki ha ka snieh masi namar ba ki sang. Phi dei ruh ban ia pynap pahara bha."

Ki Basan ki la ong, "Ko Syiem ngin leh kat kum ka hukum jong phi kumba phi la aiti ia ki ha ka jingpeit ka jingsumar jong ngi."

Kumta baroh ki la iamih na Nongjrong bad ki la ia kit ki tup ki man. Ki la tem bom tem ksing bad la ka risa kynhoi. Ynda ki la poi ha ka lad ban leit sha Nongkrem ki basan ki la khublei ia u Syiem, kumta u Borkusain bad ka para jong u ruh ki la khublei ia u Syiem bad ki la ong, "Ko Syiem ngi dap da ka jingsngew nguh ia ka jingleh-bha jong phi ia ngi." Nangta ia ki la ialam sha Nongkrem. U Syiem u la leit phai sha Mawlieh ha ryngkat ki bakhraw bad ki khun ki hajar. Haba ki la poi ha Ïingsad ka Syiemsad bad ka kmiesan ka la pdiang ia la u khun da ka jing kmen kaba khraw ba da ka jingieit U Kynrad Uba donbor, ba u la ioh ka jingjop bad ka nam ka burom. U Syiem u la ai ka jingkhawai bad ka jingleh-sngewbha ia ki khun ki hajar da ki taiew.

Ki basan kiba peit ba sumar ia u Borkusain bad ia ka para, ki la pynbiang kumba la phah u Syiem, hynrei hadien ka la mih ka jingpynshoi ia ki basan, ki la ia ong, "Balei ngin ia pynbiang eh ia ki, to ngin ia pynshongnoh ha ka snieh masi." Kumta ki la pynshong ia ki baroh shipara ha ka snieh masi. U Borkusain bad ka para jong u ki la ia sngewsih eh ba ki basan ki la ialeh

pyrshah ia kaei kaba ki sang.

U Syiem Shillong um don jingtip ei-ei ia kane ka jingleh ki basan namar ba u la shaniah ia ki ba kin peit ba kin pynbiang kum ba u la phah bad batai.

KA JINGLEIT WAD IA U SYIEM SYNTENG BAD KA JINGLAIT JONG U NA BYNDI

Ha Hima Synteng pat ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la dap da ka jingsngewsih bad ka jingsngewjah burom kaba khraw ba u Syiem bad ka para jong u kin shah ring mraw, ki khuslai namar ba kim tip shaei ba ki don. Haba ki la ia shong ia pyrkhat ba yn leh kumno, la don uwei na ki myntri u la ong, "Ngan leit wad ma nga bad ynda nga la ioh jingtip ngan sa wan iathuh ia phi baroh."

Uta u myntri u la riam kum u pukir, u rah la ka duitara bad u la mih na la shnong ban leit wad ia u Syiem bad ha kano-kono ka shnong ba u poi u la rwai bad u tem la ka duitara. U la shu iaid kumne haduh ba un da poi ha shnong Nongkrem. Ba kadei ka sngi ïew u la rwai bad u la tem da ki ktien ba kim sngewthuh ki Nongkrem. Ki la ia ong u briew aiu une u ba wan poi wir ban ia kren ruh ym sngewthuh. Baroh ki la ia wan sngapkai ia ki jingrwai bad ka jingtem ba sngewphylla. Haba ki kren ruh um

pynsngew, u la ka rwai ka tem. Da ka jingleh kumne u iohsngew ba don kiba ia kren shaphang u Syiem jong u, u la sangeh ka jingtem u leh kumba shong thait, hynrei u shah shkor ia ka jingkren jong ki, bad u la sngew thuh ba u Syiem u don ha kata ka jaka. U la ieng noh nangta u la tem la rwai bad u la iaid baroh kawei ka shnong haduh ba un da leit poi ha ka ïing ba don kiba appahara. Ha ba um ioh lad ban leh kumno-kumno u la shu rwai kynud bha ban sngewthuh u Syiem. Kita kiba ap ki la shu peit lyngngoh ba kim ju iohi kum uta u briew bad ki jingrwai ruh kiba sngewtynnad. U Borkusian u la sngewthuh ba dei u myntri jong u, na ki ktien ba u rwai ba un nym khuslai ba un sa wan ban pyllait ia u na ka byndi. U ta u pukir u la phet noh nangta bad la ka rwai ka tem. U tang shu lait na shnong, u la leit phai bran-bran sha la shnong. Ynda u la poi ha shnong u la iathuh ia ka jaka ba don u Syiem. Baroh ki la iasngew tynnad ba ki la ioh jingtip shaphang u Syiem. Haba ki la ia pyrkhat kumno ba kin leh ban leit pyllait ia u Syiem uta hi u juh u myntri ba u long uba shalak, uba stad bad uba don ka buit u la ong, "Ngan leit biang ma nga namar ba dei tang ka buit ban pyllait ia u Syiem. Ngan leit ban wad ka lad kumno ba ngan ioh ban ia kren bad ki bakhraw-kiba ap ia u Syiem namar ba u Syiem Shillong u shong jngai na Nongkrem. Te lada nga lah ban phrung ha kine ki bakhraw ban shu pynkwah ban ai bynta ia ki jaka sha ri dkhar te nga tharai kin bieit, kata keiñ ka jingpyrkhat jong nga bad ka shong ha phi baroh kumno phin ia ai jingmut." Haba ki la ioh sngew ia kane ka jingai jingmut u myntri baroh ki la ia mynjur.

Uta u myntri um tem um rwai shuh hynrei u la riam kum u nongkhaïi, u la mih na la shnong. Ynda u la poi ha Nongkrem, ka la jia ryngkhat ba u ia kynduh bad u Basan Swer. U la kren

ia u bad ki la ia kren kai. Hadien u sa iathuhkhana ia ka jingleit khaïi jong u ba u la poi bun ki jaka bad u la ong. "Mynta ka sngi nga dang wan na Synteng bad nga la ioh sngew ba ki bakhraw u Syiem Synteng ki ia ong ba lada don kiba iarap ban pyllait ia u Syiem jong ki te kin ai jaka sha ri dkhar."

U Basan Swer ruh u long uba sian, u la ong, "Tip u Syiem pat un mynjur ia ka jingtyrwa ki bakhraw jong u? Lada ioh hi ia ka jingiakular ban nym ia kylla shuh te uei keiñ u bym treh ban iarap, kata ruh nga shu pyni keiñ haba phi iathuh, ka long kum ka jingiakren kai jong ngi."

Kine baroh arngut ki ia kynduh para ba ia shalak. Uta u myntri u la sngewthuh tang na ki ktien ba u kren une u briew ba u la bieit ia ka jingtyrwa ban ioh bynta.

U myntri u la ong, "Peit keiñ ngam tip phi dei u ei? Te lada phi lah ban pyllait ia u Syiem te nga kular bad ngan smai ha ka kyrteng u Blei ba ngan nym kylla jutang shuh, kin ai ia phi ia ka ïew Patajur (Fatipur), ka ïew Anarjur (Angajur) bad ka Tharia Majai. Wat leit don jingmut artatien, u Syiem un mynjur ia kane tang ba un lait na ka byndi, bad ngan iarap ruh ba phin long syiem u ban synshar ia kine ki jaka."

Hangta u Basan Swer u la ong. "Nga dei u Basan Swer bad ngan iarap ban pyllait ia u Syiem jong phi lada nga ioh shuwa ka kular na ka shyntur u Syiem ba un mynjur ban ai ia kine ki jaka kumba phi la ong."

U myntri u la ong, "Ngin leh kumno ban ia kynduh ia u Syiem?"

U Basan Swer u la ong, "Ngin sa ia leit ynda la dum."

Kumta ha ka por ba ki nongap pahara ki la dei ban leit bam

ja. u Basan Swer u la ong ia ki ba un ap ma u haduh ba kin da la wan phai. U la tip ba dei tang kane ka lad ia u Syiem bad ia u myntri ban ia kynduh.

Haba u myntri u la ia kynduh ia u Syiem u la nguh la dem bad u la ong, "Ko Syiem nga wan ban pyllait ia phi nangne, tangba lada phi mynjur ban ai ia kine ki jaka sha ri dkhar, ka Patajur, ka Anarjur bad ka Tharia Majai namar ba ngi ki bakhraw jong phi ngi la iarai ban ai ia kine ki jaka tang ba phin lait ma phi. Uno-uno uba lah ban pyllait ia phi ngin ai ia kitei ki jaka. Kata ka shong pat ha phi keiñ Syiem ban pyrkhat bad ban rai, namar ba une u Basan Swer un iarap bad ba u kwah ruh ban da ioh shuwa ka kular na phi."

U Borkusain haba u la ioh sngew ia kane, halade u la sngewbynnud ba dei ki ïew kiba jur ka jingmih, tang ba um banse shuh u la ong, "Nga mynjur ia kane ka jingtyrwa jong phi ki bakhraw ban ai ia kine ki jaka sha ri dkhar, tang ba ngan lait noh nangne."

U Myntri u la ong, "Ngan pyllait ia phi nangne tang ba nga kwah ba phin smai ba phin nym kylla jutang shuh."

U Borkusain ruh u la smai bad soskular ba un nym kylla shuh ia la ka jutang ba un ai ia kita ki jaka sha ri dkhar. U Myntri u la kmen ba un ioh kat kata ka kabu ksiar u la ong, "Wat khuslai Syiem ngan pyllait ia phi nangne kumba phi la kular ban ai ia u Basan Swer ia kitei ki jaka." Nangta u myntri u la khublei ia u Syiem bad ia ka para jong u, bad u la ong, "Wat dik wat khuslai Syiem ngi la tip ma ngi." Kumta u la mih noh nangta bad u la leit ap harud nong ia u Basan Swer kumba ki la ia kut ban ia kynduh.

Ynda ki nongap pahara ki la ia wan u Basan Swer u la leit ban ia kynduh bad u myntri bad u la ong, "Kan kham bha ba ngin ia leit noh sha shnong jong nga te ngin sa ia kren pynbeit kumno ba ngin leh."

Kumta ki la ia mih noh nangta haduh ba kin da ia poi ha Lum Swer hajan Mawkdok bad ki la ia pynbeit ia ka sngi ban pyllait ia u Borkusain. U Basan Swer u la ong, "Sa wan ialam bad ki briew jong phi bad sa ap ha shiliang ka wah Umïew." Ki la ia buh ka miet ka ïa bad u myntri u sa mih noh nongta.

U Basan Swer u long u briew u ba sian buit u leit ban ia kynduh ia u Basan Nongkrem bad u la ong, "Ka don kaei-kaei ba ngan iathuh ia phi tang ba lada phi kular ban nym iathuh iano-iano ruh."

U Basan Nongkrem ba u la kwah tip eh u la ong, "T iathuh keiñ bad ngan nym iathuh iano-iano ruh."

U Basan Swer u la iathuh lut ia kiei-kiei baroh kiba u la i kren bad u myntri Synteng ba u Syiem ruh u la mynjur ban ai i kita ki jaka sha ri dkhar, "Te kumta nga kular ban ai bynta len ia phi na kita ki jaka."

U Basan Nongkrem ba u la kwah bynta eh u la ong, "T leh katba phi sngewbit tang ba wat klet ia ka bynta jong ng kumba phi la kular ban ai."

Ynda la poi kata ka miet ba ki la ia buh, u Basan Swer u don tang hynñiew phew ar paid (ngut) ki riew ialeh thma, u l phah ap ia ki ha rudnong bad u leit tang marwei sha ka ïing b set ia u Borkusain bad u la ong ia ki ba ap pahara, "Nga l sngew kwah baroh shikatta ban pynsngewbha ia phi baroh b phi long kiba trei hok ia la ka kam, te to ia shim keiñ kane k

bam ka dih ialeh sngewbha noh mynta ka miet, da ia khang bha ka jingkhang bad ia ap artad hangne." Kita ki nongap pahara ki la ia sngew kmen eh ia ka jingbha mynsiem u Basan, ki la ia dih kiad haduh ba kin da ia iap buaid bad kim ia tip briew shuh. U Basan Swer u ap hangta. Haba u la iohi ba kim sngewthuh shuh, u sa pyllait ia u Borkusain bad ia ka para jong u, u sa ialam ia ki haduh ba kin da ia kynduh ia u myntri bad ia ki briew jong u. U Basan Swer u la leit ryngkat bad ki namar ba u kwah ban sngewthuh ba u Borkusain un ai noh ia ka bhah jong u kumba u la ia kut.

Haba la dei ka por ban ia bujli ki nongap pahara, ki la shem baroh ki nongap ki la iohthiah buaid bad ka jingkhang ruh kala plie. Haba ki la ia peit hapoh ki shem ba u Borkusain bad ka para kim don shuh bad ki la leit iathuh bran-bran sha u Basan Nongkrem. Kumta u la phah beh ha ki briew ialeh thma jong u, ki don hynñiew spah sanphew paid. Ki la ia leit beh hynrei kim lap shuh,bad ki la hap ban wan phai noh sha shnong.

Mynstep u Basan Synrem bad u Basan Nongkrem ki la ia kylli tohkit ia kiba ap pahara, "Balei keiñ phi ia dih kiad hapdeng ka kam haduh ba phim tip shuh ia la ka kamram? Kumno keiñ ngin leit iathuh sha u Syiem ia kane ka jingjia, namar ba u la aiti bad shaniah ha ngi ba ngin peit." Khamtam u Basan Synrem hi u la sngewsih bad sngewrem namar ba u Syiem u la shaniah ia u. U Basan Nongkrem pat ba u la tip lupa na u Basan Swer u shu leh sngewsih ha khmat ki briew, hynrei ha lade pat u shu ap khmih lynti ban ioh khubor na u Basan Swer.

Ki nongap pahara ki la sngewtieng ia la ka jingbakla ba ioh u Syiem un pynshitom ia ki, kumta ba ki la sheptieng eh ki la iathuh ba u Basan Swer u ai kiad bad ba u pynbor ia ki ba kin

iadih ia bam sngewbha namar ba ki la ia trei hok ia la ka kam, bad ki ruh ki la iadih haduh ba kim ia tip shuh ia kaei ka ba jia. Ki la ia pan map bad ki la nguh la dem ia u Basan Synrem bad ia u Basan Nongkrem, ki la ia ong ba kim tip keiñ ban shah shet haduh katne ha la u jong u Basan, bad ki kloi ban leit iathüh noh ia kata ka jingjia sha u Syiem, ai ba un pynshitom ia ki katba shah ka kam, tangba kin ioh ban iathuh hok ha u ia kaei kaba la jia.

Ha kata hi ka sngi u Basan Synrem, u Basan Nongkrem, ki nongap pahara bad ki riew ialehthma ki la ia mih ban leit sha Mawlieh. Haba ki la ia poi ha khmat u Syiem, u Basan Synrem u la iathuh ba u Basan Swer u la pyllait ia u Borkusain bad ia ka kong Rimai, bad u la ong, "Ko Syiem kynrad nga wan mynta ha khmat jong phi da ka jingsngewrem bad ka jingjah burom kaba khraw namar ba phi la shaniah khuid mynsiem ia ngi ki Basan ban ap bad ban peit ia ki, kumta ngam shym poi pyrkhat ba u Basan Swer un nud ban shet kylla haduh katne ia phi u Syiem bad ia ngi ki para basan, ma u marwei u la pynjah burom ia la ka hima. Haba para ma ngi ngin ia shet te iano pat keiñ ngin ia shaniah. Te mynta kine kiba ap pahara kin iathuh bha ha phi kumno ba ka la jia."

Kita ki nongap pahara ki la kyiuh da ka jingtieng haba ki ieng ha khmat u Syiem. Ki la nguh la dem ia u hynrei kim nangkren shuh. U Syiem u la ong, "Wat sheptieng, iathuh hok kumba la jia." Kumta ki la iathuh lut kumba la jia bad ki la ia kyrpad ia u Syiem ba un sngew synei ban map ban nym pynshitom ia ki, namar ba kim tip ban shah shet ha la u jong u Basan ia uba ki shaniah bad ki burom, hynrei mynta pat haduh katne ki la ngat ha ka jingriam jong u, "Sa tang maphi keiñ Syiem kynrad uba bishar ia ka hok bad ka pop, ba phin sngew synei ia ngi".

U Syiem u la sngewsih kthang haba u la ioh sngew ia kane ka khubor ba la shet ia u da la u jong u basan uba u la shaniah, u la ong, "Wat leit tieng, ia phi kiba ap pahara ngan nym leh ei-ei namar kane kam dei ka pop jong phi hynrei u Basan Swer keiñ u long u nong shetshukor ia phi bad ia nga, uba la leh lyndet haduh katne, te kumta dei ma u keiñ u ban ioh ka shitom ka saja bad un kit hi ia la ka pap, tang U Blei Uba iohi Uba tip bad Un ai ka bainong ka jingshukor ia u bad un ia kynduh hi para ba kwah jingsniew. Nga sngewsynei ia phi kiba la ngat ha ka shangkhawiah u Basan Swer. Te haba nga pyrkhat sani bha ia kane ka jingjia ka ktah shibun ia nga namar ba ha u nga la shaniah ia ki kam ba un pyniaid hynrei mynta u long pynban u nongthok nongshukor, mano keiñ ban poi pyrkhat ba da u bakhraw u basan uba long u nongia-aibuit u nongia-aijingmut ban ia pyniaid ia ka hima, uba long ruh u nongsneng nongkraw ia ki briew hynrei mynta pat u long pynban u nongshet kylla. Hynrei haba nga pyrkhat pat ia kiba bun katno nga sngew sarong bad sngewdon burom ia la ki briew ba ki long kiba beit bad kiba ia tylli ba da kawei ka buit ka bor ngi la jop don burom ia u Borkusain, katno ka jingsngew phuh mat jong nga, kane keiñ ka burom ia nga u Syiem, ia ki bakhraw ki basan bad ia ki khun ki hajar, ka nam ka burom ka Hima Shillong ka la phriang ba ka hok ka la jop ha kaba khadduh da kaba suk bad nga iai ai nguh ia u Blei Trai Kynrad ba da ka jingieit bad ka jingailad ai lynti jong U ngi la ioh ka jingjop bad ka nam ka burom kan iai sah junom. Te tang na ka bynta une uwei u la pynjah burom ia ka Hima! Ngam shym poi pyrkhat ba u Basan Swer un leh haduh katne, ba khamtam lei-lei ba nga la dep ia pyrkhat bad ki bakhraw ki basan bad ki tymmen ki san ba ngin ia pyllait noh ia u Borkusain bad ia ka para jong u, namar ba nga kwah ba un

ioh tang kum ka jingsneng ba u la leh palat ba u la pynkheiñ ia la ka jutang bad ba un sngewthuh ba ka hok ka jop ia ka pop ha kaba kut. Sa kawei ruh ba nga kwah ban iateh kular ba un kynmaw ba un nym thok un nym shukor shuh para syiem bad ban ia bat ia la ka juban lak haba la ia khlei da ka ktien soskular ban nym ia kylla jutang bad ban long ka jingiasuk iabha baroh ar hima ba ngin ia lait na ka thma ka ktien hynrei mynta pat ka jia pynban kumne. Te aïu shuh keiñ ngan ong, mynta ka shong sa haphi ki bakhraw ki basan bad ki khun ki hajar ban ia pyrkhat bad ban ia ai jingmut kumno ngin ialeh ia kane. Ba nga hi te ngam kwah ban leh ei-ei ia u ne u nongshukor bad nga aiti ia u ha U Blei U Kynrad Uba donbor ba Un ai ka shitom ka sajia ba un ioh ka kput kylliang kumba u la leh lyndet bad shukor ia la ka hima kumta ka bainong ka jingshukor kan wad hi ia u".

Ynda la dep ka jingkren u Syiem, u Basan Nongkrem u la sngewkynduh ha la ka mynsiem ia ki ktien ba kren u Syiem khamtam ba u long shisha u briew uba bha bad ba u la shaniah khuid mynsiem ia la ki bakhraw ki basan, ka jingiatiplem jong u ka la pynrem haduh ba um lah shuh ban len halade, u la ong, "Ko Syiem kynrad bad phi ki para bakhraw baroh namar ba u Basan Swer u la iathuh ia nga ba u thmu ban pyllait ia u Borkusain ba u la kular ban ai ia u ka Patajur, ka Anarjur bad ka Tharia Majai te ngam shym buh jingmut ba un nud shisha ban leh haduh katne, nga nang tharai ba u shu kren shongshit ba un ioh ia kita ki jaka sha ri dkhar, ia kane ka jingtip nga klet noh bad ngam shym iathuh hano hano ruh, te mynta nga smai haphi baroh ba ngam don jingiadei kti ei-ei bad kane ka jingleh u Basan Swer; ka long ka jingbakla shisha ia nga ba ngam shym iathuh ia u Basan Synrem namar ba ngam buh jingmut eh ba un nud ban leh siar haduh katne".

U Basan Synrem u la phai ktien u la ong, "Ia kata te phi tip hi maphi keiñ ngan ong aiu shuh ma nga bad ngam sngew don jingmyntoi ei-ei shuh ban ia bun ktien, ka jingleh hok ne ka jingleh pop ka sah hi halade ym don u ban ia kit bynta lem. Nga te ia lade kumba ngam don jingtip ia kane, nga khuid hi ia lade ha khmat U Blei u briew, namar ba ia kaei ba nga la shimti na khmat u Syiem ba ngan ap bad ban sumar hok ia u Borkusain nga la leh bad nga la pyndep ia ka hukum, hynrei ngam dei kum phi u Basan Nongkrem bad u Basan Swer, phi la ialeh pyrshah ia ka hukum u Syiem ba phi la ia pynshong ia u Borkusain bad ia ka para jong u da ka bor ha ka snieh masi bad phim ia ngeit ia ka jingpyni lem jong nga, mynta pat uwei na phi uba pyllait ia u Borkusain. Lada phi sait hok mano ban tip ia kata, sa tang U Blei keiñ Uba iohi bad Uba tip hynrei ngi ki briew te ngi la sah ha ka shaiong ka lyngoh".

U Syiem u la ong, "Ia kata kaba la dep ngim lah leh ei-ei shuh, tang kane kawei nga kyrpad ia phi ki basan ki bakhraw bad ia phi ki tymmen ki san ha ryngkat ki khun ki hajar ba phin ia peit phin ia kitkhia bha ban ia pynbeit ia ki ban ia ap pahara bha ia la ka hima namar ba ioh don ki ban wan rung tuh, ba ngi dei ruh ban ia pynkhlain ia ki nongiada ba ngim lah ban tip ia ka buit ki riewsniew. Nga u Syiem ngam lah leh ei-ei hynrei dei maphi ki ban ia ai buit ai bor ia nga bad phi long ki nongiada ki ban tur pyrshah ia ki nongshun."

Ha lade u la sngewsih ba u Basan Nongkrem u don ka jingiatip lang bad u Basan Swer, um kwah ban kren ei-ei bad um don jingsngew shaniah shuh.

Ki bakhraw ki basan bad ki khun ki hajar ki la leh kat kum ka jingai jingmut u Syiem, ki la pynkhlain ia ki nongap pahara.

Bad ym slem shuh hadien katto katne bnai la don ki briew kiba wan ia thuh ha u Syiem ba ki la ioh jingtip kaba thikna ba u Borkusain u la set patok ia u Basan Swer sha ri dkhar. U Syiem haba u la ioh sngew ia kane ka khubor u la ong, "Ngim dei keiñ ban sngewphylla, kumba ju ong ki riew tymmen kumba phi leh shukor kumta phin ioh hi la ka bainong, uba thok uba shukor u ju ia kynduh hi para ba thok ba shukor. Ha ka por ba ioh ban shukor ia kiba shaniah katno ka jingsngew sarong bad shad kmen ia la ka jingjop suk hynrei ngim tip aiu ba kan jia, barabor ka jingkwah lalot bym hok ki shem hi la ka jynjar ka lanot, bad wat klet ba U Blei U don hajan U iohi ia kaei ba ngi leh, te kumta u Basan Swer U ioh hi la ka bainong ka jingthok jingshukor."

Nadien kata ka hima ka la suk ym don nongpynwit shuh. Ka hima ka la iaid beit iaid ryntih.

KI SYIEM MAWPDANG

Ynda la bun snem ka Syiem Khein Kiri ka la iathuh ia u Syiem Ksan Shillong bad ia ka para jong ka, ba kam kwah shuh ban shong ha Mawlieh bad ba kan leit wad ka jaka kaba ka ibit ban shong shnong. U Syiem u la ong, "Balei keiñ Meisan phi kwah ban kynriah nangne, nga te ngam sngewdei ba phin leh kumta namar haba ia don ryngkat nga sngewshngaiñ, ba nga lah ban peit ban pynbiang ia phi. Nga sngew kwah eh ban iohi ba phin suk phin saiñ bad ba phin bha phin miat."

Hynrei ka la ong, "Ngam mon shuh te khun ban sah hangne, ba nga kynmaw eh ia la ki khun bad ba ngam sngewlah klet shuh, te nga pyrkhat ba da kaba nga kynriah ka jaka shong te tharai ngan kham myllen ka shong ka sah."

Ka para ka la ong, "Ngam kwah keiñ ba phin mih nangne, nga kwah ba ngin ia don ryngkat, bad ngam ju klet ia kaei kaba

la jia, nga iai pang ka mynsiem haba nga kynmaw, ngim lah leh ei-ei shuh ia kaba la dep, ngin iai duwai tang ia u Blei ba Un ai ia ngi kiba im ka jingtngen ka jingsuk, ba ngin hun kat ka jingpyniaid jong U. Namar haba ngi ia don ryngkat nga sngewhun nga sngewshngaiñ. Phi tip keiñ haba ngi ia shong jngai ngin ia shem jingeh ban ia kynduh barabor, ia kata nga shu pyni hynrei ka shong ha phi ban pyrkhat, namar ba nga kwah tang ba phin suk bad ba phin bha phin miat, lada phi sah hangno-hangno ruh nga hun nga suk."

Ka Syiem Khein ka la jubab, "Wat sngew ei-ei ia nga ba ngam mon shuh ban sah hangne namar ba nga kwah ban klet noh ia kiei-kiei baroh. Ngan leit pyrshang shipor lada ngam sngewbit sngewbiang te ngan wan phai noh sha la shnong."

Haba ki la sngewthuh ba kim lah pynkylla shuh ia ka jingkwah jong ka ba ka la thmu shisha ban mih noh na la shnong, kumta u Syiem u la ong, "Meisan nga kwah tang ba phin hun phin suk maphi namar haba ngi iohi ba phi sngewbha ngi ruh ngi ia sngewbha ryngkat, ngim kwah ba phin dik phin khuslai, te lada phi leit ban shong ban sah ha kano-kano ka jaka kaba phi sngewbit, kaba phi hun phi juh kata ngi ruh ngi hun ngi suk kumjuh bad ngi kwah tang ba phin shembha shemmiat bad ba phin imsuk imsaiñ. Kumta to pynkhreh keiñ da kaba suk ba phin leit, nga duwai ia U Blei Trai Kynrad ba Un ialam lynti ia phi sha ka jaka ba phin shong phin sah bad Un don ryngkat bad phi ba Un ai ka jingbha bad ba phin im suk im sain bad ban ia roi iapar."

Hadien kata ka Khein Kiri Syiem, u kongor, ki khun kynthei bad ki pyrsa kurim ki la mih noh na Mawlieh ha ryngkat ki nongbud ki nongrap kiba kwah ban leit shong leit sah bad ka

Syiem. U Syiem u la phah ryngkat bad ki riew shlur ba kin leit buh leit synran ia ki haduh ba kin da poi ha ka jaka kaba ki ibit ban shong shnong. Kumta ki la ia leit haduh ba kin da ia poi ha ka jaka ba ka Syiem ka ibit bad ka ijuh, ka la ong, "Kane ka jaka kaba nga itynnad ba ngan shong ngan sah bad kaba i seisoh ban rep ban riang." Baroh kiba ia leit ryngkat ki la ia mynjur ba kata ka jaka kaba itynnad kaba pyngngad bad kaba i seisoh, te kumta ki la ia sah noh ha kata ka jaka, kaba la don lupa ki nongshong shnong bad ia kata ka jaka ki khot ka shnong Mawpdang bad ia ki jaid syiem kiba shong hangta ki khot ki Syiem Mawpdang bad ki shong ki sah ha kata ka jaka haduh kine ki sngi.

U SYIEM SING MANIK UBA NYNGKONG

Ha ka por ka jingsynshar u Syiem Sing Manik ka la mih ka jingiakren hapdeng ki khun ki hajar ba ki shem jingeh ba jngai ban leit ban wan sha Ïing Syiem namar ba ka Hima Shillong ka long kaba heh bad ba ïar naduh khadar bangthai kaba ki ong mynta ka District Kamrup bad Nowgong na shilliang ka bynta jong ka shaphang mihngi na ka Wah Brahmaputra haduh khap Sylhet (Bangladesh), ki briew na ka bynta ka district Nowgong bad ri Bhoi ki la leit ia kynduh ia u Syiem bad ki la ong, "Ko Syiem, ngi wan ban kyrpad ia phi ba ngi shem shitom-eh ha ka wan ka leit shane shaphi namar ba la jngai eh hynrei ka kam pat ka shah ba ngin ia wan shaphi barabor, lada ngim ia bun ruh ngi tieng ia ki mrad khlaw, te mynta ngi wan ud wan kyrpad ia phi keiñ Syiem ba phin ia pyrkhat noh da kano ka lad ban kham ia suk ka leit ka wan."

U Syiem u la ong, "Nga sngewdei ia ka jingwan ud jong

phi ba phi la ia shitom shisha ban ia wan ia leit ba la jngai bad nga sngew syei ia phi ki khun ki hajar ba phi la ia kynduh shibun ki jingeh ha lynti. Kumta ngan khot dorbar shuwa ia ki bakhraw ki basan bad ki tymmen ki san ba ngin ia pynkhat ia kane ka jingwan ud jong phi."

U Syiem u la khot dorbar ia ki bakhraw ki basan bad ia ki tymmen ki san. U Syiem u la iathuh ha ki ia ka jingwan ud ki khun ki hajar, bad u la ong, "Nga te haba nga pyrkhat ia kane nga sngewdei ban ia khot ka dorbar hima ban da ia pynkhat bha te mynta ka shong sa haphi ki bakhraw ban ia ai jingmut."

Ki basan ki bakhraw bad ki tymmen ki san ki la ong, "Ngi ruh ngi ia mynjur ia ka jingai jingmut jong phi Syiem ba ngin ia khot ka dorbar pyllum." Kumta ki la phah kyrwoh sha baroh ki bynta ka hima ban ia poi baroh ha ka sngi ba la buh.

Ynda la poi kata ka sngi baroh ki khun ki hajar ki la ia poi ha ka dorbar. U Syiem u la ong, "Mynta nga iathuh ha phi ki bakhraw ki basan bad ha phi ki khun ki hajar kiba la ia wan poi ha kane ka dorbar pyllun ka Hima Shillong namar ba ki khun ki hajar kiba shong shaphang shatei khap Assam ki la ia wan ud sha nga ba ki ia shem bun ki jingeh haba ki ia wan sha Ïing Syiem ba jngai eh, lada kim ia wan bun ruh ki tieng ia ki mrad ha lynti, hynrei ka kam pat ka shah ia ki ba kin wan ia kynduh ia nga barabor, te ki kwah ba phi baroh phin ia tip bad ba phin ia ai jingmut lang ia kane ka jingshem jingeh jong ki. Mynta nga pashat ha phi ki bakhraw ki basan bad ha phi ki khun ki hajar ba phin ia pyrkhat bad ban ia ai jingmut lang ia kane"

Kumta ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la ia shong pyrkhat bha ia kane, ki sngewthuh ba ka long kaba shitom shisha ia kito kiba shong sha kine ki thaiñ ba ki dei ban iaid lyngba ka lawbah

lawsan kaba don bun ki mrad khlaw, te ki dei shisha ban tieng bad ki dei ruh ban da pynkreh ki tiar ba kin iada ia lade bad ba ka kam ruh ka shah ia ki ban wan ia kynduh ia u Syiem barabor. Kumta la mih bun ki jingiakren hapdeng jong ki bad kim lah ban ia pynbeit kumno ban ia leh. Hadien ladon u wei u riewtymmen u la ong, "Kane ka jingiakren te imat kan poi pynban ban ia pynkynriah ia ka jaka ba shong ki Syiem".

Haba ki la ioh sngew ia kane baroh ki la sngew ia hap ia ka jingai jingmut uta u rangbah, bad ki la ia ong, "To ngin ia pyrkhat sa ka jaka kaba long pdeng ha ka ban ia suk lang baroh ki khun ki hajar."

Te haba ki la ia pyrkhat kumne la bun kiba ia ai kyrteng ia ki jaka hynrei kim sngew ia hap satia, hangta la don u wei u riew rangbah u la ong, "Ha ka jingpyrkhat jong nga te ka Madan Nongkynrih nga tharai kan kham long ka jaka pdeng ia baroh bad kaba ibit ban shong ki Syiem".

Haba ki la iohsngew ia ka jingai jingmut une u rangbah, u Langskor, ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la ia pyrkhat pat hapdeng jong ki. Baroh ki la sngew ia hap eh ia ka jingai jingmut uta u rangbah. Kumta ki la iarai da ka jingiamynjur lang baroh ba ha Madan Nongkynrih te kan kham suk shisha ka leit ka wan ia baroh bad ka jaka ruh kaba ibit eh ban shong ki Syiem. Hangta u Langskor u la iathuh ia u Syiem bad ia ka Syiemsad bad u la ong, "Ka jingia pyrkhat jong ngi ki bakhraw bad ki khun ki hajar ka la poi ka jingiakren haduh ban ia pynkynriah noh ia ka jaka shong Syiem sha madan Nongkynrih. Te mynta nga kylli pat sa na phi ki Syiem kumno phi sngewiahap ne em ia kane ka jingai jingmut."

U Syiem bad ka Syiemsad shiphang kim nang jubab shuh.

ka poi ia ki ha ka jingeh kat haduh ban pynkynriah ia ka jaka shong, namar ka Mawlieh ka long ka jaka ba ki la ioh ka jingbha bad ka jingshong suk. Hynrei kim banse shuh ban mynjur na ka bynta ki khun ki hajar ba kin kham suk ha ka leit ka wan. U Syiem u la ong, "Ngi ki Syiem ngim don jingwit ei-ei bad ngi kloi ban ia mynjur ia kane ka jingkwah jong phi, ngi hun, ngi suk ban shong ban sah ha kano-kano ka jaka tang ba phin kham ia suk maphi ki khun ki hajar ha ka leit ka wan."

Ki khun ki hajar haba ki la ioh sngew ia ki kyntien ba kren u Syiem ba u la mynjur tang ban suk ma ki, baroh ki la dap da ka jingkmen jingsngewbha.

Hangta u Langskor u la ong, "Ba ngi dang ia don lang kumne baroh te kan kham suk bad kham bha shibun ba ngin ia pynbeit bad ba ngin ia buh sngi noh artad ba ngin ia jied ia ka jaka ha kaba ngi ia ibit lang ban pynieng ia ka Ïingsad."

Haba ka la poi kata ka sngi ba la ia buh baroh ki khun ki hajar bad ki bakhraw ki basan ki la iapoi ha Nongkynrih bad ki la ia jied ia ka jaka kaba itynnad bad kaba i pyngad ha Madan Nongkynrih ban pynieng ia ka Ïingsad. Hangta u Langskor u la ong, "Haba phi ki khun ki hajar ha ryngkat ki bakhraw phi la ia hun ia suk lang baroh, te mynta ngin ia pynbeit ba phi ki bakhraw ki basan ba phin ia pynbeit ia la ki paid ban ia pynpoi ia ki rishot, u dieng tnum, ki dieng pyniar, u maw bad u traw sopïing, ki dieng ki siej kat kum ka rukom ba ju thaw ia ka Ïingsad-Ïingsunon. Kumta ngi dei ban da ia kit khia ban ia pynpoi ia kine ki jingdonkan baroh ha kane ka jaka." Baroh ki la ia kohnguh da ka jingkmen jing-sngewbha.

Naduh kata ka sngi ki basan ki bakhraw ki la ia pynbeit ia la ka jong ka jong ka raid ia kiei kiba kidei ban ia pynpoi. Nadien

kata baroh ki la ia trei da ka mynsiem khlem don jingthait haba ki ia trei da ka mon sngewbha. Ki la ia pynpoi ia ki rishot ki rijed ki dieng ki siej bad baroh ki jingdonkam ha Madan Nongkynrih, nangta ki la ia pynpoi sa ka bam ka dih na ka bynta ki paidbah ki ban ia trei. Haba la biang baroh u Langskor u la buh sngi ban pynieng noh ia ka Ïingsad.

Haba la poi kata ka sngi ki la ia poi lut baroh ha Madan Nongkynrih, ki la ia shong kyrhai ha kata ka jaka, ki bakhraw bad ki tymmen ki san ki la sdang ban ia batai bad ban ia ai jingmut kumno ban ia pynieng hynrei katno-katno ruh kim ia lah ban ia pynbeit bad ban ia hap jingmut ha ka jingiapyni, ka la shu long kynrum kynram ha ka jingiakren, sha ka jingiasuk lang kim lah shuh ban ia pynpoi. Hapdeng jong ki la don uwei u riew tymmen u ba kyrteng u Ksanlakhani na ka jaid Shabong, u long u briew uba riew-blei u don ruh ka sap ba phylla, ba u lah ban sngewthuh ba kren ki mrad ki mreng, ki dieng ki siej bad u nang ruh ban iathuh ia kaei ka ban sa jia. Katba u dang sngap ia ki jingiakren bun ktien ha ka jingiapyni bad jingia-aijingmut u la jaw ummat bad ka khmat jong u ka i diaw i sngewsih, u shu sngap bad u i bun jingpyrkhat. U Langskor haba u la iohi ba kim lah shuh ban ia poi sha ka jingiabeit, u la ong, "Ko Ñïi Ksanlakhani balei ba phi shu sngap, mynta nga kyrpad ba phin ai jingmut lem ia kane ka jing iapyrkhat jong ngi".

Uta u briew u la jawummat rangbah, da ka mat ba sngewsih u la ong, "Ko para bakhraw bad phi ki khun ki hajar ka Hima Shillong, ka mynsiem jong nga ka khia bad nga dap da ka jingsngewsih, mynta ngam banse shuh ban iathuh haba phi la pan jingmut na nga bad nga dei ruh ban iathuh ia kaei kaba nga tip bad nga ioh sngew. Kane ka jingiathmu ban pynieng ia ka Ïingsad te phin nym ia lah ban pynlong, bad kan sa mih pynban

ka jingia kynad, ka jingiajot iapra hapdeng ka jaid Syiem bad ha ki bakhraw ki basan ka Hima Shillong bad phim ialah shuh ban ia sngewthuh jingmut naduh mynta, phin sa ia iohi ruh ba kan sa mih ka jingpait ar hima ar syiem ar bakhraw."

U Langskor um lah shah shuh u la ong, "Balei keiñ Ñïi Ksanlakhani phi kren pynban kumta haba ngi la ia pynkhreh haduh katne da ka jingiabeit bad da ka jingiasuk lang baroh ban ia pynieng ia ka Ïingsad".

U Ksanlakhani u la jubab, "Nga tharai mynta baroh phin ia ong ba nga kren bieit lane ba nga kren byrtong hynrei nga iathuh ia phi baroh tang ia kaei kaba nga iohi bad nga ioh sngew namar ba phi la pan jingmut lem te ia kaei kaba nga tip nga khein ba ka long ka pap ka sang lada ngam iathuh bad lada phi ruh phin ia sngewthuh katno phin ia sngew synei. Ah, katno ka jingsngew myllung ia ka jingïam ka jingud kine ki rishot, ki rijied, ki diengtnum ki dieng pyniar, ki ia ong ba ka long ka jingjah burom kaba khraw ba phin nym lah ban pynlong lano-lano ia ka Ïingsad ha kane ka jaka, bad kine baroh kiba phi la pynkhreh, kin shu shah thad bad kin shu pyut ei ha kane ka madan." Hangta u la ong biang, "Ia kata ngin da ia peit keiñ la ka long ne-em kum ka jing kren bad ka jingbatai kine ki rishot ki rijied."

Hangta baroh kiba iadon hangta ki la ia sngew lyngngoh bad sngewshaiong ia ka jingkren une u riewtymmen. Ha kata ka sngi haba kim ia lah ban ia pynbeit, u Langskor u la ong, "To ngin ia pra noh ba ioh lap ka miet", bad u la buh sngi pat ban ia poi biang ha kata ka jaka.

Ha kata ka sngi ba la buh baroh ki la ia poi ha Madan Nongkynrih. U Langskor u la sdang ban ai jingmut u la ong, "Ko para bakhraw bad phi ki khun ki hajar, kiba la ia poi mynta

ka sngi hangne, nga iohi ba da ka jingia suk lang kawei ka jingmut, ngi la lah ban pynpoi ki rishot ki rijied bad ki jingdonkam baroh ki la biang lut. To keiñ mynta ngin ia kdew noh ia ka jaka ban pynieng ia ka Ïingsad." Hangta baroh ki la ia ieng ban iapeit bad ban ia kdew ia ka jaka, hynrei kim lah ban ia sngewthuh jingmut hapdeng ki bakhraw bad kumjuh hapdeng ki khun ki hajar, ka la mih pynban ka jing ia kynrum kynram para ma ki haduh bym ia sngewthuh shuh.

Dei na kata ka daw ba kim lah shuh ban ia beit jingmut ban ia pynieng ia ka Ïingsad ha Madan Nongkynrih. Te ka la jia baḍ urlong shisha kum ka jingbatai u Ksanlakhani, ka la mih ka jingiakyan ia kynad para bakhraw, kumjuh ki khun ki hajar, kim lah shuh ban ia poi sha ka jingiasuk ka jingiabha. Kumba la batai kita ki rishot ki rijied bad kita ki tiar baroh kiba ki la pynkhreh ki la sah lut ha kata ka jaka ba ki khot ka Madan Nongkynrih.

Naduh kata ka por ki syiem ka Hima Shillong ki shong ki sah ha Mawlieh, kim pyrkhat shuh ban pynrkynriah ia ka jaka shong, ki imsuk imsaiñ hangta.

U BOR SING SYIEM

U Syiem Bor Singh, u long uba shlur bad ka hima ka iaid beit iaid ryntih ha ka por ka jingsynshar jong u, hynrei ka la mih ka jingiakynad para bakhraw. U Syiem namar ba u long u briew uba bha bad uba ïar ka jingmut jingpyrkhat, bad u bym ju kwah ban mih kano kano ka jingsniew, haba u la iohi ka jingiakhih hapdeng ki bakhraw kaba um i lah tem shuh, u la ong, "Nga dap da ka jingsngewsih ban iohi ia la ki bakhraw ba kim don jingiatylli shuh ha ka jingpyniaid ia ka hima bad nga iohi kum ban mih pynban ka jingsniew. Kumta nga u Syiem, nga tem ia phi ki bakhraw baroh kiba ieit ia nga bad ia ka hima, ba phin ia sngap ia ka jingpyni jong nga, te wat ia pynbud ia kine kiba pynkhih kiba kwah ia ka jingjot. Ka Hima Shillong ka long ka hima kaba pawnam ha ka jingiabeit ia ryntih. Hynrei mynta pat ki nongpynjot ki la thaw ka lad ban pynpra hapdeng shipara. Shisha katno nga dap da ka jingsngewsih ba ngam kwah ba ka

hima kan jot kan pra. Kumba nga long u Syiem bad u rangbah ha ka jaid Syiem nga kwah ba phin iahun bad iasuk lang. Kumta to ngin ia hun ban ia ai bynta noh ia u para uba shong ba sah ha Mylliem ba un peit bad un pyniaid ia ki jaka kiba dei sha kito ki thaiñ. Te mynta nga aibor ha phi ki bakhraw ba phin phiah ia ka hima tang ban iasuk iabha, kumba phi long shisha kiba ieit ia la ka hima. Kumta naduh mynta wat ia khih wat ia win shuh, bad ngin ia pyndep noh ka jingia ai bynta kumba phi ia kwah."

Ki bakhraw haba ki la ioh sngew ia ka jingkren bad ka jingpyni u Syiem da ka mynsiem ba jai-jai ki la ong, "Ko Syiem ban ma ngi hi te ngim don jingsuk hynrei tang namar ba ngi ieit bad burom ia phi bad ia ka hima, wat la ngi sngew pangnud ban iohi ia ka jingbynta, ngi kohnguh bad ngi ia mynjur ban leh kum ka jingkwah jong phi."

Naduh kata ka por ia ka Hima Shillong la phiah ar hima. Haba la pait ar hima la jied basan thymmai ha ka hima kumne:-

Ha ka jaka	u Mylliem	mih u Nongbri
Ha ka jaka	u Swer	mih u Mawshai
Ha ka jaka	u Synrem	mih u Mawlieh
Ha ka jaka	u Nongkseh	mih u Nongkynrih
Ha ka jaka	u Umlong	mih u Lawai

U Bor Sing kumba u long u Syiem u ba bha bad u ba jemnud, ka hima ka suk bad ka iaid beit. Haba la pait ar hima baroh ki la kynmaw biang ia ka jingbatai u Ksanlakhani ba ka la jia bad urlong shisha ka jingiohi une u riewhok u riewblei.

Ki basan kiba hok bad kiba shisha, naduh ba dang seng ia ka niam ka rukom ka Hima Shillong ha ryngkat u Saidni Long

Syiem ki dei kine, u Basan Nongkseh bad u Basan Nongumlong.

Ka la jia hadien kata, ka la wan ka sorkar phareng, kaba la mut ban shu synshar da ka bor. U Syiem Bor Sing ba u don ka mynsiem kaba shynrang, u la kut jingmut ba khlem ka jingsngewthuh un nym pyndem ia lade. Sa ba dang bieit hok ha ka jinglong briew, u la ieng ban ialeh pyrshah ia ka sorkar phareng, ha kaba kut u la shah rem.

Kumta ka phareng ka la knieh noh ia ki jaka sha ri thor kaba ki ong ka Desh Damoria kaba ki khot ka district Kamrup bad ka la kular pat ban ai jaka ha Sonapur ban pynlong ïiew. Hynrei ia kata ka shu kular thok bad kam shym la ai ia kata ka jaka.

U Bor Sing Syiem haba um sngewlah shah shuh ia ka jingban beiñ ka sorkar phareng, u la pynlong ka dorbar bah ka hima. Ynda ki la ia poi baroh ha ka dorbar u Syiem u la ong, "Phi la iohi haduh katne ka phareng ka leh ibeiñ bad kam sngap ban ia kren, ka shu thom da ka bor, namar ba ka biang ki tiar ialeh thma, dei na kane keiñ ka daw ba ngim lah ialeh pyrshah ia ka. Nga kyrpad ia phi ki bakhraw bad ia phi ki khun ki hajar ban shah ia nga ba ngan leit wad jingiarap noh na ki para syiem. Ia ka hima ngan aiti ha u para jong nga u Sing Manik, ha phi Ñïi Langskor bad ha phi baroh ki bakhraw, ba phin nang ia pyniaid, bad da ia synshar bha ia ka hima, haduh ba ngan da wan phai."

Ka Syiemsad kam sngewthuh shuh kan jia aiu haba u hynmen u nongiada un mih noh na la ka hima ban leit wad jingiarap ban iada na ki nongthombor. Ka Syiemsad ka la duwai ha u Blei Trai Kynrad ba Un da, Un ri Un ker ia u hynmen jong ka ba un leit lyngba ki jingeh. Ka la duwai ka la ong, "Nga shaniah Haphi Uba don ka bor ban ri ban ker ia u Syiem u

hynmen jong nga haduh ba Un da wan phai sha ïing, ri kyndong to sumar kyndong ho ia I Bah Bor Sing Syiem."

Hadien kata u Bor Sing Syiem u sa mih na Mawlich bad la ki nongbud bad ki riewshlur kiba kieng wait kieng stieh bad la u khnam ka ryntieh ki ban da ban ker ia u Syiem ban leit wad jongiarap na u Syiem Bhutan. U Bor Sing, ialade u la kheiñ duh ba um lah shah shuh ia ka jingleh ban beiñ ka phareng.

Ia ka hima la peit la synshar da u Syiem Sing Manik uba ar. Ki bakhraw, ki khun ki hajar ki la shu ap ban wan phai u Syiem, sa ba ki la shem shibun ki jingeh ba ka sorkar phareng ka shu leh thombor, bad ki la long tang kum ki ñiangkohnguh, haba khlem don jingsngewthuh shuh na lade.

Haba u Bor Sing Syiem, um shym wan phai shuh ka la long ka jingïam briew kaba khraw. U Singh Manik, ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la ia ïam sngewsih kthang ia la u Syiem uba shlur bad uba la khein duh ia lade na ka bynta ka jingshah ban beiñ ka hima. Kumta kim shym la ioh jing tip ei-ei kaba thikna. aiu ka la jia ia u Bor Sing Syiem bad ia ki nong bud jong u.

PART – 2

KA HIMA KHYRIM

KA MAITPHANG

Ha ka snem 1853 haba la kad ia ka Hima Shillong da u Borsing Syiem ban suk ka Hima, la mih artylli ki hima - ka Hima Khyrim bad ka Hima Mylliem bad ka kyrteng Hima Shillong ka la jah noh.

Kat kum ka jingthoh u Dr. Homewell Lyngdoh ha ka kot jong u "Ki Syiem Khasi bad Syngteng," kane ka kyrteng Khyrim (Khairim) ka la wan na ka ktien "Khairam". Ki Syiem Syngteng, ia ki Syiem Shillong bad ia ka Hima Shillong, ki ju khot ki Syiem Khynriam bad ka Hima Khynriam. Ki Dkhar pat ki ju khot ki Syiem Khairam bad ka Hima Khairam. Kane ka kyrteng Khairam kaba hadien pat la kynnoh Khairim ne Khyrim ka la neh haduh kine ki sngi.

U Sing Manik Syiem, u Syiem Khyrim uba nyngkong u la rah noh ia ka Shnong Syiem na Mawlieh sha Nongkrem ban

suk ka leit ka wan ki khun ki hajar ha ka jingdonkam jong ki ban ia shem bad u Syiem bad ka Dorbar. Kumta ka kpoh jong ki jaid Syiem Shillong kaba la leit noh sha Nongkrem lane kiba hiar pateng na ka Sir Kiri kaba long ka Syiemsad ha kata ka por la tip kum ki Syiem Nongkrem. Kane ka kpoh ka la bat ia ka jingsynshar ka Hima Khyrim pateng la pateng bad ki la ioh pateng bad bat pateng ia ka niam Syiem niam hima, kaba dei ban bat ka Ïingsad kumba la pynkhamti naduh ba dang seng ia ka jaid Syiem Shillong bad ka Hima Shillong.

U SYIEM SING MANIK UBA AR
U SYIEM KHYRIM UBA NYNGKONG

Haba u Bor Sing Syiem u khlem wan phai shuh bad ba kim shym ioh jing tip ei-ei shaphang jong u bad ba la jia aïu ia u bad ia ki nongbud jong u, ka la long ka jingsngewsih kaba khraw ia ki syiem, ia ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar. Ki la ong, "Ngi pangnud ia la u Syiem u ba shlur bad u ba kheiñ duh ia lade, ngi kynmaw ia ki ktien ba u kren ba um kwah ban long mraw bad ban long ñiangkohnguh haba khlem don ka jingsngewthuh na lade, bad ba um lah shah ban wan thombor da u nongwei".

Kumta ki la pynkiew khet noh ia u Sing Manik Syiem ha ka snem 1853. U la long u Syiem uba nyngkong jong ka Hima Khyrim. Hangta u Syiem, u Langskor bad ki bakhraw ki la bynta ia ka Hima ha ki hynriew raid kiba ki khot ia ka, ka Hima "Hynriew Lyngdoh".

1. Raid Nongkrem.
2. Raid Nongbri.
3. Raid Mawlieh ne Raid Khadar Blang.
4. Raid Mawshai ne Raid Phra Blang.
5. Raid Lawai.
6. Raid Nongkynrih.

    1. Ha Raid Nongkrem, ki bakhraw ki don na ki San Kur kumne :–

        i. Mylliempdah.

        ii. Warbah.

        iii. Pyngrop.

        iv. Khriemmujat.

        v. Lyngdoh Nongkrem, na ka jait Pyngrop.

        Ki nongmih khmat na ka Raid Nongkrem sha ka Dorbar Hima ki long kumne :–

        a. U Langskor Mylliemngap.

        b. U Lyngdoh Nongkrem.

        k. 4 ngut ki myntri.

        Baroh ki don hynriew ngut.

    2. Ha Raid Nongbri ki bakhraw ki don na ki San Kur kumne :–

        i. Synnah.

        ii. Swer.

iii. Mawthoh.

iv. Kharumnuid.

v. Lyngdoh Nongbri.

Ki nongmih khmat na ka Raid Nongbri sha ka Dorbar Hima ki long kumne :–

a. Lyngdoh Nongbri.

b. 4 ngut ki myntri.

Baroh ki don 5 ngut.

3. Ha Raid Mawlieh ne Raid Khad-ar blang ki don ki bakhraw na ki san kur kumne :–

i. Khongsngi.

ii. Khongsti.

iii. Khongwir.

iv. Nongrum.

v. Lyngdoh Mawlieh.

Ki nongmih khmat na ka Raid Mawlieh sha ka Dorbar Hima ki long kumne :–

a. Lyngdoh Mawlieh.

b. 4 ngut ki myntri.

Baroh ki don 5 ngut.

4. Ha Raid Mawshai ne Raid Phrablang ki don ki bakhraw na ki san kur kumne :–

i. Lyngdoh Mawshai.

ii. Nongspung.

iii. Mawthoh.

iv. Ryngtong.

v. Mawwa.

Ki nongmih khmat na ka Raid Mawshai sha ka Dorbar Hima ki long kumne :–

a. Lyngdoh Mawshai.

b. 4 ngut ki myntri.

Baroh ki don 5 ngut.

5. Ha Raid Lawai ki don ki bakhraw na ki San Kur kumne :–

i. Lyngdoh Lawai.

ii. Sohtun.

iii. Lawai Sawkher.

iv. Kharsati.

v. Synteng.

Ki nongmih khmat na ka Raid Lawai sha ka Dorbar Hima ki long kumne :–

a. Lyngdoh Lawai.

b. 4 ngut ki myntri.

Baroh ki don 5 ngut.

6. Ka Raid Nongkynrih ka don ki bakhraw na ki San Kur kumne :–

i. Lyngdoh Nongkynrih.

ii. Mylliem.

iii. Nongrum.

iv. Rynjah.

v. Nongkynrih.

Ki nongmih khmat na ka Raid Nongkynrih sha ka Dorbar Hima ki long kumne :–

a. Lyngdoh Nongkynrih.

b. 4 ngut ki myntri.

Baroh ki don 5 ngut.

Ki nongmihkhmat baroh sha ka Dorbar Hima jong ka Hima Khyrim ki long 31 ngut ki bakhraw :–

a. U Langskor.

b. Ki Lyngdoh 6 ngut.

k. Ki myntri 24 ngut.

Haduh mynta mynne ki nongjied bad ki nongthung ia u Syiem Long Syiem ki long 24 ngut ki Myntri.

Ha ka por ba mynshuwa ha ka Hima Shillong, ki nongmih khmat ki long tang u Langskor bad ki Hynriew Basan, dei kine kiba jied bad kiba thung ia u Syiem Long Syiem. Ki hynriew basan ki long u Basan Mylliem, u Basan Nongkrem, u Basan Nongumlong, u Basan Nongkseh, u Basan Synrem bad u Basan Swer.

Ka niam ka rukum jong ka Hima Khyrim ka hiar pateng na ka liang ki syiemsad jong ka Hima Shillong.

Haba iap u Langskor, ia u ban mih bujli ki jied hi ki Rangbah Kur Mylliemngap. Kat kum ka dustur, haba ki jied Langskor ki dei ban jied ha Duwan Ïingsad.

U Sing Manik Syiem u long uba trei shitom ban bha ka hima bad ban suk ki khun ki hajar, bad ula shem jingeh shibun namar ba um pat sngewthuh bha ia ka rukom pyniaid ka Sorkar Phareng.

Haba ka Syiem Sotti Kiri Syiemsad ka la iap noh, ki la pynkyntang Syiemsad ia ka Sir Kiri ka pyrsa u Syiem.

Ha kawei ka sngi ki Bakhraw Nongkrem ki la wan sha Mawlieh ban ia kynduh ia u Syiem. Ynda ki la poi ha khmat u Syiem, u Lyngdoh Nongkrem u la ong. "Ko Syiem Kynrad, ngi wan shane ban kyrpad ia phi ba ngi kwah ia phi ki Syiem ba phin ia leit shong noh sha Nongkrem namar ba la jngai eh ka jaka shong jong phi ki syiem. Kumta ngi ki bakhraw bad ki khun ki hajar ngi shem jingeh shibun ban iawan sha Ïing–syiem. Te mynta ka shong sa ha ka jingpyrkhat jong phi keiñ Paiem ia ka jingkyrpad jong ngi."

U Syiem u la jubab ia ki, "Nga dap da ka jingsngewnguh ia ka jingieit jong phi ki Bakhraw ka Raid Nongkrem ia ngi ki syiem. Namar katta kane kam shong tang ha nga ba ngan pyrkhat, hynrei ka shong ha ki bakhraw bad ha ki khun ki hajar ban ia pyrkhat bad ban ia rai ia kane. Kumta ka bha ba ngan khot shuwa da ka Dorbar Hima."

Hangta u Lyngdoh Nongkrem u la ong, "Ngi wan hangne da ka mynsiem kaba khuid, ko Syiem Kynrad, wat leit buh khoh ei ei ia ngi, ba ngi kular ruh ban ianguh iadem ia u siar u byrnai na ka pap ka sang bad na ka jinglehsiar na ka tyrut ka smer ba

la leh u Ñi u Kong longpdeng jong ngi ha Nongkseh. Katno ka jingsngewjahburom ia ngi ki kur ki jaid ba ha ki longdien mandien jong ngi, ngim ju kwah shuh ban ialap, tang ba la poi kum ha kane ka por ban ia kren ngim banse shuh ban ialap katno ngi dap da ka jingsngewrem bad ka jinglehraiñ kaba la pynjahburom ia ngi. Namar kata ko Syiem kynrad, kumba ngi hok bad ba ngi don ka mynsiem kaba khuid ngi nud ban wan kumne ha khmat jong phi, ba ngi da kwah Syiem kwah Kmie shisha. Kumta nga smai mynta ha ka kyrteng U Blei Trai Kynrad ba ngin sumar hok ia phi ki Syiem bad ba ngin pynbiang nadong shadong kat kum ki jingdonkam jong phi baroh bad ngin thung ki ïew ki hat ban bam maphi ki Syiem, bad ngi ïai kyrpad ruh ba phin sngewsynei ban pdiang bad ban sngap ia ki ktien hok jong ngi. bad ngi ïai kular ruh ba ynda phi la ia poi ha Nongkrem, ngin sa ieng sa ka nguh ka dem ia U Blei ban ngin lait bad ban ngin khuid noh na ka pap ka sang, ka tyrut ka smer, ba kan nym wan ud shuh ka thanglieh ka thangiong ha Nongkseh. Te mynta ngi ki longdien ki mandien ngi kwah ia ka jingiasuk iabha bad phi ki Syiem, ba ngin iabha iamiat kumba ngi ju long ha ka por ki longshuwa kiba la buh la thung syiem bad kiba la seng ia ka niam ka rukom kaba la neh haduh mynta. Ngi shu iai duwai ia U Blei ba Un iarap ia ngi ba ngin pynduh noh ia kane ka dak iong, kaba la pynsah tngit ia ngi. Te ka shong mynta sa ha phi keiñ Syiem Kynrad, ha ryngkat bad phi ki bakhraw kiba iadon hangne ban ia pyrkhat ia ka jing wan kyrpad jong ngi. Hei ! peit keiñ, ioh phi ong pynban ba ngi wan pah wan phon iaphi, hynrei ngim don ho Syiem kynrad, kaba kum kata, mynta ngi thrang ngi kwah ban ia ryngkat biang ha ka niam ka rukom kum ki para bakhraw ban ia ai blang ai bhet shisien shisnem."

U Sing Manik Syiem bad ka Syiemsad ki la sngew hun

haba ki la ioh sngew ia ki tien hok tien Blei ki Bakhraw Nongkrem.

U Syiem u la ong, "Ngan da pyrkhat shuwa ia kane, namar ba ka shong ha ki bakhraw bad ha ki khun ki hajar ba kin ia rai, la ki sngewbha bad sngewbit ne em ia ka jingwan khot wan kyrpad jong phi ki Bakhraw Nongkrem ban ia pynkynriah ia ka jaka shong jong ngi ki Syiem."

Kumta u Langskor u la khot ka Dorbar Bah pyllun ka Hima Khyrim ban ia poi baroh ki khmat rangbah ha ka sngi ba la buh.

Kumta u la phah kyrwoh sha baroh ki raid ki shnong. Ynda la poi kata ka sngi ba la buh ia ka Dorbar Hima, ki bakhraw bad ki khun ki hajar baroh pyllun ka Hima ki la wan poi.

U Syiem u la ong, "Nga khot ia kane ka Dorbar Pyllun ba nga kwah ban iathuh ha phi ki Bakhraw bad ha phi ki khun ki hajar, ia ka jing wan khot wan kyrpad ki Bakhraw Nongkrem ia ngi ki Syiem, ba ngin ia leit shong leit sah noh sha Nongkrem bad ba ki la kular ruh ba kin ianguh iadem ia U Blei Trai Kynrad Nongbuh U Nongthaw, ban ia lait noh na u siar u byrnai. ban iabha iasuk hapdeng jong ngi ki Syiem bad ki Bakhraw Nongkrem, ba kan duh ka jing leh siar, ka tyrut ka smer, bad ban iabha ia miat, ban ialong biang kum mynshuwa da ka jingsuk ka jingbha, bad ki da smai ruh ha ka kyrteng U Blei haba ki kren ia kine ki ktien. Nga te nga ong, ba kane baroh ka shong ha phi ki bakhraw bad ha phi ki khun ki hajar ban ia pyrkhat."

Hangta u Langskor u la ong, "Kumno phi ki para Bakhraw bad phi ki khun ki hajar phi ia pyrkhat ia kane, namar nga te haba nga ioh sngew ia ka jingiathuh u Syiem nga dap da ka jingsngewhun bad ka jingsngewtynnad ba ki Bakhraw

Nongkrem ki kwah syiem kwah kmie biang. Bad kaba kongsan eh ba ki la kular ban ianguh iadem ia U Blei ban duh noh u siar u byrnai, kadei kata keiñ kaba bha eh ban iasuk ban iabha hapdeng ka jait Syiem bad ki Bakhraw Nongkrem, ban lait noh na kaei kaei kaba ia sngwit jingmut. Kumta ia ka jingbha, nga ngeit ba ngin nym ia buh teng shuh ban ianguh ban ialait na ka pap, ba la leh u ñi u kong jong ki, bad ban nym ia sah kynnoh shuh ia ki longdien mandien jong ki, bad ynda ki la dep leh ia katei, ngin sa pdiang ia ki ha ka leh niam leh rukom ka Hima."

Hyngta ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la ong, "Ngi ruh ngi mynjur ia ka jingkren u Langskor bad ngi ruh ngi da kwah eh ia ki Bakhraw Nongkrem ba kin ia pyndep noh ban nguh ia U Blei. ba kin lait noh na ka pap ka sang kaba la leh siar u ñi u kong jong ki. Katno ngi dap da ka jingkmen ban ia long khuid long suba biang kumba mynshuwa."

Nangta u Bakhraw Nongkrem u la ong, "Nga wan hangne ha khmat jong phi baroh namar ba nga don ka mynsiem ka ba khuid ba ngi da kwah Syiem kwah Kmie hok, bad nga smai ha ka kyrteng U Blei U Nongbuh U Nongthaw ia ka longbriew manbriew bad kumjuh ruh ha khmat jong phi baroh kiba iadon ha kane ka Dorbar. Te mynta da ka mynsiem ka ba khuid nga kyrpad ia phi ki para Bakhraw bad ia phi ki khun ki hajar ba phin ia pyrkhat ia kane ka jingwankhot jong ngi ka Raid Nongkrem ia ki Syiem bad ba ngi ïai kular ba ngin nym kylla shuh ia la ka juban hok ba ngi la kren, lane ban iabuh teng shuh, tang shu poi ki Syiem ha Nongkrem, ngin ianguh iadem noh ban lait na u siar u byrnai, lada ngi kylla ia kane ka jutang hok ba ngi la kren, te kata ka pap ka sang kan sah ha ngi hi. Namar kata wat ia buh khoh shuh ia kane."

Ynda ki la iohsngew ia ka jingkren u Bakhraw Nongkrem. uwei na ki bakhraw u la ong, "Mynta ngi la sngew hun ba ngi la iohsngew da la ki shkor ia ki tien hok ki Bakhraw Nongkrem. bad ngi la ia mynjur ba ki Syiem kin ia leit shong leit sah noh sha Nongkrem, bad ngin pdiang ia ki ban ia ryngkat ha ka niam. kata ka mut tang haduh ba kin da ia pyndep ka nguh ka dem ban lait na ka siar ka byrnai, bad kane kam dei ban ia bha tang bad ki Syiem hynrei kumjuh bad ngi ki para bakhraw bad ki khun ki hajar."

Hadien kata u la kren sa uwei u riew tymmen u la ong. "Nga dap da ka jingsngewkmen haba nga iohsngew ia ki jingkren ha kane ka Dorbar ba ki Bakhraw Nongkrem ki la wan kyrpad ia ki Syiem ba kin ia leit shong leit sah noh sha Nongkrem bad ba ki la kular da ka jingsmai ha U Blei, ba ki wan khot da ka mynsiem kaba khuid ia ki Syiem, dei kata keiñ ka juban hok kaba la pynhun ia ngi ki khun ki hajar. Kumta ngi la mynjur bad ngi la suk ban rah ia ka Ïingsad bad ka jaka shong ki Syiem ha Nongkrem."

Ha kata ka Dorbar ki la rai da ka jingsuk bad mynjur lang baroh ban pynkynriah noh ka jaka shong Syiem bad ban thaw Ïingsad noh ha Nongkrem.

Hangta u Langskor u la ong, "Mynta ba ngi la iadon lut baroh hangne,te ka bha ba ngin ia pynbeit ban ia pynkhreh bad ban ia pynpoi noh ki rishot ki rijied, ki dieng ki seij, u maw u traw bad baroh ki jingdonkam kat kum ka rukom ba ju don haba ki thaw ia ka Ïingsad. Ia kine baroh phin ia pynpoi ha Nongkrem. Kumta ngi dei ban ialeh kumne namar ba kine ki rishot kidei kiba kyrpang. Ki don saw tylli :–

1. U Rishot Sawkher Lai Lyngdoh uba pynieng hapdeng ka Tyngkong.

2. U Rishot Mawshai uba pynieng ha Tyngkong hadien u Rishot Sawkher.
3. U Rishot Blei uba pynieng ha Shlur bad
4. U Rishot Mawlich uba pynieng ha Kyrpong ha tyngkhap ka Shlur, mar pyrshah ia u Rishot Blei .

"Namar kata ia kine ki rishot dei ban jied da kiba bha bad kiba beit ki dieng. Shuwa ban pom ia u Rishot Blei dei ban tem ka Ksingrisa-bah khyndai sien nangta u Langskor un shim ia ka wait bad un pom khyndai sien ia u rishot, hadien kata kin sa iapom pat sa ki bakhraw bad ki paidbah. Ia kitei ki lai tylli ki rishot pat u dei hi u Langskor u ban pom shuwa, bad kin tem hi ka Ksingrisa tangba tang lai sien uwei-uwei u rishot. Hadien kata ia u rishot jong u Mawshai kin sa iapom hi, u Lyngdoh bad ki Bakhraw Mawshai. U jong u Mawlich ruh kin sa iapom hi, u Lyngdoh bad ki Bakhraw Mawlieh. Hynrei tang ia u Rishot Sawkher kin pom hi ki Lai Lyngdoh :- u Nongbri, u Lawai bad u Nongkynrih bad ki Bakhraw. Ia une kin pom lang baroh kiba iahap paid.

"Haba la pynkyllon ia u Rishot Blei, dei ban tap da ka jain sala baroh shi lynter u dieng. Ia une u dieng ngi dei baroh ban ia kit khia bha, bad ngi dei ban ap sngi bad miet. Kumba la pynkyntang ia une u Rishot ym bit ba ki briew ne ki mrad ba kin kam ia u. Dei kata keiñ ba ngin ialeh shitom ban ia kitkhia naduh mynsiem, namar kadei ka kamram jong ngi hi ban leh ia kata. Nga ngeit mynta baroh phi la ia sngewthuh ia ka jingbatai jong nga. Mynta ka la biang katto kala dei ka por ba ngin iapra noh, bad to ia leit phai baroh sha la shnong da ka jingsuk."

Nangta ki khun ki hajar ki la wan khublei ia u Syiem, ki la

kyrkhu kyrdoh bad ki la duwai ia U Blei Trai Kynrad ba Un don ha ryngkat ka jait syiem bad lada ki don ha kano kano ka jaka U Blei Un ri, Un da bad Un ker ia ki, na kiei kiei baroh.

Ki Bakhraw Nongkrem ruh ki la wan ban khublei ia u Syiem bad ia ka Syiemsad, ki la ong, "Wat dik wat khuslai ho Syiem. kumba ngi wan khot da ka jing khuid mynsiem, ngin pynsuk pynsaiñ iaphi ha Nongkrem, kumba phi hun phi suk hangne ha Mawlieh."

Ha Mawlieh ki shong ryngkat ki sah ryngkat bad kiba ieit Syiem, ki dap da ka jing bynnud ban iakhlad na la ki Syiem. Ha kata ka por na kylleng ka thaiñ Ri War ki la ia wan sha Ïingsad ki la ia ong, "Ko Paiem ko Meiiem katno ngi ishngaiñ, ngi i shit ka shnong ka thaw bad ka iphuh ka iphieng haba don maphi ki Syiem ki Kynrad, hynrei mynta ba phi la ia jan mih noh nangne. ngi la sngew lyngkhuid ngi la sngew lymboit lupa ngi la sngew kynjah eh iaphi ki Syiem, mano ban sneng ban kraw shuh ia ngi. haba ngi tang iohsngew ia ka sur kyntien jong phi ruh Paiem, katno ngi shngaiñ ngi heh mynsiem, ba phi long ki kpa ki kmie jong ngi ha ka Hima. Mynta ngin ong shuh kumno ba ka kamram ka shah ia phi ban mih nangne bad ngin sah tang ka jingkynmaw ieit iaphi ki Syiem, lada phi don hangno hangno ruh U Blei Trai Kynrad Un don ha ryngkat bad phi ki jaid Syiem."

U Syiem u la ong, "Ngam sngewnang shuh ban batai, katno ka jingsngewtmang sngewkynjah jong nga ban ia khlad na phi baroh kiba iashong iasah ryngkat bad ngi, kumjuh ia phi baroh ki khun ki hajar kiba don hajan ne sha jngai jong nga. Nga dap sa tang ka jingkynmaw ieit bad jingkynmaw burom ia phi baroh, khamtam ba hangne ngi la ioh tang da ka jingsuk ka jingbha bad ka jingsngewshngaiñ, khlem don jingkhuslai shuh, bad ba ngi la

iaroi ki kynthei ki shynrang. Wat la nga sngewbynnud ban mih nangne, hynrei ka kamram pat ka shah ia nga u Syiem ba ngan mih, namar ba ki Bakhraw ki la kwah ban pynkynriah noh ia ka jaka shong jong ngi ki syiem."

U Sing Manik Syiem, u long uba ju sngewtynnad ban iaid kai sha lum sha wah bad ki nongbud. Ha kawei ka sngi u la poi iaid kai sha ka jaka iasiat, bad u la ia ieng peitkai lang hangta. Te la don uwei u riewtymmen napdeng nangta u la leit sha ba don u Syiem, u la khublei ia u Syiem bad u la ia ieng peitkai lang hangta. U ta u tymmen u la shu peit ia u Syiem na khlieh ha kjat, ynda u la hun ka jingpeit, u la ong, "Ko Paiem kynrad U Blei u la thaw kynsai iaphi naduh khlieh haduh kjat, ka main syiem kat phi te ym don shuh, te mynta nga kyrpad ia phi Paiem ba phin shah ba ngan ruid dak ia ka slajat jong phi ha une u maw uba la jlih kumba la buh khnang na ka bynta jong phi. To buh keiñ Syiem ia ka kjat jong phi halor une u maw ban sah ka jingkynmaw ieit ia phi Paiem ba kat phi te ngam shem shuh." Ha kata ka por ki iaid da ka kjat. Kumta u Syiem u la ong, "Ko tymmen ba me la kwah eh te to ngan shah ba men hun" bad u la buh la ka kjat halor u maw. Uta u tymmen ruh u la ruid da u khnam ia ka slajat u Syiem. Uta u tymmen ynda u la dep, ba u la ioh ia kaei kaba u kwah u la kmen u la sngewbha, bad u la nguh u la khublei ia u Syiem. Kata ka slajat u Sing Manik ka dang don haduh mynta ha madan Pungshyrngam ha Nohwet.

KA JINGRAH IA KA SHNONG SYEIM SHA NONGKREM

Haba ki la dep thaw ia ka Ïingsad, ki Bakhraw Nongkrem ki la wan iathuh ia u Syiem bad ia ka Syiemsad ba ki la dep thaw ka Ïingsad ha Nongkrem kumta ki la ong, "Ka la dei keiñ Syiem ka por ba phin ia mih noh nangne."

U Syiem u la ong ia ki Bakhraw Nongkrem, "To ia pynbeit bad ki Bakhraw Mawlieh."

Kumta ki la ia pynbeit para bakhraw bad ki la iabuh ka sngi ka ïa ba kin ia wan shaw ia u Syiem.

U Syiem u la khot ia ki Bakhraw Mawlieh, bad u la ong. "Nga dap da ka jingsngewnguh kaba khraw iaphi baroh kiba ieit ia ngi ki Syiem. bad ngam sngewnang shuh ban batai katno ka jingsngewbynnud bad ka jingsngewbun jingmut jong nga ba ngi la jan mih noh nangne, nga la sngew kynjah lupa ban ia khlad na phi baroh kiba ieit ia ngi ki Syiem. Tangba ka shah ka

kamram ia nga u Syiem ba na ka bynta ban iasuk ki khun ki hajar ban iawan sha Ïing Syiem. Mynta ka la dei ka por ia nga ba ngan aiti noh haphi ki Bakhraw Mawlieh ia kine ki pyrsa kynthei jong nga baroh arngut I Sien Kiri bad I Liarsyntu ba kin shong kin sah hangne ha Mawlieh, ha ryngkat bad phi ki Bakhraw, kumta ka la dei ka kamram jong phi baroh ban ia peit bad ban ia sumar bha ia ki."

Ia kine baroh arngut bad ia kiba hiar padeng na ki la khot ki Syiem Langkyı dem.

Ynda ka sngi ka la jan ba ki Syiem kin mih noh na Mawlieh, ki khun ki hajar ki la wan ban ia khublei ia u Syiem bad ki la ong, "Ko Paiem ngi la sngewkynjah bad sngewtmang ba la jan ka sngi ba phin ia mih noh nangne, ngi sngew kumba ngin nym ia kynduh shuh namar ba phin ia leit shong sha jngai na ngi, mynta ngi wan ban khublei iaphi ki Syiem ki Kmie bad ba U Blei Trai Kynrad Un don ha ryngkat bad phi, ba Un ri Un sumar ia phi ba lada phi iadon ha kåno kano ka jaka Un da Un ker iaphi ki jaid Syiem na kaei kaei baroh."

U Syiem u la sngew um ka mynsiem haba u iohi bad iohsngew ia ka jingieit ki khun ki hajar, bad u la ong, "Nga pdiang da ka jingsngewhun bad da ka jingsngewsuk ka mynsiem ia ka jingduwai bad ki jingkyrkhu jong phi baroh ki khun ki hajar ia ngi ki Syiem. Mynta nga ai iaphi baroh tang ki jingkyrkh ba U Blei Un ai iaphi ka jingshait ka jingkhiahkrat, ba phin i bha ka rep ka riang, ban bha ka ïew ka dwar, bad baroh ka kaba phi ia trei kan long ka jingseisoh ba phin ia im pahu pahai. Kumta nga khmih lynti ia phi baroh ba ngin ia kynduh shisien shisnem ha ka niam ka Hima."

Haba la dei kata ka sngi ba ki la ia buh, ki Bakhraw

Nongkrem ryngkat ki para bakhraw bad ki khun ki hajar ki la wan shaw ia u Syiem bad ka Syiemsad ba kin leit shong leit sah noh sha Nongkrem, ki la tem ka bom ka ksing bad la ka shad ka kmen da ka jingsngewbha, ki la siat ki suloi bad ki la pynbthei bombula artat lynti bad la ka phawar ka kynhoi la khynwin hi ir.

U Sing Manik Syiem bad ka Sir Kiri Syiemsad, haba ladei ka por ba kin mih noh na Mawlieh, ki khun ki hajar ki la wan khublei ia ki, da ka jing bynnud ban ia khlad na la ki jong ki Syiem.

Ka Syiemsad ka la sngewpangnud eh ban ia khlad na la ki para, ka la ong, "Nga sngewtmang, sngewkynjah ban ia khlad naphi ki para, bad nga duwai ia U Blei ba Un ri Un da, Un pyntngen Un pynshngain ia phi baroh arngut, kumjuh nga dap da ka jingsngewbynnud bad ka jingsngewkynjah ban iakhlad naphi baroh ki lok ki jor, ki kha ki man, namar ka la dei ia ngi mynta ba ngin ia mih noh na kane ka jaka ha kaba ngi la ioh ka jingsuk ka jingtngen naduh ba ngi wan na Khadsawphra. Mynta nga shaniah ha ka jing pyniaid U Blei ba Un ri Un da bad Un synran ia ngi ki Syiem, ba lada ha kano kano ka jaka ba ngi shong ngi sah Un don ryngkat bad ngi."

Ka Sien Kiri bad ka Liarsyntu ki la khublei ia la u kñi da ka jingjawummat, bad ia la ka hynmen ki la ia kdup bad ki la ong, "Ko kong ngi pang ka mynsiem ban iakhlad naphi, bad na I Bah Syiem hynrei ba ka shah pat ka kamram iaphi, to khie ia leit da kaba suk. U Blei Un don ha ryngkat bad phi baroh shilynter lynti haduh ba phin da ia poi ha Nongkrem."

Ki khun ki hajar ki la wan khublei ia ki Syiem ryngkat ka jingduwai ia U Blei ba Un synran ia ki Syiem bad ba kin ioh ka

jingsuk ka jingbha ha kano-kano ka jaka ba ki shong ki sah. Shuwa ba ki Syiem kin mih na Mawlich ki la siat ka man lai sien lai wat. U Syiem u la shong halor u hati bad ia ka Syiemsad ki la kit ha ka khoh kit briew. Kumta ki la mih noh na Mawlieh ban leit sha Nongkrem, ha ryngkat ki bakhraw, ki nongbud, ki shakri ki shakor bad ki khun ki hajar kyrhai la ka tem bom tem ksing bad la ka siat suloi, siat bombula haduh ban da poi ha Nongkrem. Ki khun ki hajar ki la ia ap kyrhai ha Duwan Ïingsad. Ki la ia nguh ia khublei ia ki Syiem da ka jingkmen ka jingsngewbha.

Hangta ki Bakhraw Nongkrem ki la ialam ia ka Syiemsad bad ia u Syiem ha Ïingsad bad ki la ong, "Ko Meiiem Syiemsad kane ka Sad ka Sunon ngi la pynkhamti haphi ka Syiemsad ba phin shong phin sah hangne. Mynta ngi la sngewhun ba la wan maphi ki Syiem, namar ba ngi la kwah syiem kwah kmie eh. U Blei Un don ryngkat bad phi Un pyntngen Un pynshngaiñ ia phi ki Syiem."

Ka Syiemsad ka la ong. "Nga pdiang da ka jingsngewhun ia ki jing duwai jong phi ki bakhraw bad ia phi baroh kiba ieit ia ngi ki syiem."

Nangta ki sa leit ialam ia u Syiem sha ka ïing ba ki la thaw ba un shong bad ki la ong, "Kane ka ïing ngi la thaw iaphi bad ia ka mahadei ba phin iashong iasah, ngi la leh katba don la ka buit ka bor ba phin biang maphi Paiem. Mynta ngi la sngewhun bad sngewkmen ko Syiem kynrad ba phi la wan shong wan sah bad ngi."

U Syiem u la ong, "Kane ka ïing ka la biang bad ka la paka ia nga ba ngan shong bad nga hun nga suk ba phi ai ia nga da ka jingieit."

Haba ki Syiem ki la shong ha Nongkrem ki khun ki hajar na kylleng ki la ia wan nguh syiem bad ki la ong, "Mynta te ngi la shem ba ka kham suk shibun ko Paiem, ba ngin ia leit ia wan sha Ïingsyiem."

Haba la poi ka por leh niam u Syiem u la ong ia ki Bakhraw Nongkrem, "Ka la dei ka por ba phin nguh phin dem noh ia u Blei ba phin lait noh na u siar u byrnai, kumba phi la kular ha ka por ba phi la wan khot ia ngi na Mawlieh, mynta ba ngi la ia wan shong wan sah hangne bad phi, te ka bha ba phin nym ia buh teng shuh na ka bynta ka jingiasuk iabha lang ia baroh."

Hynrei ki Bakhraw Nongkrem ki la ong, "Ko Paiem, mynta te ngim pat lah ban ia pynbeit, bad nga kyrpad ba phin map ia ngi, ka la long shisha kumba ngi la shu kular thok namar kata to ia ap por shuwa ba ngin da ia pyrkhat."

U Syiem u la khot ka Dorbar Hima ba ka la dei ka por ban ia buh sngi noh ia ka Niam Hima shisien shisnem. Kumta u la phah kyrwoh sha ki bakhraw, sha ki raid ki shnong baroh ban ia poi ha ka sngi ba la buh.

Ynda la dei kata ka sngi ba la ia buh ki la poi lut baroh sha ka Dorbar. U Syiem u la ong, "Nga khot ia phi baroh ha kane ka Dorbar namar ba ka la dei ka por ba ngin ia buh sngi noh ia ka Pomblang. Bad nga kwah ruh ban iathuh haphi baroh ki bakhraw bad ha phi ki khun ki hajar , ba ki Bakhraw Nongkrem ki ong ba kim pat lah ban ia pynbeit ban ia nguh noh ia u siar u byrnai hynrei ki la ia pan por ba kin sa ia leh pat ia kane."

Ki para bakhraw haba ki iohsngew ia ka jingiathuh u Syiem, ki la ia sngewsih ia ki Bakhraw Nongkrem, ba kim kloi ban pyndep ia kaei kaba ki la kular. Kumta ki para bakhraw ki la

ong, "Iaphi ki Bakhraw Nongkrem, ngim lah ban pdiang ha ka Niam katba phim pat dep ia kaei kaba phi dei ban leh."

Kumta u Syiem bad ki bakhraw ki la iabuh sngi ia ka Pomblang, bad ki bakhraw kiba ia don kti ha ka niam ki dei tang kine :–

1. Nongbri.
2. Mawshai,
3. Mawlieh,
4. Lawai,
5. Nongkynrih.

Ha ba ka sngi ka la poi ban sdang ia ka niam shisien shisnem, ki Bakhraw bad ki khun ki hajar pyllun ka hima ki la poi ha Nongkrem. Katno ki dap da ka jingkmen jingsngewbha haba ki ia kynduh shisien shisnem ha Ïingsad.

Haba ka Niam ka la kut ki bakhraw bad ki khun ki hajar ki la leit noh sha la shnong.

Ki Syiem ki la shong suk ha Nongkrem bad ki Bakhraw Nongkren ki la thung ki ïew ki hat ban ioh ka khrong ka pynshok. ka dan ka asir ban bam ki Syiem, ki leh katba lah ban pynsuk ia ki.

Ha kane ka por u Syiem u la shem jingeh ban pyniaid ia ka Hima ba ka Sorkar Phareng ka la pynkylla ia ka rukom synshar bad ba kim don jingsuk shuh haba la shu shah pyniaid ha kiwei. Kumta u Syiem bad ki bakhraw ki shu kohnguh katba la hukum ia ki ba kin leh. namar ba kim pat sngewthuh ia ka thoh ka pule.

U Sing Manik Syiem u long u briew uba heh, uba jrong bad

ùba khlain, u long ruh u briew u ba bha, bad ki briew ki sah ka jingiathuhkhanna babha ia ka jinglong jong u.

Ka por ka snem ka la nang iaid, ki Syiem ruh ki la juh ha Nongkrem. Ka Syiemsad ka la don khun khad arngut, san ngut ki kynthei bad hynñiew ngut ki shynrang, bad ka la sngewshngaiñ ba ki la ia nangheh nangsan ki khun. U Syiem ruh u la i hun ia la ki pyrsa ba ki la iabun, u la sngewshngaiñ.

U Syiem shisha u la juh ha Nongkrem, hynrei u iai sahnud bad iai pyrkhat ia ka jingleh bym suidñiew ki Bakhraw Nongkrem ba ki khlem leh ia kaei kaba ki la kular. Ia kane u la iathuh ha u Langskor bad ha ki bakhraw ia kaei kaba u don ha la ka jingmut. U Langskor u la khot ia ki Bakhraw Nongkrem baroh bad u la ong, "Ngam lah shah ban khlem da pynkynmaw biang ia phi ki Bakhraw Nongkrem ia kaei kaba phi la ia kular ban pyndep ynda la poi ki Syiem ha Nongkrem, balei keiñ ba phi shu ia sngap haduh mynta bad ba phi iai buh teng ban ia pynkhuid ia ka pap ka sang?"

Ha kata ka por ruh u Bakhraw Nongkrem u iai pan map ban ia ap por shuwa ba kim pat lah ban ia pynbeit.

U Langskor u la ong, "Kata te ka shong haphi keiñ ki nongwanpah ki nongwanphon, ba phi la dei ban sngewthuh ia la ka jubanlak ka ba phi la kular. Nga sngewsynei ia ki syiem ki ba la shaniah khuid mynsiem ia phi ki Bakhraw Nongkrem bad kumjuh ngi ruh ki para bakhraw ngi la ia mynjur da ka jingshaniah ia phi ban pynkynriah ia ka jaka shong ki Syiem."

U Sing Manik Syiem um don shuh ka met kaba khlain bad um shym shynshar slem ia ka Hima bad u la iap noh ha ka snem 1859.

U RABON SING SYIEM

Haba la iap noh u Sing Manik Syiem la pynkiew khet ia u Rabon Sing Syiem u pyrsa u Syiem ha ka snem 1859. U Rabon Sing u long u Syiem u ba ioh sanad nyngkong na ka Sorkar Phareng, bad u la dei ban kohnguh kat kum ka jingpyniaid ka Sorkar Phareng ia ka rukom synshsr kum ki para syiem Khasi baroh.

U Syiem u la synshar bha ia la ka Hima bad u leh ruh katba lah ban pynhun pynsuk ia la ki khun ki hajar. Wat la u shem bun ki jingeh ba u ia kynduh ha ka jing pyniaid ka Sorkar Phareng, u kohnguh bad leh kat kum ka jingkwah jong ka tang ban suk ka Hima.

Ka Sir Kiri Syiemsad ka la iap noh. Ha kane ka por ka khun nyngkong jong ka ruh ka lah iap noh, kumta ki la pynkyntang Syiemsad ia ka Jir Kiri, ka ksiew nyngkong ka Syiemsad.

U Langskor lane u Sohblei Mawroh ki dei kiba kyntang Syiemsad. Haba ki pynkyntang Syiemsad, ki ong kumne – "Nga pynsoh bad pynkyntang Syiemsad iaphi i Jir Kiri Syiem, kumba i la hiar pateng na ka nam ka kyrteng jong phi i Pahsyntiew, kumta to nang ai buit ai bor maphi ia i Jir Kiri Syiemsad, ba i la shimti ia ka nam ka kyrteng jong phi." Nangta u sa pynkup ka jain kiew kyrteng kaba lyngkdop ha ka met ka Syiemsad. Kane ka jain kaba sah pateng la pateng haduh mynta.

U Rabon Sing Syiem ba u long u bym don ka met kaba Khlain bha, kane ka jingshitom jong u ka la neh slem bad u la iap noh ha ka snem 1871.

U Langskor u la ia pynbeit shuwa bad ka Syiemsad mano ban shimti ia ka khet. Nangta u sa ia pynbeit pat para bakhraw, bad ki sa ia buh sngi ban pynkiew khet ia u Klur Sing Syiem, u para u Rabon Sing. Ka Syiemsad ka dei kñi'i ia u.

U Langskor u la phah kyrwoh sha ki raid ki shnong ba kin poi baroh ha ka sngi ba ki la buh ban pynkiew khet ia u Klur Sing Syiem. Ynda ka la poi kata ka sngi ba ki la buh, baroh ki khun ki hajar ki la iapoi ha ka Duwan Ïingsad.

U KLUR SING SYIEM

U Klur Sing Syiem u la kiew khet ha ka snem 1871. U long u Syiem u ba ar ban ioh Sanad na ka Sorkar Phareng. Ka rukom pynkiew khet ha Hima Khyrim ka long kumne :–

Ka Syiemsad bad u Syiem ki shong ha ka kamra kaba ki ju leh niam shisien shisnem. Hangta u Lyngdoh Mawlieh bad u Lyngdoh Mawshai ki wan bad ki khublei ia ka Syiemsad bad ki ong, "Ko Meiiem ngi wan ban shimti ia u Syiem naphi ka kmie ba ngin ialam ba un mih noh sha Tyngkong ba kin iohi ki khun ki hajar ia la u Syiem."

Kumta ka Syiemsad ka ieng bad ka ong, "Une u Syiem Long syiem bad mynta nga aiti haphi u Lyngdoh Mawlieh bad u Lyngdoh Mawshai." Ka da kyrkhu kyrdoh bad ka ong, "Kumba la jied maphi ko Blei Trai Kynrad ia i Klur Sing Syiem ba in long Syiem, to nangbthah to nangaibuit aibor Maphi ha ka

bishar ka khadar ba kin hun kin suk ki khun ki hajar bad ba kan suk kan bha ka Hima Sima."

U Lyngdoh Mawlieh u shim ia ki kti u Syiem u ong, "Ko Syiem kumba U Blei U la jied U la pynsoh iaphi ba phin long u Syiem, te ma U hi keiñ U ban nangaibuit aibor bad un nangbthah ia ka bishar ka khaddar, ban bha ka it ka Hima, ban suk u khun u hajar."

U Lyngdoh Mawlieh bad u Lyngdoh Mawshai ki ialam ia u Syiem sha Shlur ha ryngkat bad ka Syiemsad. Ynda ki la poi ha Shlur u Lyngdoh Mawlieh bad u Lyngdoh Mawshai ki aiti ia u Syiem ha u Langskor.

U Langskor u shim ia ki kti u Syiem bad u ong, "Kumba U Blei U la jied iaphi ba phin long u Syiem ma U keiñ U ban nangaibuit aibor ban beit ban ryntih ka bishar ka khadar bad ban bha ka Hima Sima ban hun ban suk ki khun ki hajar."

Nangta u syiem u nguh ia u Rishot Blei laisien laiwat bad ka Syiemsad ruh ka nguh kumjuh. Nangta ki sa iamih noh sha Tyngkong. Ka Syiemsad ka iaid na ka liang kadiang u Syiem, u Langskor na kamon. Shuwa ba u Syiem un mih sha Tyngkong uwei u Rangbah Dhulia u tem ka bom lumpaid ba kin tip ba u Syiem u la mih. Ki bakhraw baroh ki ia ieng pyllun ha Tyngkong. Haba ki la poi ha Tyngkong, u Langskor u ai jaka shong ia u Syiem ha khmat u Rishot Sawkher, ka Syiemsad ka shong sha kadiang, u Langskor u shong sha kamon. U Syiem u riam da ka jain kaba kordor kaba phong ki syiem kiba hiar pateng naduh hyndai. Nangta u Langskor u ieng bad u pynspong da ka khor ia u Syiem. Ynda u la dep u sa khublei ia u Syiem. Nangta ka Syiemsad ka ieng shaphang mihngi bad u Syiem u ieng ha khmat

jong ka, ka shim ia u luta nonglieh bad ka sa theh ka um ha la ka sla kti, ka sa pynsleh ha ka shyllangmat u Syiem, ka sa theh biang ha ki sla kti bad ka sa theh ha ki kjat. Kane ka um ka ba ki da tong kyrpang na trai u Lum Marai, ka ba ki ju khot ka Umsyiem.

Nangta ki dhulia rangbah arngut ki ia ieng ha khmat Tyngkong ki tem artylli ki tasa, ki tem da ka Singrisa, bad arngut ki briew syiem ki bat mar shi khum u kseh ba la tbeh ding, ki ia risa ki ia kynhoi khyndai sien. Hadien kata ki bakhraw ki sa ia shong pyllun ka Tyngkong. U Syiem u sa ieng ban ia song kwai na ka dabia rupa ja ki lyngdoh, u sdang shuwa ban ai ia u Lyngdoh Mawlieh, u sa sam ter ter ia u Lyngdoh Mawshai. u Lyngdoh Lawai, u Lyngdoh Nongbri. u Lyngdoh Nongkynrih bad u Lyngdoh Nongkrem, nangta u sa sam sa ia ki myntri.

Hadien kata u Syiem u sa ieng ban kren ia ki khun ki hajar. Ynda u la dep ki khun ki hajar ki sa sdang sa ka jinglehkmen lehsngewbha bad ki sa iabam iadih kyrhai ha Duwan Ïingsad.

U Klur Sing Syiem u la long Syiem haba u dang 16 snem ka rta. Namar ba u dang khynnah eh, ki la buh shuwa ban nang pyniaid ia ka Hima da I Maha Sing Syiem, u pyrsa u Syiem, u hynmen rangbah ka Syiemsad, ban ia peit bad pyniaid ia ka Hima ha ryngkat u Langskor bad ki bakhraw.

Ka rukom hiar pateng ka Hima Shillong ka neh haduh mynta ha ka Hima Khyrim, ba lada jia ba iap u Syiem, dei ban kiew ia ka khet u para jong u wat lada u long uba dang khynnah ruh, u dei ban shimti ia la ka hok, lada u pyrsa u la rangbah ruh um dei ban long syiem haba dang don u kñïi.

Ha Hima Khyrim kat kum ka rukom ka dustur ba la buh

u longshuwa manshuwa, kumba u syiem u la long u kpa ka Hima, kumta u dei ban leit ïuh kjat ia ka Hima ban pynithuh ia lade ha ki khun ki hajar. Haba u leit u dei ban sdang shuwa na ka Raid Nongbri, ka shnong Umphrup. Nangta u leit sa sha ka Raid Nongkrem bad ter-ter sha ki shnat ba hap ha Raid Nongbri bad ka Raid Nongkrem.Nangta pat u leit sa sha Raid Mawshai, u sdang na Puring, ha kut bad sha Mawshai hynñiew shnong kumne :–

1. Nongjrong
2. Dienglieng
3. Piengwait
4. Synñiasya
5. Umsning
6. Tanglei bad
7. Kharang.

Nangta u sa leit sha 8 (phra) blang :--

1. Ka Raid Lynshing
2. Nonghulew
3. Mawlat
4. Mawkria
5. Mawkhap
6. Liting – Larbri
7. Liting – Lyngdoh
8. Wah Lyngdoh.

Hadien kata u leit sha Ri Bhoi ban pyndep ia ka Mawshai Sari-Krai, u dei ban sdang na :–

1. Raid Iapngar uba long u kongsan jong kine ki thain
2. Raid Nongtham
3. Raid Thaiang
4. Raid Nongtari
5. Raid Nongkhap
6. Raid Maiong
7. Raid Makdoh
8. Umjong
9. Raid Lymphuit
10. Raid Sukra bad u leit pynkut ha
11. Raid Namsha, uba long u khatduh.

Nangta u leit sa sha Mawlieh ban pyndep ia ka 12 (khadar) blang :–

1. Wahkhen
2. Raid Nongblai
3. Raid Shabong
4. Raid Nongkhlieng
5. Raid Mawja
6. Raid Mawlam
7. Raid Nongshken

8. Lyngkhat
9. Liting Nongsohphan
10. Rangnah
11. Nashain
12. Mukhertila.

Nangta u sa leit sa sha Raid Mawshun kaba long na ka bynta ki Saw Raid ka :–

1. Raid Shabong
2. Raid Lyngkhat
3. Raid Rangnah bad
4. Raid Nongkynrih bad Umthli.

Nangta pat u leit sha Raid Lawai, u sdang na Mawber bad Mawpyrshong bad u pyndep ruh ia kine ki shnong ka :–

1. Masar
2. Nongjri
3. Ramphlang bad Rasong.

Kumta u Klur Sing Syiem ha ryngkat u pyrsa u Maha Sing, u Langskor bad ki bakhraw, ki la leit ban ïuh kjat ia ka Hima kat kumba dei ka rukom ba la buh ki longshuwa. Ha ba u Syiem u la poi ha man la ki jaka, ki khun ki hajar ki pdiang sngewbha ia la u Syiem bad ki da ong, "Ko Syiem kynrad ngi dap da ka jingkmen jingsngewbha bad da ka jingsngewhun ka mynsiem haba wan poi maphi u Syiem u kpa ka Hima, bad ba u Blei Trai Kynrad Un don ryngkat bad phi ba phin ioh ka jingshait ka

jingkhlain bad ba phin im tymmen ba phin sneng phin kraw ia ngi ki khun ki hajar."

U Syiem u la sngewhun haba u la iohi ia ka jingieit ki khun ki hajar ia u. Kumta u la ong, "Katno nga sngewhun bad sngewbha haba nga ia kynduh ia phi baroh ki khun ki hajar ba phin ia bha ia miat bad U Blei Trai Kynrad Un ai ka jingshait jingkhiahkrat bad ba phin ia bha ka rep ka riang, ban bha ka ïew ka hat, bad baroh kat kaba phi trei kan long ka jingseisoh."

Ynda ki la dep ïuh kjat ia ka hima baroh ki sa wan phai noh sha Nongkrem. U Maha Sing ha ryngkat u Langskor bad ki bakhraw ki la trei shitom katba lah ban pynsuk ban pynhun ia ki khun ki hajar. Wat la ki la ia kynduh bun ki jingeh ha ka jingpyniaid ia ka Hima, hapoh ka jing pyniaid ka Sorkar Phareng ba ki dei ban kohnguh kat kum ka hukum jong ka.

Ynda la biang ka rta, u Klur Sing u pyniaid hi ia ka hima ha ryngkat u Langskor, u Maha Sing ruh u trei lang ha ki kam jong ka Hima. Ha Hima ki ia im suk im saiñ hynrei la wan jia ba u Saw Raid 25 snong ki la khih pyrshah ia u Syiem. Haba ki la wad na ka daw aïu. ki la shem na ka daw ba kim ia sngewthuh jingmut bad ki nongtrei kam ki ba pyniaid ia ki kam syiem sha ki thain Ri War. Kane ka la neh shipor, tad haduh ba kin da ia sngewthuh jingmut bad u Syiem, ki sa ia suk ia bha, kim ju don ei-ei shuh. Katba ki sngi ki snem ki nangiaid, ha kawei ka sngi ka la jia ba la pluh noh ka Ïingsad ha Nongkrem. U Syiem bad ka Syiemsad ki la dik la khuslai, bad ki la ong, "Ko Ñïi Langskor balei keiñ ka la wan jia kumne haduh ban da duh noh ka Sad ka Sunon."

Hangta u Langskor bad ki para bakhraw ha ryngkat u Syiem ki la ia shong ban ia pyrkhat ban ia leh kumno. Bad ki la ong,

"Kane te ka la dei ban ia pyrkhat shuwa da ka shat ka khein, ba dei na ka daw aïu ba wan jia haduh ban da duh ei ka Ïingsad." Ha kata ka jingiashat iakhein ki lap ia ka daw ba pluh ei ka Ïingsad dei na u siar u byrnai ba ki Nongkrem ki khlem pyndep ka nguh ka don.

U Klur Sing Syiem u ong, "Ngam mon shuh ban shong ban sah ha Nongkrem, bad ngim kwah shuh ban thaw Ïingsad hangne." Ki Bakhraw Nongkrem ki la khroh ia ki Syiem ba kin nym mih na Nongkrem hynrei ki Syiem ki la ong, "Wat leit sngew ei ei ia ngi, namar ba ngim sngew juh shuh, ngi shem ba phi long shisha ki ba bha, phi la ia leh ban pynhun ban pynsuk ia ngi, namar kata wat ia sngew ei-ei ia ngi, ba ngim kwah shuh ban shong ha Nongkrem."

KA JINGKYNRIAH KA SHNONG SYIEM SHA SMIT

I Klur Sing Syiem bad i Jir Kiri Syiemsad ki la mih noh na Nongkrem bad ki la leit sha Smit, ka jaka ba thied i Kumbir Sing Syiem i para khatduh u Syiem. Shipor ki la shu dara ban ia shong. Ki jaid Syiem baroh ki la iawan lut sha Smit, hynrei tang i Koplamuri Syiem bad ki khun jong i ki la ia shong ia sah ha Nongkrem. Haduh mynta ki ong ia ki, ki Syiem Nongkrem.

I Klur Sing Syiem, u Langskor bad ki bakhraw ki la khot ka Dorbar Bah, kumta ki la phah kyrwoh ia ki raid ki shnong ban iapoi baroh ha Smit.

Ynda la poi kata ka sngi baroh ki la iapoi ha Smit, u Syiem u la ong, "Ko khun ko hajar bad phi ki bakhraw, nga tharai baroh phi la iatip ba la pluh noh ka Ïingsad ha Nongkrem. Te kumta nga khot iaphi baroh ban ia pyrkhat ban thaw Ïingsad noh hangne ha Smit."

Kumta ki la ia rai da ka jingiabeit bad ka jingiasuk lang baroh ban ia thaw Ïingsad noh ha Smit.

Nangta ki bakhraw ryngkat ki khun ki hajar ki la ia trei shitom ban ia pynpoi ki rishot ki rijied, ki dieng ki siej, u diengtnum, u maw bad baroh ki jingdonkam. Ia ka Ïingsad kim ju pyndei prek ki thaw da ki siej ki ba la thad bha, ki sa ot bad ki sa lit nep.

Ki pynieng ia ka Ïingsad ha lum Smit bad ki khun ki hajar ki la ia trei da ka mynsiem khlem don jingshitom, kumta ki la lah ban pyndep kloi.

Ynda la dep ka Ïingsad u Langskor ryngkat bad ki bakhraw ki la leit ialam ia i Jir Kiri Syiemsad, u la ong, "Kane ka Sad ka Sunon kaba phin shong phin sah, bad ba phin lum phin lang ia ngi ki bakhraw bad ia ki khun ki hajar shisien shisnem ha ka niam ka rukom."

Ka Syiemsad ka la ong, "Nga la sngewhun ia phi ki bakhraw bad iaphi ki khun ki hajar kiba ieit ia ngi ki Syiem, bad kadei ka kamram jong nga ba ngan lum ngan lang iaphi baroh ha ka niam ka rukom shisien shisnem."

Ki sa leit ialam ia u Syiem ha ka ïing ba un shong un sah. Ki Syiem ki la wan shong wan sah ha Smit shuwa u jumai bah. Ki Syiem ki la shong suk ha Smit bad ki la sngewjuh.

Ka Hima ruh ka iaid beit iaid ryntih ha ka jingsynshar. Haba : Klur Sing Syiem im don ka met kaba shait ba khlain im lah shuh ban pyniaid ia ka Hima. Kumta ka Sorkar Phareng ka la buh noh da u Hajom Kisor Singh kum u Dewan ba un peit ia ka Hima, katba u Syiem um pat khlain.

I Syiem Klur Sing im shait shuh, bad i la iap noh ha ka snem 1903. I synshar 32 snem ia ka Hima.

U SYIEM DAKHOR SING

Ynda la iap noh i Klur Sing la pynkiew khet ia i Dakhor Sing Syiem. I dei i khun i Rad Kiri Syiem, i hynmen i Klur Sing Syiem.

I Dakhor Sing Syiem i la kiew khet ha ka snem 1903.

I Syiem Dakhor ha ryngkat u Langskor bad ki bakhraw, i la leit pyndep ban ïuh kjat shuwa ia ka Hima, kat kum ka rukom ka dustur ba ju leh u Syiem Long Syiem, kumba la buh u longshuwa manshuwa. I Dakhor u long iba stad bad iba ïar ka jingmut jingpyrkhat. I long ruh iba trei shitom, i leh katba lah ban pynsuk ia la ki khun ki hajar. I synshar da ka buit ka akor, da ka mynsiem kaba beit kaba hok. I da thrang ba ki khun ki hajar baroh ba kin ia sngewthuh ia ka jingkordor ka jingnang jingstad bad ba kin ioh kin kot kin dap kin khlup. Ka jingbha jong i ka la pynsah jingkynmmaw ia ki khun ki hajar.

I Dakhor Sing Syiem haba i iohi ba ka shnong ka la khapngiah, i la kwah ban pynkynriah noh ia ka Ïingsad sha ka jaka ba kylluid.

Kumta i la shong ban ia pyrkhat ryngkat u Langskor bad ki bakhraw bad i la ong, "Nga te ngam ibit ibiang shuh ia ka Ïingsad hangne halor lum ba la hch ka shnong khamtam ba nga la isynei eh ia ki khun ki hajar ba kim biang shuh haba ki ia wan ha ka niam shisien shisnem."

Baroh ki la sngew ia dei, bad ki la mynjur ban pynkynriah noh ia ka Ïingsad. Kumta ki la thaw Ïingsad ha ka jaka ba kwah u Syiem kaba madan bad ka ba itynnad. Ka la neh haduh mynta ha kane ka jaka. U Syiem u la thaw Ïing Dorbar shaphang mihngi ka Ïingsad.

I Dakhor Sing Syiem kumba i long i ba stad, i ba sngewthuh ia ka jingkordor ka jingnang jingstad. I la thaw ka skul na ka bynta ki khynnah, ba i kwah ba kin nang kin stad ba kin tip ia ka thoh ka pule.

Kum u Syiem i la sngewthuh ia ka rukom pyniaid ka Sorkar Phareng, bad i la kham suk shibun ban ia trei kam ba ki la mih kiba nang ba stad ha ka pule. I la thaw ka ïing Dak Bangla kaba itynnad halor uwei u lum, bad i la thaw ruh ka surok shong kulai na Smit sha Shillong.

Ha ka por ka jingsynshar jong i ka Hima ka suk, ki kam baroh ki iaid beit iaid ryntih. Ha ka snem 1911 ka Sorkar Phareng ka la khot sngewbha ia i Dakhor Sing Syiem ban leit sha Delhi ha ka por ba u wan u King George V sha Ri India.

I Dakhor Sing i la leit sha Delhi bad i ialam ryngkat bad ki bakhraw kiba trei ha ophis jong i bad ynda i poi ha Delhi, dei

tang ma i na ki Syiem Khasi. Ki pynbiang ka jaka sah bad ki syiem dkhar. I Syiem Dakhor i long i ba don ka main Syiem bad i ia kren ia khana bad ki para syiem kiba ia don ryngkat. Ka don, ka dur kaba i shon bad u Viceroy ryngkat bad ki syiem dkhar. I riam da ka jingriam syiem, i phong ka jingphong ba la pynpur da ki ksai ksiar, i deng u kynjri tabah ksiar bad u kpieng. I spong da ka khor, i boh da ka jaiñboh kaba saw. Baroh ki ia itynnad eh ba ka i kordor bad ka pher na ka riam ki syiem dkhar.

Ka Sorkar Phareng haba ka iohi ia ki kam ba bha ba i la leh, ka la ai nam Raja ia ha ka snem 1914. Ka Hima Khyrim ka iaid beit iaid ryntih ha ka jing synshar jong i.

I Syiem Dakhor haba i la shitom, bad im don shuh ka met kaba khlain, i la iap noh ha ka snem 1919.

Ki sa pynkiew khet ia i Olim Sing Syiem, i khum i Shini Kiri Syiem, i para i Dakhor Sing Syiem. I Olim Sing Syiem i la kiew khet ha ka snem 1919 haba i dang dap 14 snem ka rta, haba i dang leit skul ha St Edmund's. Namar ba im pat biang ka rta, ki buh shuwa ban nang pyniaid ia ka Hima da i Shemiwel Syiem ha ryngkat u Langskor bad ki bakhraw.

Kat kum ka rukom haba la long syiem dei ban leit ïuh kjat shuwa ia ka Hima, i Olim Sing Syiem ruh I leh kumta.

Ym slem shuh i Jir Kiri Syiemsad i la iap noh. Kumta la kyntang Syiemsad noh ia nga, ka Shortimai Syiem, ka hynmen i Olim Sing Syiem. La kyntang Syiem ia ngi baroh arngut ha kajuh ka sngi.

PART – 3

KI POETRY

LUM MARAI

Ko lum marai ba khraw ka bor,
Nalor phi dap tang jingkordor,
Na kjat la mih ka umpohliew
Na krem maw mih I Pah Syntiew.

Lum Marai ba donkam ka Ri,
La mih ka thei sotti na phi,
Ki maw ramsong ba khraw jong phi
Kynjreng ki dang ieng kum sakhi.

Lano-lano ngim klet ia phi
Ko lum ba donnam ha Ri Khasi,
Kyrteng jong phi haduh mynta,
Sawdong ka Ri iathuh khanna.

Na ki kliar lum ba iai pyngngad,
Ka er synrai iewbih ngi mad,
Ki dieng ba tap halor jong phi
Haduh mynta kine ki sngi.

Lum Marai ba donnam jong ngi,
Pah Syntiew ba dang sah riti
Ki maw ramsong ba khraw jong phi
Kynjreng ki ieng kum ki sakhi.

Ki khlaw ba jngum halor jong phi,
Syntiew bun rong ki iai mih pli,
Ba har rukom ki rong jong ki,
Ia ka burom ban ia pyni.

Na kylleng sawdong jong ka ri.
Ki ju thrang ban iohi ia phi,
Ba dang ieng skhem ka sakhi,
Haduh mynta kine ki sngi.

PAH SYNTIEW

Ko Pah Syntiew phi wan longbriew,
U Blei la phah kum jingphohsniew,
U Mylliemngap u pah ia phi
Da u syntiew pathaw khasi.

Mylliemngap u la ri ia phi,
Kum ka para lashai shisngi,
U iai pynbiang katba u lah,
Tangba phin juh ia phi u kwah.

Ki khun ki hajar ia tylli,
Ha ryngkat ki bakhraw batri,
La kyntiew ia ka nam jong phi,
Ba phin long syiem halor jong ki.

Lada ngim iohi shuh iaphi,
Jingkynmaw ki iai sah riti,
Kumba la pah da u syntiew,
La sieng iewbih ka nam ka rngiew.

Lum Marai ba iai sah riti,
Ba wan i Pahsyntiew naphi,
Ba U Blei U la phah ia phi,
Ban sah ka nam ha Ri Khasi.

La phah burom bad nam ia phi,
Sha kane ka Ri baieit jong ngi,
Kan iai neh ka hok ka riti,
Ha ki nongmih bteng jong phi.

Ko khun ko hajar to kynmaw,
Ha ryngkat bad phi ki bakhraw batri,
Tang kawei ba kin iatylli,
Ban sah ka nam ka hok jongphi.

Pahsyntiew ba donnam ka Ri,
Ngin iai iaroh kyrteng jongphi,
Ah! Blei to da to ri maphi,
Ia nong mih bteng kum bnai ka sngi.

LOK SHET KYLLA

Ki lok ba shet kylla,
Mynsiem long kum u bsien,
Phi dap ha ka jingma,
Ktien jong ki ka bang khleiñ.

Ioh ba phim lah iai biang,
Khmat ioh phim lap iohi,
Dei ban da iaid kyrtiang,
Kin puh kylla ia phi.

Ki leh kum khun langbrot,
Jemnud kum ka masi,
Ki dei ki khun rakot,
Mynsiem kum u suri.

Ki dei ki lok ieit khwan
Ki pynieit ba kin ioh,
La kim ioh kin kynran,
Kin shu khlad lok kynsan.

Na jngai kin peit kynriang
Kin leh kum bym iohi,
Ki dei ki lok myrsiang,
Kin khwan myntoi naphi.

RIEW IEIT RI

Ko phi ki riew ieit Ri,
Kam ki dawa iaphi,
Sei buit bajwat jong phi,
Ban da ia la ka Ri.

Trei minot miet bad sngi
Na bynta la ka Ri,
Ha la ka buit ka bor,
Sei ha kane ka por.

Wat trei ki kam shukor,
Ioh duh ei tang shipor,
Kawei ka buit ka bor,
Kum ha kine ki por.

Ioh thombor u nongwei,
Bad un pynlong mraw ei,
Blei weng kyndat maphi,
Ban sah burom ka Ri.

Ka kam ba don burom,
Ha pyrthei sah junom,
Ha ka ktien bad ka kam,
To long u nongialam.

To trei kam ba shisha,
Kren antad 'tien ba bha,
Jingiaroh ioh n'U Blei,
Haduh khmat ka pyrthei

KA KIAD

U khiew ha lawar ding,
U thnam u khih kynting,
Nalor ka khlieh babu,
La sei jingstad jong u.

Reng jong u artylli,
Ynda la biang ka por,
La sei na ki pukri,
Ban pyni la ka bor.

Da jingstad ba phylla,
Na ki reng artylli
Ka bor la sei u khra,
La mih um ram shandi.

Hangta ka la long kiad,
Baroh ki la ia mad,
Da ka bor u khaw-iang,
Kata ka um bathiang.

To dih tiak tang shi klat,
Ban mih bun jingpyrkhat,
Sa dih pat shipawa,
Hangta phin stad said thma.

Ka kiad ka long ka ba kthang,
Katba nang dih nang bang,
Ngan dih haban da kdang,
Haban da pat lyngkrang.

Haba ki dang kynthah,
Ki leh kumba kynshi,
Ani! ba ki pangah
Ki leh kumba ijli.

Kin da la sngewbang ngai,
Ani! ba ki batai,
Ki la kren ktien sianti,
Ka buit kum u suri.

Ki peit ki mat kynriang
Ka buit kum i myrsiang,
Ki kyrngah la ki khlieh
Ka khmat la kum i shrieh.

Ynda ki la kdang bha,
Ka mon ki la sngew biang,
Ki sdang ban kyrhuh khla,
Ki kyllon kum u sniang.

Ki kren tang ia kajuh.
Ban sngap ruh ym sngewthuh,
Jingrwai saw sur jong ki.
Ki ktien kiba sngew jli.

Phi to iawan sha nga,
Nga dei ka khun u khra.
Nga long tang ka kynthei.
Ka khun ksiew u lwa pei.

I pa da thew pylla,
Da u bitor pawa,

Baroh kynja rangbah,
Ia nga ki iai wan pah.

Ki wan ki rang kynsai,
Ia ki nga hikai jingrwai,
Sur suri sur myrsiang,
Da ki sur khla sur sniang.

Ki saw tylli ki sur,
Ban tip lut ka pyrthei,
Ki khmat ki pynwan dur,
Ka jingrwai u khra pei.

Ko thei shong almari,
Haba peit ngi iohi,
Sngur shi rynieng jong phi,
Nang nguid umbiah ma nga.

Phyrnai kum khmat puri,
Ngin ia khublei mar kti,
Shipiah ne shityngka,
Iaphi ngin ai sngewbha.

Ia ki kynja riewspah,
Kin leit noh ruh kam shah.
Ia ki ka iai khroh bha,
Dei ki riew don pisa.

Ha ba phi kwah dih khnang
Dih ha ban da pah blang,
Aiu pat phin ia ong,
Kyllon hapoh ba shong.

La phi long u khynnah,
Bad ka phin long rangbah,
Pynshlur ka khun u khra,
Phin bat na tdong u khla.

Kat kiba dih ia nga
Tymmen kylla samla,
Ngan pynshong shit ia ki,
Ha ban da kylla baji.

Kan hikai ka khun khra,
U ba bieit un stad bha,
Babu B.A., B.T..,
H'u khra kylla masi.

Ia ka jingstad pyrthei,
La jop ei u khra pei,
Aiu pat phin ia ong,
Ki la kylla khongpong.

Synei ia ki riewshai,
Baroh shah teh tyllai,
Wat jingstad ka la biang
Ka kiad ka pynlong sniang.

Haba ki ia kwah eh,
Ai kin dih khlem sangeh,
Dih haban da jinreh,
Haduh ban da prie weh.

Ka shyntur lạ jawsheh,
Ka khlieh ka la lyngeh,

Haba phi ia kwah hi,
Phin ia kylla baji.

La jop um ram-shandi,
Un mat iadep hangto,
Ia lade u shet hi,
Un mat ia at sapho.

Katba phi dang don bor,
Kit hi la ka lyngkor,
Kaba eh ne ba jem,
Ki kam hi phin sa shem.

Ka thrang eh ka mynsiem,
Ka tyrha ka shadem,
Kumba kjit snam u thlen,
Ka khlieh ka nang shit rhem.

Nga mut tang ban dih kai,
Ia nga ka teh tyllai
Ka bat shisha mynta,
Teh mraw ia nga shirta.

Ki ba la ngat ha pha
Sneng kin da sngewthuh bha
Katno ki don ka bor
Pha khyrwait na ki shkor.

Nga ong te ban iehnoh
Man ki por ki iai khroh,
Ka long kaba phylla,
Ba pher jingbang jong ka.

Ka kiad wat la ka kthang
Balei nangdih nangbang,
Hajan te nga iai kwah,
Jngai pat nga lah ban shah.

Khynnah dang khyndiat sngi,
Balei ba me ransti,
Oh! Ba nga dih kiad eh.
Ngam lah shuh ban sangeh.

Nga ong ban ieh ia ka,
Ka mynsiem pat iai thrang,
Ban pyrkhat ia kata,
Kum ba sliang u keirang.

Wat u bieit ne u stad,
Ha ka kyiad ki kut lad,
Ban iehnoh ruh ym lah,
Ka mynsiem ka iai kwah.

Wat tymmen ne samla,
La shet um ram-shandi.
Phim lah ban lait na ka,
Khlain ia jadu hati.

Ki tang la ioh pisa,
Ki ong ym ban buh hi.
Ki leit buh ha pata,
Ba pei ka pla sopti.

Wat ka dei tang ka kiad.
I'u briew ka pynlong mrad.

Ia ki rangbah tipsngi,
Ha ka shah teh kynjri.

Kat dang iaid ha surok.
Kynduh um ram-shandi,
Ia nga ka thep phathok,
Pynkiew tyllai phasi.

Jingsneng ia phi mynta,
Ka long kaba shisha,
Kan sa poi hi ka por,
Phin sa bat la ki shkor.

HIMA KHYRIM

Hima Khyrim ba sah riti
Kan iai sah ka nam jong pha,
La u khun u hajar phira,
La ka niam ka hima.

Ka tem ka ksing bad tangmuri
Ban shad ki thei sotti,
Ki deng pangsngiat bad ki paila,
Ki khor bad ki dahara.

Kynthei shynrang ha Ri Khasi.
Wan shad sngewbha bad ngi.
La kynjri bad ryngkap rupa.
La u symphiah bad u thuia.

Ah! Blei, nangiai pynskhem Maphi.
Katba dang sah ka riti
B'la sẹng da u bakhraw batri,
Ban sah ka nam jong phi.

Shisien shisnem ki wan sngewbha
Ha niam u syiem bad ka hima.
U blang u bhet kin ai haphi
Kat kum ka hok ka riti.

Maphi ko khun Khasi Khara,
Wan shad sngewbha bad ngi mynta.
Ha la ka hok bad ka riti.
Dang sah haduh kine ki sngi.

RANGBAH BA SHISHA

Rangbah to long kiba shisha,
U Blei U ai jingstad haphi.
Ia la ka ri ruh ban iada.
Ba phi dei ki nongprat lynti.

Ri Khasi la buh la bynta,
Ri Dkhar la buh ka pud hima;
U Blei la buh la ka bynta,
Naduh rukom jaid ka kynja.

Samla na kylleng lum Khasi
To long ki riew mih khmat tylli,
Pynkloi ban trei ki kam jongphi
Ba pyrthei baroh kan iohi.

Uba siar kylla ia la ka ri
Pap kan hap ha khlieh jong u hi,
Laitluid ha kane ka pyrthei.
Kin ioh bainong saja h'u Blei.

Riew bakhraw jingmut jingpyrkhat,
Dei ban trei ki kam kiba jwat.
Da dohnud bakhuid sngur jongphi
Ban trei hok na bynta ka ri.

Rangbah bakhraw bor u Khasi
To shakri hok ia la ka ri,
U Blei U dang ieit burom ia ngi,
Ki jingkyrkhu un ai haphi.

Na bym iohi nang da Ah! Blei,
Ba ngin lait na kti u nongwei,
Kam ba phi trei da pyndep baroh,
Ba Ri Khasi kan nang seisoh.

Kam babha dei ban da pyni,
Na bynta la ka jong ka ri,
Ban tei nongrim da lade hi,
Ban sah ka nam burom jongphi.

Nam babha pyniai sah burom,
Ki tur jingeh ioh la ka burom,
Ki riew khraw pyrkhat dei kita,
Kin sah iathuh khana shirta.

Dei ban wad shitom ia jingbha,
Naduh tynrai ki thied dei ban pyntip,
Haduh ban da lap jingshisha
Mynsiem ka suk dih um rupa.

RI LUM KHASI

Ri Lum Khasi ba ieit jong ngi
U shoh u slap u thah ia phi.
Ngi ieit thoin-thoin ia la ka ri,
Ko Ri bathiang jongngi.

La shitom te hala ka Ri,
Lada duk ruh halor jong phi
A Blei to tyngkai Maphi
Ban sah ki symbai ka Ri.

To ri ia la akor babha,
Mynsiem ba khuid nylla,
Kawei ka buit kawei ka bor,
Mynta wat ha kine ki por.

Mei Ri Khasi baieit jong ngi
Da lei-lei ngin ym klet ia phi.
Lada ngi leit sawdong ka Ri,
Junom ngin iai kynmaw iaphi,

Ko Ri basuk basaiñ jong ngi,
Ngi sngew kumba tang maphi hi
Hir-hir ki beh ki er iwbih,
Ki um bathiang jong phi ngin dih.

Ia juban lak bathiang ka ri.
Ngin nym lah ban buh dor ia ki,
Ngin ai tang jingiaroh ko ri,
Ia ka jingkordor jongphi.

Man ki por beh ki er synrai,
Ryngkat ka bneng ka iai phyrnai,
Kynjai ki phuh ki tiew japang,
Bad ki iewbih ki tiew tyrkhang.

Wat ha ki jinglong ba shisha,
Ki phyrnai kum ki kshaid rupa,
Hir-hir ki beh ki er mihngi,
Ki iai iwbih sawdong ka Ri.

SYNTIEW KA RI KHASI

Ko syntiew ka Ri Khasi,
Ba sieng jingiewbih jong phi,
Ia u soh ka jingshisha,
Ah! Blei to nang iada.

To tyngkai Maphi Ah! Blei,
I'u syntiew ka Ri Khasi,
To iai ai um miet bad sngi,
Ban sah ki tynrai jong ki.

Jing laitluid ka Ri Khasi,
Ngi ju sngew sarong ia phi,
Jingiada u Blei bastad,
Ha la Ri ban long kynrad.

Ah! Blei to teh song maphi,
Ban sah ki symbai ka Ri,
Lada kim don lang ma ki,
Ka khyndew kan long thylli.

Ia ka nam kyrteng jong phi
Kan phyrnai sawdong ha ka Ri,
Ia ki jingiewbih jong ki,
Na kylleng kwah ban iohi.

Ha ka Ri basuk jong ngi,
Ngin ieng ban iada ia phi.
Ioh thombor u mihngi sepngi,
Wat ai lad ko Ri Khasi.

Ri Khasi basuk jong ngi,
Ngi iohsngcw ba tang maphi,
Ngin ieng ban iada iaphi,
Ko Ri baieit jong ngi.

Ko syntiew ka Ri Khasi,
Iai sieng jingiewbih jong phi,
Ah! Blei to nang iai tyngkai,
Kum ia ka sngi bad u bnai.

KHYNNAH TIPSNGI

Ko khynnah tipsngi,
Da la burom ka Ri,
Phi long ki riewstad
Ka pyrthei ia phi kan wad,
Ia ki kam babha to trei,
Ym dei ban batai kiwei.

Haba phi dang lyngkot,
Shong ha ka lyngknot.
Ka burom kan kyntiew suki,
Phin shong halor shuki;
Ynda la poi kata ka sngi
Ka kyrteng jong phi kin tip hi.

Trei kam badon burom,
Ka nam kan sah junom,
Trei hok ha pyrthei,
Haduh khmat u Blei;
Ieit la mynsiem pynjanai
La burom da tyngkai.

To trei ki kam babha
Da mynsiem ba khuid nylla
Ktien babha ki iewbih thiang
Ha pyrthei kin sa phriang;
Ki kam babha jong phi
Kin sah nam ha Ri Khasi.

KA SOHLYNGNGEM BAD U SIM RYNIAW

Akor bakhraw u Sim Ryniaw
Ka Sohlyngngem ka khun tipsngi
Ka duh ia u syiem ka Ri Khlaw,
Ka jaw ummat snam ha la marwei.

I mei I pa iaphi kim suk,
Ki ong i'u khun bakhraw yn nai,
Ki kwah para baduk,
Jingieit jong nga iaphi la kut.

Ban pynsngewsih para briew ngam kwah
Ngan iaid kylla pukir sha ri khlaw,
Ngam kwah ban sah budnam sniew,
U khun bakhraw dei u Sim Ryniaw.

Ka jingieit jong nga bad phi
Kin sah ki khanatang
Ba ka Sohlyngngem ka long rangli,
Bad ka duh noh jingieit ba sotti.

Ngin iap hapdeng ki ba im
Ka jingieit ka kylla jingtim
La-duh ei ka jingieit jong phi ia nga,
Na ka bynta i mei-i pa.

Lano ko Sim Ryniaw phin wan phai,
Ha sla pyrthei marwei phi jngi,
Ngam lah shuh ban kylla dien trai,
Ba nga la duh ka jingieit ia phi.

Ban im ngam kwah shuh
La burom nga laduh
Ka jingieit kaba nylla,
Ka sah tang ka jingiathuh khana.

Mynsiem jong nga ka iai pisa,
Ha ri khlaw nga ïam wei briew.
Da jingieit ngi ia sakma
Na rympei sha bar ka pyrthei.

———— ———— ——

TIEW LASUBON

Ko tiewlasubon
Ba phuh ha shiteng riat
Ka dur babha jong phi
La pynshoh bieit ia ngi.

Ka jingstem ba i-ieit
Ka jingsma ba pynshohbieit,
Dei tang tiew lasubon
Jingiewbih thiang ka don.

Jingsma tiew lapongnai
Ka sieng naduh najngai,
Jingiewbih ki tiew tyrkhang,
Ha ri khlaw ka sma bang.

Ki iewbih ki tiew phlang
Ha ka por pyrem bad tlang,
Iewbih ki tiew diengngai
Bam lah shuh ban batai.

Tiew lalyngngi-pep-shad
Ka phuh tang ka rong,
Ka wan shad dier por,
Ka duh la ka burom.

La jingiewbih ki don.
Kim bat kat lasubon
Baroh tang khyndiat por
Ban ia pyni la ka bor.

KA KHUN KA RANGLI

Ko khun baieit ka mei rangli
Ka jingjynjar nusip jong phi.
La bsiat ki kti halor u saimuka,
Ban kynud maryngod bad duitara.

Ko mei marynthing halor khyndiat mat,
Khyndai ki jingmut bun jingpyrkhat.
Ki kynud ki sur jong pha.
Ba thain sohsat halor saimuka.

Ki sur ba myllung jong phi,
Ki iathuh khanna i'u khun ka rangli.
Da ki sur ba bang ki iai wan sawa .
Ba ki her halor u saimuka.

Nga iathuh khana ia jinglanot,
Ba ka mynsiem jong nga la ringsdot.
Jingshem jynjar ha la marwei-marwei
Jing duwai miet bad sngi ki her sha u Blei.

La mynsiem ngam lah pyntneng shuh.
Ki jingjynjar pat ki nang wan kynduh,
La jingshitom nga iathuh-khana
Ka mynsiem ka pang ka pisa.

Hano ngan pynsthet la ka mon.
Haba ieng ruh bun sien nga iai kyllon,
Ia la jingshem nga pynpaw.
Ha U Trai Kynrad Nongbuh Nongthaw.

Balei u briew jingeh u tynjuh,
Naduh hyndai bad mynta kumjuh,
Ko mei marynthing to iathuh-khana
Ban pyntngen ia mynsiem ba pisa.

191

KAM SHUKOR

Jingshah shiliang ki kam shukor,
Ia ka hok ki leh jubor,
Ki ia shah sha ba ioh tyngka,
Pynksan sha ba dap ka pla.

Haba la bam tyngka,
Ban kren la teh thylliej,
Jadu tyngka kaba phylla,
Haba ki kren la ishoh bieij.

Ha kine ki por mynta,
I'u briew kyntu ban bam pisa,
Ki tip ia ka sang ka ma,
Hynrei ka mynsiem ka thrang ia kata.

Tyngka ï'u briew ka ju pynsniew,
Ka ialam sha jingbakla,
Jingsniew ka nangroi,
Lada phim lah synshar bha.

Ha pyrthei jingsniew ka slei,
Bunsien u briew u ju iap ei,
Jingbishar hok ym don shuh,
Ba ka tyngka ka la jop ei.

Sakhi lamler ba stad pynbieit,
Ban kren shukor un dkut u thylliej,
Ia ka kam sniew kim ju shyrkhei,
Kim ju tieng shuh ia U Blei.

Ki kam sniew wat ju mlien,
Ka kam pap hi kan bud nadien,
Shisien phi pynksan ia jingsniew,
Phin shah tim ha man ki briew.

Tyngka pap kam don jaka,
Namar ka hok kan iai khura,
Ka synduk kan shu thylli,
Kan shu ring rngai na bym ioh-i.

Haba trei kam babha,
Ioh jingkyrkhu na U Blei,
Wat kwah tyngka bym hok,
Ka jingim jong phi kan ringsdot.

U THLEN

I'u thlen U Blei U la beh,
Ha bneng um ai jaka,
Sha pyrthei ban shong neh,
U briew la khot sngewbha.

Ioh tngit ka bneng bakhuid,
U thlen i'u briew la jop,
Ha bym don shuh u ksuid,
Ia ka bneng la khang khyrdop.

U thlen i'u briew kren ieit,
"Ai langthoh khlieh ia nga,"
Ia u briew u la pynbeit,
U ong, "Ngan kha tyngka."

"Ai ka snam briew ia nga,
Ngan pyniphuh iphieng,
Ngan ai ksiar ai rupa,
Hadien ngan ban duh ïing."

Na nongrithlen kynmaw,
Wat ju thied khor thied kpieng,
Wat ju shim ram tyngka,
Hadien ki briew kin tieng kylla.

Nongri kim tieng mynta,
Ki kmen ba ioh tyngka,
Sngew kum u kñïi u kpa,
Kim tieng ba un bam kylla.

Kiba ri ia u bsein,
I'u briew u da khroh bha,
Hadien un puh kylla
Kin sa jah kwah tyngka,

Snam ba ud ha pyrthei,
Ka poi sha shkor U Blei,
U iohi ia jingiap ba shyrkhei,
Ia jingduwai u sngewsynei.

Ki sngew tang ma ki ha pyrthei,
Ka pisa ka dap ka shlei,
Phin sa duh briew bad spah,
Ka pap kan pynlong dpei.

AIOM KSIAR

Ka aiom ksiar ba khuid nylla,
U Blei la tei ki jingphylla,
Ia ka pyrthei la thaw kordor,
Ha ka rukom kaba shisha.

Ki briew ki mrad kim pat thala,
Aiom ksiar dap tang jingsuk jingbha,
Mynsiem ba sngur ba khuid nylla,
Ia ieit baroh kum shipara.

U Blei la thaw ia jing phylla,
Ia ka hok ba khuid nylla,
U bat ia jingshisha,
Ban sah ka hok burom babha.

Ka por mynta bun jingphylla,
Baroh ha sla pyrthei ki per,
Man ki saw samoi iai kylla,
Kum ki sla dieng ba beh ka lyer.

Ko sotti juk ba khuid nylla
Wan kloi ka por synshar jong pha,
Ban sah ka hok ka nam ba bha,
Ha kut baskhem jong pha.

JINGANGNUD

Jingangnud dei ban wad
Wat ksan tang ha rympei,
Ka don shibun ka lad,
Dorbar ioh phi rem ei.

Phin dap tang jingbuh khoh,
Haba jingkwah phim ioh,
To hun katba ioh ei,
Suk katba ai U Blei.

La nusip ba la thoh,
Shajrong ngim lah kynjoh,
Ka bok katba ka lam,
To trei beit la ka kam.

To trei kat la ka bor,
Phin sa ioh la ka dor,
Haba phim poi pyrkhat
Burom phin sa ioh ñiat.

Phin sa ong dei shisha
Jingsneng I mei-I pa,
Dei tang ka kam babha,
Burom ha ka pyrthei.

Jingangnud to pyrshang,
Jingeh phin iaid lyngba,
Buh ki matti ba bha,
Ba kin sah ki nuksa.

U briew u shah pynshoi,
Kwah spah bym dei hok,
Un shah kyn-ï rain ha pyrthei,
Ym tieng ia U Blei.

Jingangnud ba bha phin ioh,
Suki-suki kan ialam ia phi
To isih ia tyngka bym hok,
Ioh phi poi sha ka lanot.

KA PAP

Ka pap ki ba tip suda,
Tangba kim tieng ia ka,
Ia ka sang ne ka ma,
Ym don ba khein mynta.

Mano ba ong ba kim tip ia ka,
Ka pap kein, kan thad kylla,
Khyndew ruh kan kyang shla,
U maw u dieng un pyrta.

Pyrthei kan sakhi,
Blei un nang ioh-i,
Phim lah ban len ia kata
Tyngab kan iathuh khana.

Wat trei kam kum ramshandi,
Ioh kti kan bit lati,
Phi ioh shukor ha pyrthei,
Shah takor ha U Blei.

Bainong na bym ioh-i,
Un pynkit khoh iaphi,
Ynda sneng ka kam,
Ha mynsiem te phin ngam.

Phin duh la ka burom,
Kin iathuh khana junom,
Phin duh burom pyrthei,
Kit pap sha khmat U Blei.

RIEW PAW KHMAT KA RI KHASI

Ko riew pawkhmat ka Ri Khasi
To trei phi ki kam ba bha,
Ki buit bastad to pyni
To sei ha kine ki por.

Samla to long ba shisha
Sei ka buit ka bor jong phi
Trei da mynsiem ba bha,
Ban sah ka nam, burom shirta.

Ko riew ba shisha ka ri,
Phi dei ban prat kloi ka lynti,
Ban neh ka hok ka ri,
Ban sah burom babha jong phi.

Ko samla iai ban kyntu,
Trei da mynsiem ba sngur jong phi
Ha pyrthei to pyn-i,
Ia ki kam donnam jong phi.

Long rangbah ba shynrang,
Da mynsiem to iaid shaphrang,
Wat kynran ne sheptieng
Ia la ka Ri ban iada.

Wat khein kor ia ka tyngka,
Kam sniew dei ban kiar,
Tyngka phim lah ban ktha,
I'u briew kan bam kylla.

Pynbna ia kaba jot,
Kiba pra to pyntylli,
Kiba pei to syrdep,
Ia nam jong phi sah burom ha ka Ri.

U NONGREP

Nongrep ba trei shitom,
Ia ki kam me trei pyndep,
U symbai un sah junom,
Mem khuslai me bam la ka umsyep.

Khmat phuh samrkhie jong phi,
Phim khein ia la ka bor,
Phi trei synñia bad sngi,
Phi ioh la u symbai ba kordor.

Ka lyer ka beh ka sngi ka thang,
Ki trei da la ka jong ka mon,
Ka khmat ba saw kyrang,
La ka kam kim ju shitom.

U phan ka shirew kyrhai ki don,
Bam jangew-jathang katba mon,
Ka met ka phad ba khlain jong ki,
Kyrhai ki don symbai nongpynim.

Ki puh shyrti ia mei ramew,
Ki khatar bnai khlem kut trai,
Wat la ki trei kajuh pa kajuh,
Sngi bnai ki iaid khlem sngewthuh.

Ki kam ki trei pyndep,
U kba u khaw u dap kyrhai,
Kim ju sngewsih ne khuslai,
Haba ki bam la ka umsyep.

Ki puh ki shyrti,
Lyiur, tlang, pyrem bad synrai,
Slap lyer ka shoh ia ki
Kim ju khein ki thom ia ki.

PYRTHEI SHONGBASA

Ha pyrthei shongbasa
Ynda iap ngim lah ban kit ei-ei,
Ngin leit ruh marwei,
Thylli sha khmat U Blei.

Ka jingiap kumba ioh thiah,
Mynsiem ngim iohi ka shujah,
Wat tang u shñiuh ngim lah ban rah,
Balei sha ngi kwah rhah.

Katba dang don ha pyrthei,
Mynsiem pynsuk leh kam babha,
Namar ba ngim lah im rta,
Haba kut met kan kylla dpei.

Ki kam ba phi leh,
Dei ban pyrkhat ban leh antad,
Pyrthei ka kylla ka por ka nangshad,
Nang iaid stet ban leit sha U Kynrad.

Ia jingshisha ngim sngewthuh janai,
Khlem poi pyrkhat kan wan kynduh,
Jingshisha ngim lah pynjanai,
Lyndet ka bor ngim la iathuh.

Kine baroh phi ioh naei,
Nusip ia iwei pa iwei la buh bynta,
Ka jingstad jong U Blei,
Man la ka bok U la shon.

KA JINGIAI SHAH

Ngi dei ban iai shah
Katba ngi dang lah,
Jingiaishah ka sei soh
Ia ka hok ban ioh.

Kan poi hi ka por
Phin ioh la ka bok,
Ki kam to trei hok
Phin lait ka kit lyngkor.

Ka jingtrei jong phi
Phin bha shisien ka sngi,
Kam wat trei shukor,
Trei katba don ka bor.

Phin lait jingbylla,
Ban sakri kylla,
I'u bieit ne i'u stad,
U Blei U ai ka lad.

Trei katba don ka bor,
Burom kan kiew shalor,
U bieit ne u stad,
Uta un long kynrad.

U Blei la ai ka sap
Ia baroh ha pyrthei,
Ka ktien te ka ba tam,
Ka jingbha ia phi kan ialam.

KHYNNAH SHARAI MASI

Khynnah sharai masi,
Ki iaid ha ki lum ki them,
Ban pynbam ia ki jingri,
Kim thait ki dap da jingkmen.

Ki jingri ki don ha lum ne them,
Ki wad ia ki haban da shem,
Katba nang bam phlang ki masi,
Ki rwai bad put la ki bisli.

Ia ki ka sngi ka thang,
Theh ka syep, khmat ba sawkyrang,
Ki dap da jingsngewpahuh,
Ka khmat ki nang i phuh.

U slap u phria u sympat ia ki,
Kim tieng ba don ki jingri,
Ynda la sep ka sngi,
Ki leit ban set ia ki.

Por pyrem ba lung u phlang,
Ki bam bha ki masi ki blang,
La khih ki shkor, tdong la sympat,
Ki beh skain kyrdem ki kjat.

Ki long ki khun nongrep,
La u phan ka shriew ki bam,
La u jangew jathang ka ri,
Ban khlain ki kjat ki kti.

Man ka sngi sha lum ki leit
Ryngkat bad la ki masi
Katba ki dang bam phlang,
Ki put myllen la ki bisli.

Ynda ki la sngew thngan,
Baroh ki sei la ki jasong,
Katba dang ia bam mih bun ki khana,
Katno ki kmen ki sngewbha.

JINGSTAD U BARIM

Da jingstad ki barim,
Ki tynrai babha ki dang im,
Ki kam babha kim ju shitom,
Ba sah ka nam bad ka burom.

Kam babha ka nam jong ki,
Dang sah tyngkrein haduh kine ki sngi
To bud ia ki dienjat jong ki,
Ban sah ka nam bad im ka riti.

Ka jingshem-phang ki long-shuwa
Ban seng nongrim ia la ka ri,
Ngim klet ia ki dienjat jong ki,
Ha lum ha them ngi dang iohi.

Ia jingkular ki bat kumta,
Ki trei la bor kjat bad kti,
Bad ki pyni ia jingshisha,
Ki maw ki dieng dang sakhi.

Ka bor ba khlain ki longshuwa,
Haduh mynta sah ki khana,
Da jingprat lynti shitom jong ki,
Mynta ngi suk ki kjat jong ki.

Sngi basuk ki longshuwa,
Naduh hyndai u ñïi u kong
Dang sah ka nam ka kyrteng mynta,
Kylleng sawdong ha ki lum Khasi.

Bun ki jaka ki lum ki them,
Ha lum Khasi bun mawlynnai,
Ki pyni ba ainguh aidem,
Naduh hyndai ki longshuwa.

SPAH KIWEI

Wat kwah spah kiwei,
Haba phim lah ban ioh,
Jingkwah long lehnohei,
Shalor phin lah kynjoh.

Nusip la ka bynta,
Ia u baduk ne riewspah,
Haba U Blei um pat ai,
Dei ban hun tang katta.

Jingbha to pan pyrshah,
La dei na u kñïi ne kpa,
Phin sa ioh ka jingbha
Ban sah burom shirta.

Spah ki kur ne ki kha,
Shim lyndet kan long bih,
Dei ban da pynshai lupa,
Ioh naduh thied snam kan tih.

Spah kur da pynshai,
Ia ki khun la ka bynta,
La shi khun ne shi kpa,
Ban sah ka jingiabha.

Ia la ka jong ka umsyep,
To ai kat ia ki ba phi mon,
Tang ba iasuk iabha.
Dei ban nang naduh mynshuwa.

Ka spah ba shu tuh,
Kan poi sha ka lanot,
Hadien phim ioh jingsuk,
Ka mynsiem kan ring sdot.

Ka spah ba ai U Blei,
Phim tip ka wan naei,
Katba phi trei long jingkyrkhu,
Ka hok ba tam ha ka pyrthei.

LUM SHILLONG

Lum Shillong ba donnam Ri Khasi,
Ka nam ba kordor jong phi
Nam bakhraw me don ka bor,
Ban synshar ia ri them ri thor.

Ka bor jong me ym lah tynjuh
Ki jingkordor ngim lah iathuh,
Ka nam kyrteng ba kordor,
Ka burom bakhraw me don ka bor.

Ko lum bakhraw bun jingpyrkhat,
Ri them ri thor me shai ki khmat,
Sawdong ngi iaid halor jong phi,
Ban peitkai kylleng ka Ri.

Ri dkhar ri khasi ker sawdong,
Ia ka burom u lum Shillong
Ki wan peit kai na kylleng ka ri,
Ban iaroh ka nam burom jong phi.

Ia me la tei nam da u Blei,
Naduh dang kulong ka pyrthei,
Nalor jong me lah ban iohi jngai,
Ia jingitynnad bam lah ban batai.

Naduh mihngi shaduh sepngi
La iohi long ryngieng jong phi,
Lum donnam ba khraw burom,
Ka nam ka kyrteng kan sah junom.

Me shong pyrkhat ha la marwei,
Ban peit ki them ki at ka pyrthei,
Me shong jar-jar mem ju khuslai,
Ha ka burom me suk kynjai.

Hir-hir la beh ki er synrai,
Ka bneng ba jngum ka khuid phyrnai,
Pyrem la phuh u tiewjapang,
La sieng iewbih ki tiew tyrkhang.

Ka bor ba phylla me don,
Ia kiba leh thombor me pyni bor,
Ki pynduh ia ki dieng ba itynnad,
Hynrei me nangiphuh iphieng palat.

Me ieng kynjreng tang marwei,
Kum ka jingheh dur ba itynnad,
Naduh tynrai ka meiramew,
Ka nam bakhraw dur ba khiathew.

Ki sim hapoh khlaw bah,
Halor ki tnat dieng ki iai pah,
Baroh ki piar la ki thapniang,
Ki siaw ki rwai ki sur bathiang.

Ka nam bakhraw jong me,
Na kylleng ki kwah ban ioh-i,
Hir-hir ki beh ki 'er pyngad,
Nalor jong me bynnud ban khlad.

Ko lum ba heh ba khraw,
Ka burom jong me kan iai phyrnai,

Lum Shillong ba khraw ka Ri Khasi,
Sah ka nam ba kordor jong phi.
